

PÅ TUR I SKAUN

- EN GUIDE OVER TURMULIGHETER I KOMMUNEN

På tur i Skaun

- en guide over turmuligheter i kommunen

Turbokomiteé:

Karl H. Brox

Roald Killingbergtrø

Bergljot Lefstad

Tale Skrove

Leif Olav Syrstad

Sigrid Tiller

Utgiver: Skaun kommune, 2015

Skrifttype: DIN OT regular

Papir: innmat Arctic silk 115 gram, omslag Carta Integra FSC 235 gram

Sats/layout: DesignTrykk AS

Forsidebilde: Beate Lorentzen Hopstad

Produksjon: DesignTrykk AS, www.designtrykk.no

Kart: eMap, www.emap.no

ISBN: 978-82-690240-0-5

Det må ikke kopieres fra denne bok i strid med Åndsverkloven eller avtale om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

ISEN på Våddån frister til mange aktiviteter. Foto: Bergljot Lefstad

V Velkommen på tur!

Å komme seg ut på tur betyr frisk luft, mosjon og opplevelser av mange forskjellige slag. Og Skaun er i så måte en kommune som har mye å tilby. Turmulighetene er utallige og mosjongsleden de gir er bare én side ved saken. Til mange av turene knytter det seg kulturminner som forteller om tidligere tiders liv og levemåter. Langs andre stier og tråkk finner vi opplevelser knyttet til kommunens rike og varierte plante-, dyre- og fugleliv.

Skaun kommune vil med denne boken gjøre sine innbyggere, men også hytteeiere og andre som finner vegen hit, oppmerksomme på de mange mulighetene som finnes for rike og varierte turer, både i kommunen og i grenselandet mot nabokommunene Melhus og Orkdal. Vi har beskrevet 41 turer som vi mener er representative for dette mangfoldet av muligheter. Noen av turene er forholdsvis korte, andre har en viss lengde, men samtlige kan gjennomføres av alle som er i normalt god form. Turene er merket med trepåler med gul topp og danner et utmerket utgangspunkt for dem som ønsker å bli kjent med turmulighetene i Skaun. Aksjonsradiusen kan senere selvsagt utvides til andre og umerkede turer – mulighetene er som nevnt utallige.

Med unntak av omtalene av Pilegrimsleia og Grønneset, som ligger fremst i boka, ligger turforslagene ordnet alfabetisk.

Vi håper boka inspirerer og frister til å ta turklærne på og legge av sted. Vi sier i hvert fall god tur!

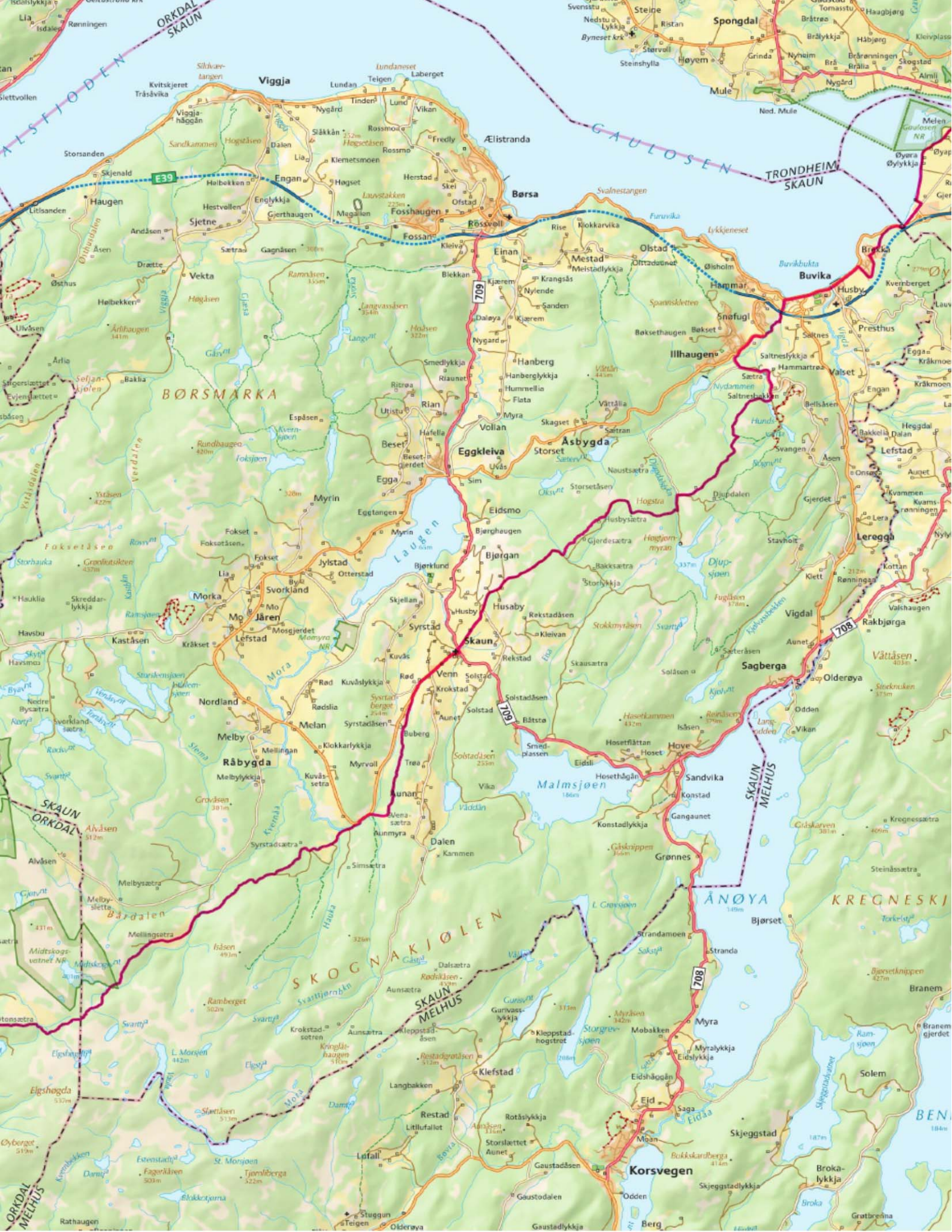
Turbokkomiteen

Velkommen på tur!	3
Pilegrimsleia	7
Grønneset	17
Alvåsen	21
Aunberga	25
Djupsjøen	29
Esmoen rundt	33
Espåsen	35
Evjenløypa fra Seljan	37
Gagnåskammen rundt	41
Gåsvatnet/Julvollhytta fra Kvennsjøen	43
Gåsvatnet/Julvollhytta fra Seljan	47
Høgberget	49
Isåskneppen	51
Julvollhytta/Gåsvatnet fra Lyngstua	55
Kringlåthaugen	57
Langvatnet og Ramnåsen fra Lyngstua	59
Langvatnet fra Kvennsjøen	63
Laugen rundt	67
Lauvstakken	71
Malmsjøen rundt	75
Mjølhushøgda	79

Restadgrøtåsen	81
Rossvatnet fra Fokset	85
Skrømthølet og Grandalen	87
Spannskletten	91
Stensåsen	95
Stormorsjøen	99
Stykkeskammen	103
Sønnøvsætervollen	105
Utsikten	109
Venn – Sillkleiva – Vassbygda	113
Vigda	117
Vikarunden	121
Vinåsvatnet rundt	125
Våttån fra Ilhaugen	127
Våttån fra Kjærem	129
Våttån fra Skagset	131
Ølshøgda (Elgshøgda) fra Krokstadsætren	133
Ølshøgda fra Mellingsætra	135
Øyberget	141
Øysand – Thamshamn langs fjorden	144
Turer jeg har gått	150
Topp 10 i Skaun	151

Kartutsnittene til hver tur har et rutenett der hver rute måler 1 x 1 km. Ekvidistansen er 10 meter.

PILEGRIMER. Foto: Tove Hellem

1

Pilegrimsleia

I en bok om turmulighetene i Skaun, er det naturlig å starte med Pilegrimsleia gjennom kommunen. Dette er for det første en eldgammel ferdselsveg som krysser hele kommunen fra sørvest til nordøst. Derneft er middelalderens pilegrimstradisjoner gjennom Sigrud Undsets bøker om Kristin Lavransdatter blitt en viktig del av kommunens identitet. Og sist, men ikke minst, er Pilegrimsleia en glimrende turveg med opplevelser av så vel kultur som natur underveis.

Pilegrimsleia gjennom Skaun er en del av den 643 kilometer lange vandreruta som ble opprettet på 1990-tallet mellom Oslo og Trondheim, og offisielt åpnet i forbindelse med Trondheims tusenårsjubileum i 1997.

Denne nye pilegrimsleia er en gjenopprettelse av den gamle ferdselsvegen som pilegrimene i middelalderen fulgte til Hellig Olavs skrin i Nidaros. Gjennom Skaun følger leia en 26 kilometer lange trasé fra kommunegrensa mot Orkdal ved Medskogsvatnet i vest til kommunegrensa mot Melhus ved Øysand i øst. Leia følger tilnærmet samme trasé som pilegrimene i middelalderen brukte.

Historisk bakgrunn

Slaget på Stiklestad 29. juli 1030 ble et vendepunkt når det gjelder innføringen av kristendommen i Norge. Kong Olav Haraldssons fall og det som etterpå angivelig hendte med kongens legeme, skapte i løpet av kort tid en Olav-dyrkelse som strakte seg langt utover landets grenser. For underlige ting skal ha skjedd. En blind mann, som var på leting etter et sted å sove og tilfeldig rotet seg inn i et skur der kongens lik ble gjemt etter slaget, fikk blod på hendene mens han følte seg frem og synet tilbake da han kom til å gni seg i øynene. Den ene av kongens tre banemenn, Tore Hund, fikk leget et sår på den ene hånden da litt av kongens blod tilfeldigvis kom på det. Og undrene var ikke slutt med dette. Bonden på Stiklestad, Torgils Halmason, og sønnen hans, Grim, tok med seg kongens døde legeme og gravla det ved Nidaros, i en sandmel der Kristkirken (Nidarosdomen) senere ble reist. Da liket et år senere, den 3. august 1031, ble gravd opp igjen, skal kisten det lå i ha sett helt ny ut, og hadde en herlig duft. Snorre forteller at kongens hår og negler hadde vokst, og at hans utseende ikke var forandret på noen måte: "Han var rød i kinnene som om han nettopp hadde sovnet". Biskop Grimkjell, en biskop som kong Olav i 1016 hadde tatt med seg fra England, var tilstede da liket ble gravd opp. Da han fikk se tilstanden det var i, erklærte han at kongen var hellig og kåret ham til helgen, noe som senere ble anerkjent og stadfestet av paven.

Kisten ble nå flyttet inn i Klemenskirken og plassert på høyalteret der. Den ble senere flyttet til Olavskirken, så til Mariakirken og til slutt til høyalteret i Kristkirken da denne ble bygget på slutten av 1000-tallet.

Sentralt i dyrkingen av Olav den hellige kom pilegrimsferdene til å stå. De kom i gang så å si med en gang. I 1070, bare 40 år etter slaget på Stiklestad, ble tilstrømningen av pilegrimer til Nidaros omtalt av kanniken Adam av Bremen. Og Snorre fulgte opp da han 165 år senere skrev sine kongesagaer: "Til den hellige kong Olav kom det så mange mennesker at det var som en hær, halte og blinde eller folk som var syke på andre måter, og de gikk friske derfra."

Den mest brukte pilegrimsvegen sørfra gikk gjennom Gudbrandsdalen og over Dovrefjell. Fra Oppdal gikk ferden til Berkåk og nedover Orkdalen til Svorkmo. Der

svingte leia nordøstover gjennom Skaun til Øysand og Gaula, hvor en fergemann tok de reisende, både pilegrimer og andre, over elva til gården Sundet. Siste etappe gikk gjennom Bymarka ned til Ila og Skansen og frem til Kristkirken. Pilegrimsvandringene fortsatte helt til reformasjonen kom til Norge i 1536. Da døde vandringene ut – ja, de ble rett og slett forbudt.

Den nye pilegrimsleia

Vel 450 år senere skulle et notat fra rådgiver Odd Kjærem i Miljøvernavdelingen hos Fylkesmannen i Oppland føre til fornyet interesse for de gamle pilegrimsvegene.

Kjærem hadde tidligere arbeidet i Oppdal kommune, og hadde der ivret for å ta i bruk pilegrimsleiene og andre gamle vegfar som turveger. I 1990 foreslo han også dette overfor Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet), men forslaget falt, som Kjærem selv har fortalt, på steingrunn.

Tanken om at gamle vegfar kunne utvikles til gode og interessante turveger slapp imidlertid ikke taket. Etter at Kjærem hadde begynt å arbeide som rådgiver hos Fylkesmannen i Oppland, skrev han høsten 1992 et notat der han ba fylkesmannen om å foreslå overfor Miljøverndepartementet at de gamle pilegrimsvegene burde tas i bruk igjen, som deler av et nasjonalt stinett.

Fylkesmann Knut Korsæth tente på ideen. Han spilte ballen videre til departementet med en henstilling om at de gamle pilegrimsleiene i Norge måtte bli registrert og synliggjort. Selv om det i vår tid kanskje bare ville være begrenset interesse for å begi seg ut på pilegrimsvandring i tradisjonell forstand, så ville man i hvert fall oppnå tre ting: Å få tatt vare på og synliggjort pilegrimsleiene som viktige kulturminner, øke interessen for og spre kunnskap om denne delen av vår historie og – ikke minst – få etablert flotte turmuligheter i store deler av landet.

I departementet falt tanken ikke på steingrunn, men i god jord, og Direktoratet for naturforvaltning, som bare et par år tidligere ikke hadde sett verdien dette kunne ha, fikk sammen med Riksantikvaren i oppdrag å sette ideen ut i livet. Planen var å ha de to første traseene (fra Oslo til Trondheim gjennom Gudbrandsdalen og fra Sul i Verdal til Trondheim) ferdig oppmerket og klar til bruk innen sommeren 1997, da Trondheim skulle markere sitt tusenårsjubileum.

Da pilegrimene tok til å ferdes mot Nidaros etter kong Olavs død, fulgte de fortrinnsvis tjodvegene, som var datidens hovedveger. Veger i vår forstand

var dette ikke, men stier og tråkk der folk kunne ta seg frem til fots eller ri. En sentral oppgave da arbeidet med den nye pilegrimsleia tok til, var å forsøke å få kartlagt hvor disse gamle vegene hadde gått. Noen steder lå det åpent i dagen, men andre steder var det verre å finne svar. Etter 450 år var landskapet ikke lenger det samme, men i så stor grad som mulig følger den nye pilegrimsleia gamle traseer. På enkelte strekninger har det imidlertid vært nødvendig å lage helt nye traseer.

Som planlagt ble de to første pilegrimsleiene ferdige til Trondheims tusenårsjubileum. Senere er flere nye traseer blitt tilrettelagt, merket og godkjent på samme måte, slik at de norske pilegrimsleiene i dag utgjør et stinett på til sammen ca. 2000 kilometer gjennom 45 kommuner.

Pilegrimsleia gjennom Skaun

Fra Svorkmo tar leia opp mot Gumdal, Solås og Garden og følger et idyllisk gammelt vegfår opp mot Grø, Korslia og sætergrenda på nordsiden av Snøtonvatnet. Derfra er det om lag to kilometer til kommunegrensen mellom Orkdal og Skaun, som krysses "midt inne på skogen", det vil si like sør for Midtskogvatnet (lokalt: Medskogsvatnet). Vatnet og områdene omkring er vernet som naturreservat. Rett utenfor reservatgrensen er det satt opp en trimkasse, og en gapahuk er planlagt bygget av kommunen i samarbeid med Skaun idrettslag. Fra Råbygda er det mulig å ta seg inn i området langs en skogsbilvei til P-plass ved Mellingsætra øst for verneområdet.

Midtskogvatnet naturreservat, som dekker noe over 2 km², ble opprettet 21. desember 1990. Området ligger på grensen mellom Orkdal og Skaun, med

SKAUN BYGDEMUSEUM ligger på Skreddarhaugen ved Husaby. På museumsområdet finnes flere gamle bygninger, blant annet en stue fra ca. 1750 og to stabbur. Foto: Katrine Lereggen

MERKEPÅLE på kommunegrensen mellom Orkdal og Skaun. Foto: Anders By

storparten av arealet i Orkdal kommune. Så godt som hele området består av vatn og myr, med Medskogsvatnet som et dominerende element i den sørlige delen.

Formålet med vernet er å bevare et stort, variert og botanisk rikt myrområde. Myra rett nord og nordøst for vatnet er betegnet som "den fineste ekstremrikmyra i området". I sentrale deler av området er den krevende starrarten brunskjene vanlig og bunnsjiktet domineres av forskjellige mosearter. Andre "myrplanter" er engstarr, nebbstarr, grønnstarr og bredull. Området ble som så mange andre slike rike myrområder i tidligere tider brukt til utmarksslått, noe vegetasjonen ennå bærer preg av. Flere arter orkideer finnes i området, deriblant lappmarihand og brudespore. Arter som gullmyrklegg og rome er vanlig forekommende. Området som naturreservatet er en del av, er dessuten et viktig tilholdssted for vann- og vadefugler.

Fra Medskogsvatnet fortsetter leia nordøstover mot Mellingsætra, hvor det i sin tid var fast bosetting på fire småbruk og en husmannsplass. Ifølge folketellingen i 1900 bodde det på den tiden 41 mennesker der. Bosettingen tok slutt mellom 1920 og 1940, men det drives fortsatt slått i området.

Etter Mellingsætra går leia videre nordøstover forbi Syrstadsætrene, hvor det i sin tid var hele ni sætre. En sæterbu står der fortsatt. Så går ferden ned Trobakken til fylkesveg 754, men like før fylkesvegen krysser du elva Mora over vegbru ved Mormonhølen (om navnet, se tur 4). Mora kommer fra Stormorsjøen på Skognakjølen (Skaunakjølen). Etter 200 meter langs fylkesvegen tar du av fra den, følger skilting forbi Vennasætra og svinger nordover langs Aunberga til Skaun kirke på Venn. Den hvitkalkete steinkirken, som ble bygget på slutten av 1100-tallet, er et klenodium, men var ikke den første kirken som ble bygget i Skaun. Den eldste var kirken på Husaby, angivelig bygget av Einar Tambarskjelve i løpet av de 20 årene mellom slaget på Stiklestad og Tambarskjelves død i 1050. Arkeologiske undersøkelser i 1848 fortalte at kirken hadde vært ca. 14 x 10 meter stor. Spor etter den finnes fortsatt og for alle som går pilegrimsleia gjennom Skaun, er det naturlig å ta en tur bort til kirkeruinen der den ligger om lag en kilometer nordøst for kirken på Venn.

Beliggenheten, med flott utsikt utover bygda og innsjøen Laugen, forteller at dette er et spesielt sted (se ramme om Einar Tambarskjelve, høvdingen på Husaby). Like ved kirken er det også funnet en 18 x 10 meter stor hustuft med rester etter et ildsted og tydelige merker etter stolpene som bar taket. Tuften ligger så nær kirkeruinen at huset er antatt bygget før kirken. En bauta er like ved reist til minne om Einar Tambarskjelve.

Fra Husaby fortsetter pilegrimsleia forbi Skaun bygdemuseum nordøstover mot Husby-sætrene, Gammelsætra og ned i Djupdalen langs en gammel hulveg nord for Djupsjøen. Fra toppen av Negardsbakkan er det flott utsikt før leia tar fatt på nedstigningen mot Buvika. Der følges gang- og sykkelvegen gjennom sentrum før leia tar til værns igjen og følger den gamle kongevegen over Brekka til Øysand i Melhus kommune.

Einars veg

At gamle sagn kan være verdt å lytte til, er følgende historie et eksempel på. Tidligere lektor ved Trondheim katedralskole, Erik Saltnessand, hadde i Eidslia i Vassbygda hørt en fortelling som var blitt fortalt gjennom flere generasjoner. Den gikk ut på at det skulle finnes en gammel ride- og kløvveg fra Einar Tambarskjelves tid over Eismyra. Ingen hadde imidlertid gjort forsøk på å finne fysiske bevis på at sagnet hadde noe for seg.

På slutten av 1940-tallet fikk Saltnessand med seg daværende bonde i Eidslia, Anders Eidsli, for å lete i myra. Eidsli hadde fått påvist av sin far hvor vegen skulle gå, og det viste seg snart at den gamle fortellingen ikke var tull: De fant spor etter vegen i ca. 80 meters lengde tvers over hele myra!

Det de fant var rester etter en helt spesiell kavlvveg – spesiell fordi den hadde klovninger som lå på langs. På undersiden lå det imidlertid klovninger på tvers. Ytterst lå det store furustokker, som fungerte som et slags rekkverk, og på sidene var det hele støttet opp av peler.

Konservator Sverre Marstrander ved Vitenskapsselskapet ble varslet og foretok en befaring på myra. Han uttalte i en rapport følgende om funnet: "Denne rideveg er en århundreår gammel rideveg og eldre enn de eldste kjøreveger en her og der kan se spor etter – også i nærheten av ridevegen over myra."

Det er i Trondheim funnet rester av lignende brulegning som antas å være fra 1050-1100. Det er også i noen gamle svenske byer gjort funn av samme type kavleveier, som arkeologene har datert til perioden 1000-1100.

Det har vært lagt fram forskjellige teorier om hvor Einar Tambarskjelve holdt til. Ser man på den politiske situasjonen i landet på den tida, og hvordan Tambarskjelve var involvert i det som foregikk, så kan det ikke være mye tvil om at han holdt til på Husaby i lange perioder. At det

måtte være farbar veg mellom Gimsar og Husaby, var derfor en dyd av nødvendighet.

Det finnes dessuten fortsatt bitvis spor etter en hulveg som går i nordlig retning videre fra Eismyra gjennom Skaumarka øst for fylkesveg 709, vegen har delvis grodd igjen. Tydelige spor finnes det av denne grunn få av fram til Husaby. Fortsetter en derimot videre mot Børsa, finnes det hist og her spor etter en rideveg som gikk over Storset, videre ca. 400 meter ovenfor Hommelli gård i Børsa og ned til Naustan. Der skal Tambarskjelve ifølge sagnet ha hatt skipene sine liggende forankret i bautasteinene som er utgangspunkt for Skauns kommunevåpen.

En ser det som sannsynlig at det har vært sideveger som har ført inn på Einars veg. I 1970 ble det funnet godt bevarte rester i 100–150 meters lengde etter en kavlvveg på Rø i Råbygda. Den ligner mye på den som

Høvdingen på Husaby

Einar Tambarskjelve (ca. 980–1050) var født og oppvokst på slektsgården Gimsan i Melhus. Hans tilknytning til Husaby oppsto gjennom ekteskapet med Håkon ladejarls datter Bergljot ved at hun av sin mektige far fikk Husaby i medgift. Gården ble dermed mot slutten av vikingtiden sete for en av landets mektigste høvdingar.

Einar Tambarskjelve tilhørte opposisjonen mot Olav Haraldsson, men ble etter kongens død en av de første til å anerkjenne Olavs hellighet. Fem år etter slaget på Stiklestad sørget han i 1035, sammen med Kalv Arneson, for å få innsatt kong Olavs 11 år gamle sønn Magnus (den gode, 1024–1047) som ny norsk konge, og ble den unge kongens venn og rådgiver. Dette førte Einar Tambarskjelve i konflikt med Harald Hardråde (1015–1066), Olav den helliges halvbror og altså onkel til Magnus.

Harald Hardråde hadde deltatt på kong Olavs side i slaget på Stiklestad, og flyktet til utlandet da slaget var over. Da han i Miklagard (Istanbul) fikk høre at 11-åringen Magnus var valgt til konge, reiste han i 1046 tilbake til Norge og gjorde krav på å bli medkonge. Kong Magnus aksepterte dette, noe som førte til at Harald Hardråde ble konge alene da kong Magnus 23 år gammel falt av hesten og ble så hardt skadet at han døde. Harald Hardråde sørget deretter målbevisst for å kvitte seg med fiender og opponenter i det gamle bondearistokratiet, deriblant Einar Tambarskjelve og hans sønn Einride, som begge ble drept i et bakhold i Trondheim.

Husaby ble etter Einar Tambarskjelves død i tur og orden krongods og kirkegods, og var med sine 3000 mål den største eiendommen som bispedømmet i Nidaros (fra 1152 Nidaros erkebispedømme) hadde i Skaun. Etter reformasjonen ble gården etter hvert delt og stykket opp og kirkemurene på Husaby tatt i bruk til andre formål – ”mange av steinane frå desse murane er seinare hamna i fjøsmurar rundt omkring i bygda” heter det i boken som ble laget til Skaun kirkes 800 årsjubileum i 1982.

Av Husaby er det i dag bare historien og minnene tilbake, men så vel historien som arkeologiske funn forteller at Husaby var mer enn en ”vanlig” storgård: Dette var et sted med en enda høyere posisjon og et tilholdssted for høvdingar og storfolk, både på tampen av vikingtiden og inn i middelalderen.

tidligere ble funnet i Eismyra. Forskjellen er at den på Rø har klovninger som er flate på begge sider. Den ble datert til samme tidsepoke – bare noen år yngre. Det er naturlig at det var en såkalt tjodveg (allmannveg) her, for Einar skal ha hatt eiendommer på denne kanten av bygda også, like så i Orkdal. Han var Trøndelags mektigste mann på den tida og hadde behov for å holde oppsyn med eiendommene sine. Funnene på Rø er trolig etter datidens hovedveg mellom Orkdal og Husaby, videre om Djupdalen og ned til Gaulosen.

Sigrid Undset og romanen om Kristin Lavransdatter

Kristin Lavransdatter er en romantrilogi av Sigrid Undset, der en stor del av handlingen er lagt til storgården Husaby i Skaun. Gjennom de tre bøkene – *Kransen* (1920), *Husfrue* (1921) og *Korset* (1922) – får leseren følge Kristin fra oppveksten på en gård i Gudbrandsdalen på begynnelsen av 1300-tallet, til livet som husfrue og mor på ektemannen Erlend Nikulaussønns odelsgård Husaby og til hun i 1349 dør på Reinsklosteret i Rissa av den pesten vi kjenner som svartedauen.

Undset hadde da hun startet skrivingen av trilogien solide kunnskaper om både middelalderen og Husabys historie. Under skrivingen sommeren 1921 av bind to, *Husfrue*, tok hun opphold på lærer- og klokkergården Rena, som opprinnelig hadde vært en del av Husaby. På den måten skaffet hun seg inspirasjon i autentiske omgivelser. I flere måneder levde hun, mens boken ble til, i det landskapet handlingen foregår i: "Grytidlig om morgenen fikk hun opp på værelset en stor kanne svart kaffe uten noe til, og gikk selv ned med den tomme kannen og det fulle askebeget noen timer etterpå," skriver Tordis Ørjaseter i sin Undset-biografi fra 1993.

Gjennom Undset og *Kristin Lavransdatter* har Husaby og Skaun fått en litterær dimensjon i tillegg til den faktiske og historiske. Trilogien om *Kristin Lavransdatter* skaffet i 1928 Sigrid Undset Nobel-prisen i litteratur

KVILSTEIN sør for Mellingsætra. Foto: Sigrid Tiller

TEGNFORKLARING

	riksveg		parkering
	grusveg		informasjonstavle
	asfaltert sti for rullestolbrukere		kulturminne
	områdegrense		camping
	skogsti		utsiktstopp
	natursti		toalett
	bygning		gapahuk
	privat område		bålplass
	plen		bord / benker
	skog		fiskeplass
	myr		drikkevann
			søppelkasse
			badeplass
			båt- og kanoutleie

kart: © eMap as (www.emap.no)

GRØNNESET. Foto: Mary Ann Hoset

Grønneset

Grønneset er et godt tilrettelagt tur- og friluftsområde ved den store innsjøen Ånøya på grensen mellom Skaun og Melhus. Storparten av innsjøen ligger i Melhus, men Grønneset ligger i den nordvestre delen på Skauns side av grensen.

Slik kommer du dit:

Kjør fylkesveg 708 fra Melhus og Korsvegen eller fylkesveg 709 fra Børsa til Hove (Hølondavegen). Fra Hove er det 2 km sørover til Grønneset.

Eiendommen Grønneset ble i 1973 overtatt av Skaun kommune etter at eieren Arne Riseth hadde gitt kommunen

et tilbud om å få kjøpe den. Både selger og kjøper hadde en klar intensjon om at en del av eiendommen, nærmere bestemt et 130 dekar stort område ned mot innsjøen, skulle utvikles til et friluftsområde for allmenheten. Arbeid med planer for å realisere dette startet umiddelbart, men ble i 1978 stilt i bero som følge av politisk uenighet.

I 1984 ble saken tatt opp igjen og to år senere ble reguleringsplanen for området vedtatt. Storparten av området, 108 dekar, ble samtidig overtatt av Staten mens Skaun kommune beholdt det resterende arealet på 22 dekar. Tilretteleggingen startet deretter i 1988 og de fleste av en lang rekke tiltak for å gjøre området attraktivt for ulike brukergrupper var gjennomført i 1991. Ikke minst har det ved utbyggingen av området vært lagt vekt på å skape god tilgjengelighet for funksjonshemmede. Tiltakene og den verdien Grønneset ved dette har fått som en lett tilgjengelig naturperle, førte til at Skaun kommune i 2001 ble tildelt 2. pris i kåringen av Årets friluftsområde.

Skaun kommune står for drift, stell og vedlikehold av området, med årlige økonomiske tilskudd fra Staten.

Området tilhørte opprinnelig gården Gangaune, men ble med tre husmannsplasser i 1914 skilt ut og lagt under et nytt gårdsbruk som fikk navnet Grønneset. De tre husmannsplassene er i dag borte, men er tegnet inn på kart og markert i terrenget slik at man kan se hvor de lå. Plassene benevnes og huskes nå som Olarommet, Nilsrommet og Sivertrommet etter de siste brukerne.

Husmennene leide jord av hovedbruket, mot gjenyttelser. Dette var henholdsvis betaling i kontanter og arbeidsplikt på hovedbruket. Det var oftest trange kår for husmennene, som hadde et lite jordstykke hvor de kunne dyrke og høste litt korn og poteter. De hadde gjerne også noen få husdyr, som en ku og et par griser. De var ellers avhengige av ekstraintekter for å overleve. I dette området drev mennene med fiske, tømmerhogst, tjærebrenning og husflid mens kvinnene bl.a. var bakstekoner rundt om på gårdene. Restene av en tjæremile finnes på området og det samme gjør et restaurert torvhus fra 1902.

Grønneset friluftsområde har en variert natur der store gressletter veksler med områder med skog. Både langs en 700 meter lang turveg og stiene er det satt opp små informasjonstavler som forteller om forskjellige treslag, vegetasjonstyper i skog, kantsoner, blåbær, myrer, meisene i granskogen og mye mer.

Det sentrale strandområdet med badeplass, er spesielt tilrettelagt for barnevogn og rullestolbrukere. Flytebrygga er også tilpasset rullestolbrukere, både

med tanke på bading, bruk av båt og fiske. Lekeapparater og store åpne områder gir muligheter for lek, ballspill og andre fysiske aktiviteter.

Grønneset er mye brukt til bading og soling og oppsøkes av innbyggerne både i Skaun og nabokommunene. Friluftslivets dag på Grønneset er blitt et fast årlig innslag, med frivillige lag som arrangøransvarlige. Arrangementet er lagt opp med allsidige aktiviteter for barn og unge som bl.a. natursti, ballspill, stafett, tautrekking og bålbrenning.

Grønneset har etter hvert også utviklet seg til å bli et mye brukt overnattingssted for skoleklasser og andre i distriktet. Bålplasser med gapahuker, serviceanlegg med toalett og vannkran, har gjort området attraktivt for slike formål. Målsetning er fortsatt å kunne øke kapasiteten og bruken av stedet.

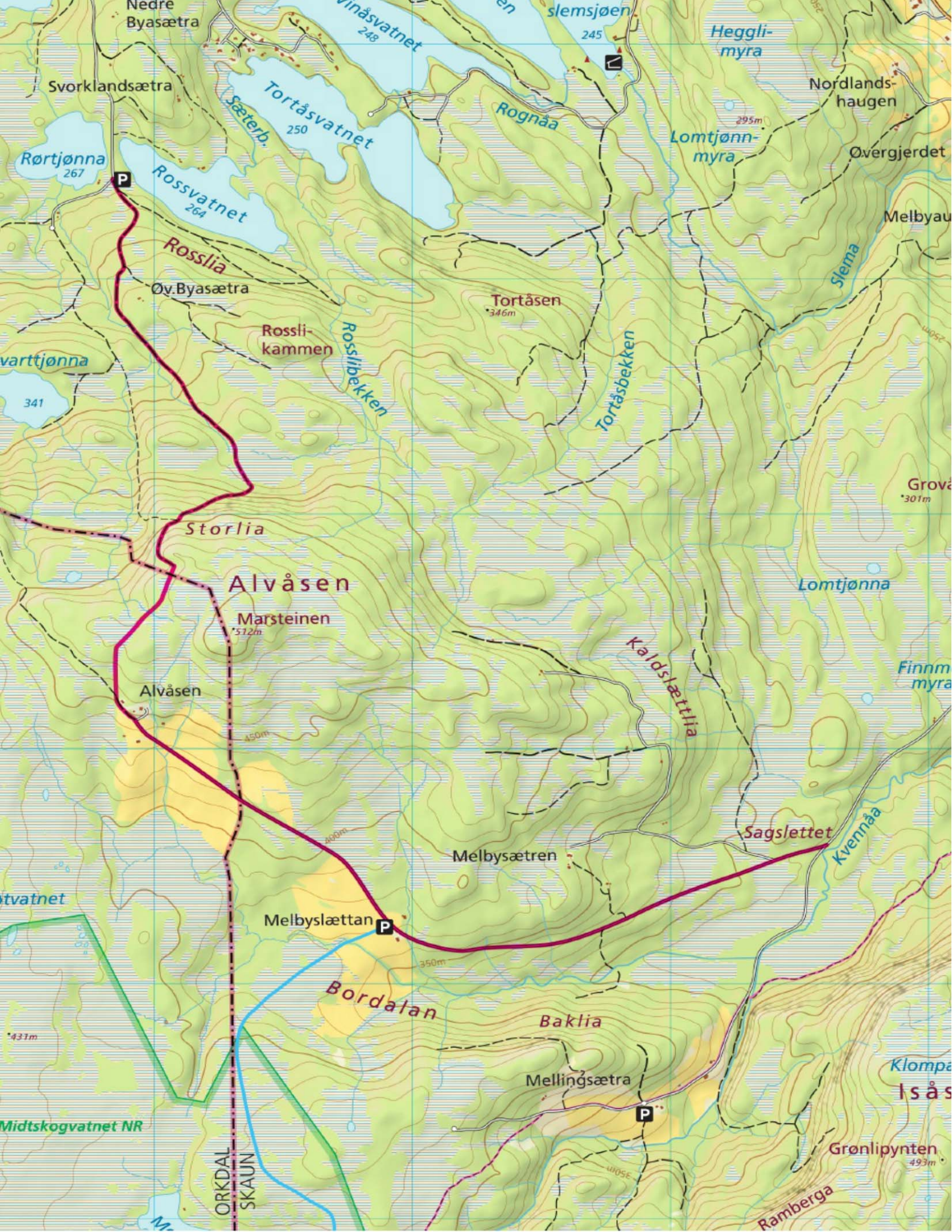
Husmennene

Husmannsvesenet er kjent fra 1400tallet, men er trolig enda eldre. Husmennene ble regnet som en egen sosial gruppe fra 1600tallet. Jfr kongelig lov av 1687 som forpliktet bonden til å holde gården i hevd. Gårdene trengte derfor arbeidskraft. Folk bosatte seg ved gårdene, hvor husmannsplasser vokste opp. Det som i dag er Skaun kommune hadde, som landdistrikter flest, mange husmenn. Tre av dem lå som tidligere nevnt på det som i dag er friluftsområdet Grønneset. En annen var Hammersmoen like ved Lyngstua, på folkemunne kalt "Svenskrommet" etter beboerne som kom fra Sverige, men det var mange flere.

Husmannsvesenet var til gagn for begge parter. Husmennene hadde arbeidsplikt på gården. Til gjengjeld fikk de med sin familie bo på eiendommen. Husmannsstua ble eid enten av husmannen selv eller av bonden. Det var tre typer husmannskontrakter:

- 1) Husmann med jord, som hadde litt dyrkingsjord i tillegg.
- 2) Husmann med jord, som bare leide huset.
- 3) Strandsitter uten jord, som leide et hus ved kysten der han drev fiske. Noen drev med husdyr, handel og håndverk.

Husmannsvesenet kulminerte på 1800tallet (65 000 i 1855) og ble avviklet fra 1870årene. Da gikk husmennene over til den nye arbeiderklassen i industrien, eller de utvandret til Amerika. Etter jordloven av 1928 fikk husmennene rett til å løse inn sine plasser, og mange benyttet seg av det.

Nedre Byasætra

Svorklandsætra

Rørtjønna 267

Rossvatnet 264

Rosslia

Øv.Byasætra

Rossliekammen

Tortåsen *346m

Storlia

Alvåsen

Marsteinen *512m

Alvåsen

450m

400m

Melbysætren

Melbyslættan P

350m

Bordalan

Baklia

Mellingsætra

P

Grønlipynten 493m

Rambergga

Vinåsvatnet 248

Slemsjøen 245

Heggli-myra

Nordlands-haugen

Øvergjerdet

Melbyau

Slema

Lomtjønn-myra 295m

Grova *301m

Lomtjønna

Finnmyra

Kaldslættia

Sagslettet

Kvennåa

vatnet

*437m

Midtskogvatnet NR

ORKDAL
SKAUN

Klomp
Isås

ROME er en vanlig plante på myrene omkring Alvåsen. Foto: Sigrid Tiller

3

Alvåsen

Slik kommer du dit:

Følg skilting til Lisbetsætra fra Eggkleiva eller fra Venn via Melby og Svorkland/Foksetkrysset. Kjør forbi Lisbetsæterkrysset og Tortås/Vinåskrysset, ta Rørtjønnevegen til parkering ved Rørtjønna. Der finner du skilt merket Storlia. Følg traktorvegen én km til Storlimyra. Gå 100 m forbi rasteplassen og sving til høyre, bratt etter vege. Når du kommer til skilt merket Storlia/Alvåsen, tar du til venstre, og du er snart på Storlia (490 m). Her er det flott utsikt mot Jåren, Laugen og Eggkleiva. Fra det siste krysset er det først sti og senere bare et litt utydelig tråkk i myrsøkket rett sørover til Alvåsen. Fra toppen samme rute tilbake.

Alvåsen med Storlia og Marsten kan imidlertid også nås fra sør. Følg skilting til Melby fra Skaun kirke, eventuelt fra Eggkleiva via Svorkland/Foksetkrysset. Du passerer Melbygardene, Melbylykkja og Finnmomyra. Ved Sagslettet tar du til høyre og følger vegen rett frem til parkering ved Melbyslættan. Gå vegen videre oppover til Alvåsen. Fra øverste sæter følger du vegen rett frem ca. 250 m til en grind. Ca. 30 m forbi grinda tar du til høyre opp gjennom bjørkeskogen til en stor myr. Rett østover har du da Marsten (512 m) og i nord Storlia (490 m). Samme rute ned igjen.

Om vinteren går løypa for hundekjøring over Alvåsvegen ca. 200 m opp fra Melbyslættan og forbi Marsten i retning Kaståsen (Skaunakjølen Trekkhundklubb).

Kort om turen:

Lengde: 4 km t/r fra Rørtjønna, 5 km t/r fra Melbyslættan

Høyeste punkt: 512 meter

Underlag: Grusveg og sti

KYR på Alvåsen. Foto: Sigrid Tiller

DAGENS Alvåsfuru. Foto: Anders By

Alvåsvegen og Alvåsfurua

Da Svorkmo fikk smeltehytte med tre ovner i 1675, krevet gruveselskapet på Løkken at bønder som bodde innenfor en radius på 34 km, skulle levere ved, tjære og trekull til smeltehytta. Bøndene i Skaun hadde da allerede i lang tid drevet hugst og sagbruk og produsert trelast både for

eksport (til Holland og England) og til innenlands bruk. Mye trelast trengtes for eksempel til gjenoppbygging etter bybrannen i Trondheim i 1651. Korteste rute til sjøen var vegen til Børsa, som ble opplags og utskipingsplass.

Alt dette gjorde at det gikk hardt ut over både skoger og veger. Det var fortsatt bøndene som hadde ansvar for å bygge og vedlikeholde veger, bruer over bekker og mindre elver samt å legge kavlbuer over myrene. En regner med at det langs vegen ned til Børsa kunne gå opptil 60 hestlass om dagen.

Da transportmengdene til Svorkmo økte, måtte det finnes en bedre veglei. Ridevegen fra Monsetjåren over Alvåsen ble utvidet til kjøreveg. Det kan også ha gått en gammel veglei til Melby, Rø, Kuvåsen og Husby.

Alvåsfurua var en omtrent 400 år gammel og fredet kjempefuru som sto på eiendommen Alvåsen i Orkdal, bare 78 meter fra kommunegrensa mot Skaun. Furua, som blåste over ende under orkanen 1. nyttårsdag 1992, hadde en målt omkrets på 462 cm. og en høyde på 15-20 meter. Det var et tre med nokså mange store greiner. Grunneier Olav Lefstad forærte en rotskive og et gedigent bord laget av treet til hvert av rådhusene i Orkdal og Skaun kommuner.

På veg opp Kinabandet. Foto: Bergljot Lefstad

Aunberga

Slik kommer du dit:

Start turen ved Skaun kirke; parkering mellom skolen og kirka. Følg fylkesveg 754 skiltet mot Melby. Ta til venstre ved skilt Pilegrimsleia og følg den i lett kupert terreng frem til Vennasætra.

Når du kommer dit, går du ca. 100 meter langs dyrket mark før du tar du av fra Pilegrimsleia opp til venstre og tar fatt på oppstigninga i Aunberga. På det bratteste er det hengt opp tau til å holde seg fast i. Dette er det bratteste partiet på stien. Når du har nådd toppen av Aunberga følger du merking langs dyrket mark til fylkesveg 753 tilbake til Skaun kirke.

Stien opp Aunberga har i daglig tale vært kalt Kinabandet eller Kinakjettingen. I gamle dager, da emissærene dro

omkring på bygdene og holdt møter, brukte de stien her som snarvei mellom Aunbygda og Råbygda. Etter hvert ble det hengt opp en kraftig kjetting i det bratteste partiet, så både emissærer og møtedeltakere kunne gå tryggere. Kjettingen er i dag erstattet med tau.

Kort om turen

Lengde: 6,5 km

Høyeste punkt: 274 m

Underlag: Asfalt, gammel gårdsvei og sti

Vennasætrene

Vennasætra (Vennalykkja) nedenfor de bratte Aunberga hadde fastboende husmenn fra ca. 1835 til ca. 1900. Som husmannsplass var dette et forholdsvis stort bruk. I dag er det bare kornåker her, og det er ikke lenger spor etter bebyggelse etter at den falleferdige låven ble fjerna mot slutten av 1980-tallet. Stua på plassen ble flyttet til Ribygda rett etter andre verdenskrig. Et stykke opp for denne plassen ryddet en av sønnene i Vennasætra en liten plass rundt 1872, og av denne plassen kan man fortsatt se rester etter grunnmuren til stua.

På 18-hundretallet var det mange også fra Skaun som dro til Amerika. Noen vendte aldri tilbake, men enkelte fant veien hjem til gamlelandet og hadde ny bagasje med seg. Slik kom en sekt av Siste Dagers Hellige, eller mormonerne, en trosretning som oppsto i USA i 1830, til Trondheim og derfra til Skaun idet skauningen Ingebrigt Olsen Krogstad var en av de første som ble døpt i Nidelva i 1857.

Mormonerne ble etter hvert forfulgt og fant det best å dra ut av byen. I Skaun etablerte de seg først i Krogstadgårdene og utover til plassene i Aunberga. De trodde kanskje det skulle bli fred å få i utkanten av bygda, men også her ble det forfølgelser, arrestasjoner og store bøter.

Ingebrigt Krogstad var som leder og lærer for menigheten trolig en av dem som fikk føle religionsforfølgelsen hardest på kroppen. Han ga til slutt opp, solgte gård og grunn og dro i 1861 til Utah i USA sammen med kona og andre mormonere. Aktiviteten fortsatte likevel ganske lenge etter det, og først etter 2. verdenskrig tok den slutt.

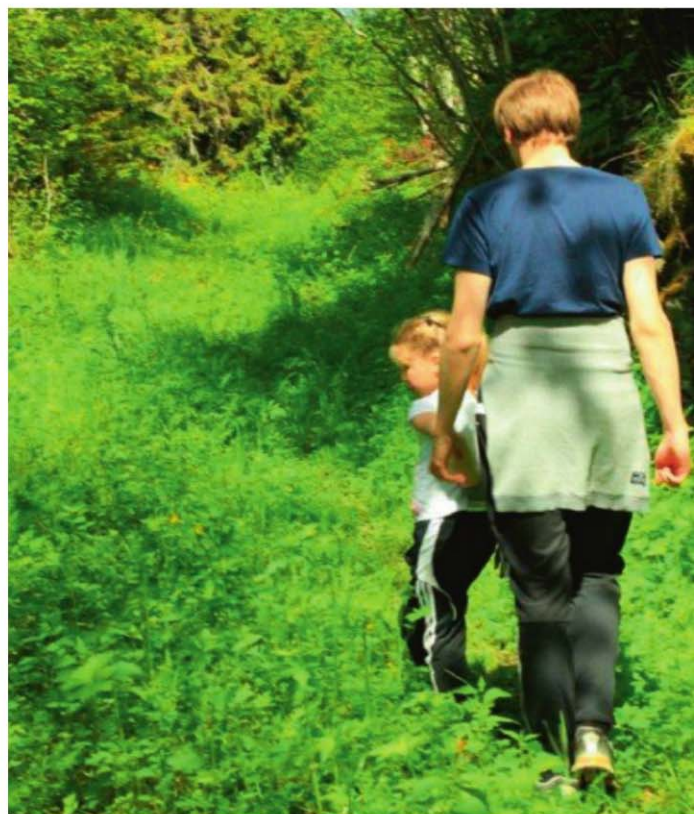
Mormonbevegelsen i Skaun holdt seg altså i nesten hundre år, men var aldri større enn 20 – 30 personer på det meste. Mormonerne praktiserte voksendåp, og når nye medlemmer skulle innlemmes, måtte de døpes. Hølen i Mora lå like i nærheten og ble derfor stedet for den høytidelige handlingen. Derav navnet Mormonhølen.

Over: TÅKE over Venn. Foto: Sigrid Tiller

Øverst til høyre: STOR og liten vandrer,
Foto: Bergljot Lefstad

Nederst til høyre: HOPPSANN. Foto: Bergljot Lefstad

FLOTTE løyper i Buvikmarka. Foto: Bjørn Egil Granaas

5

Djupsjøen

Slik kommer du dit:

Turen starter på Høibakken ved Buvik il lagshytte. Følg lysløypa til Nedre Hundsvatn og videre til Øvre Hundsvatn. Fortsett etter traktorveien og ta av til venstre i bakken, følg kjerreveien til du møter lysløypa og følg den til Tåmyra. Gå videre etter traktorveien og ta til høyre like før Høgmyra. Her går turen videre etter sti gjennom skogen til Øvergjerdsvollen, hvor det er trimkasse og løypekryss. Følg løypetraseen ca. 1 km langs Tjønna (en arm av Djupsjøen) før du krysser myra og er framme ved Pienehytta.

Gå tilbake via Djupdalvegen til Ilhaugen og lagshytta, eller tilbake samme løype som du kom.

Ett annet alternativ er å gå tilbake til Øvergjerdsvollen og ta til venstre etter vegleia til Djupdalsvollen, hvor du kommer inn på Pilegrimsleia. Følg den til Nedgaardbakkan. Her er det bord, benk og flott utsikt. Fortsett videre til Saltnesmyra. Herfra går turen langs en traktorveg ned til Øvre Hundsvatn. Der kan du velge mellom to de alternative sløyfene i lysløypa tilbake til lagshytta.

Et alternativ er å parkere ved Åsen gård, ved bommen. Følg traktorveien til rasteplassen og utsiktspunktet på Korsen. Derfra følges veien videre til høyre inn i løypetraseen og merket trasé videre til Lomtjønnmyra, opp til Høgmyra og videre rett frem til Øvergjerdsvollen. Turen videre følger beskrivelsen fra lagshytta.

Kort om turen:

Lengde (fra lagshytta t/r samme trasé): 9 km t/r

Høyeste punkt: 367 m

Underlag: Traktorveg/kjerreveg og sti

Buvik il's lagshytte og Pienehytta

I 1984-85 fikk Buvik idrettslag bygget en lagshytte ved Høibakken på Buvikåsen. Hytta brukes jevnlig til skitrening og -renn gjennom hele høsten og vinteren. I tillegg brukes den av barnehagene i bygda og kan året rundt leies til ulike arrangementer og sammenkomster. Informasjon om utleie ligger på Buvik il sin hjemmeside under ski.

Hytta er i løpet av 2014 og 2015 blitt pusset opp og har fått nytt kjøkken og to nye toaletter i kjelleren. Utendørs arbeides det for å få til et skileikområde rett ved hytta. Vinterstid har hytta søndagsåpent når det er skiføre, og man kan da få kjøpt kaffe, vafler m.m.

Pienehytta ble bygget av Piene Mølle som brakke for arbeiderne da Hammerstrand kraftverk ble anlagt tidlig på 1900-tallet. Hytta har i mange år vært disponert av Buvik il og brukt til kaffeservering vinterstid. Tidlig på 2000-tallet ble dette imidlertid avsluttet og hytta har deretter bare vært sporadisk brukt av Norsk Grønnkraft (som kjøpte kraftanlegget i 2004) og Norgesmøllen i Buvika i forbindelse med arbeid på demningen. I 2014 ble det imidlertid inngått en langtids avtale mellom idrettslaget og Norsk Grønnkraft om at idrettslaget igjen skal få bruke hytta som skihytte med servering i vinterhalvåret.

BUVIK IL lagshytte. Foto: Katrine Rokke Pedersen

PIENEHYTTÄ. Foto: Katrine Rokke Pedersen

KANTARELL. Foto: Sigrid Tiller

"Skojen" eller "Eggjen"

Han het Ole eller Ola Olsen Husby og ble født på Husbyeggen ved Stensåsen i 1860. I ungdommen drev han blant annet som tømmerfløter og imponerte med sin kraft og sitt mot. Han sprang fra stokk til stokk i flomelver med mye tømmer i drift. Senere reiste han til Amerika for å tjene penger, men der var det ikke som han hadde trodd, og han reiste skuffet hjem igjen. Enda verre ble det da han oppdaget at sakene hans her hjemme var blitt solgt, og at forloveden hadde funnet seg en annen.

Kjærlighetssorg og depresjon førte til at han begynte å vandre rundt i skog og mark. Han fikk derfor tilnavnet "Skojen". I Melhus ble han kalt "Skogna-Ola". Om sommeren overnattet han ute og levde i stor grad av fisk og bær. Veier og stier førte ham til ulike bygder, men mot slutten av livet, da han begynte å bli svekket, holdt han seg mest i hjembygda Skaun.

"Skojen", eller "Eggjen" som han også ble kalt, ble et fast innslag i bygda. Selv om han hadde et noe vekslende humør, førte de gode replikkene hans til munterhet blant folk flest. Den siste tiden bodde han hos Johan O. Jystad i Jystadmyran, hvor han fikk stell og pleie til han døde i 1939. På en rund stein på kirkegården står det: Ole Husbyeggen, født 1860, død 1939.

SKOJEN. Foto: utlånt av Anders By

ESMOEN. Foto: Sigrid Tiller

Esmoen rundt

Slik kommer du dit:

6 Dette er en rundtur i skog og kulturlandskap der du kan velge mellom et kort og et litt lengre alternativ.

Parker ved Fossvang i Eggkleiva og gå langs fylkesveg 756 mot Åsbygda til du kommer til slutten av vegrekkverket ved Uvåsen. Ta av til høyre langs traktorveg som går inn i skogen derfra. Følg merking til Eidsmogjerdet. Velger du det korteste alternativet, går du derfra ned gårdsveien til fylkesveg 709 og følger den tilbake til Eggkleiva.

Ønsker du å gjøre turen litt lenger fortsetter du rett fram til du har passert beitet nedenfor Skåralykkja, og fortsetter ned mot fylkesvegen. Derfra går resten av turen på asfaltveg tilbake til Eggkleiva.

Turen går i idylliske omgivelser i skog og kulturlandskap. Fra Uvåsen til Skåralykkja følger du en bit av den gamle ferdselsvegen mellom Skaun og Børsa der også hovedvannledningen fra Malmsjøen til Børsa går. Underveis er det mye vakker utsikt over Laugen og landskapet rundt.

Kort om turen:

Lengde: Kort alternativ ca. 3,5 km, langrunden ca. 5,5 km

Høyeste punkt: 157 m

Underlag: Asfaltveg, grusveg og sti

Foto: utlånt fra Trondheim Turistforening

Bjarne Espås

Bjarne Espås (1923-2011) tok over Espåsen Nordre etter foreldrene sine. De hadde i 1948 også bygd hus, smie og mekanisk verksted i Børsa som han drev videre.

Under andre verdenskrig ble han utsatt for både ydmykelse og tortur, men som den hardhausen han var, brukte han opplevelsene som «motivasjon».

Etter Statens skogskole i Steinkjer i 1946 og militærtjeneste, ble det ski, idrett og friluftsliv som ble hovedaktivitetene ved siden av skogtaksering, skogsarbeid og smiing. Det var særlig de lengre distansene i langrenn han behersket best. Allerede i 1948 begynte han å gå turrenn, og siden deltok han i de fleste slike renn i MidtNorge med mange seire. Særlig Flyktningerennet (han deltok i 55 av 61 renn og var eldste deltaker i både 2010 og 2011) og Nerskogrennet («det ha nå på en måte vore mitt renn det») lå hans hjerte nært. Men også i Birkebeinerrennet hadde han seire, og i 1950 og 1951 hadde han topplasseringer i både Trønderrennet, Gråkallrennet, Holmenkollen og flere turrenn. Som HVmann ble han også invitert til det militære VM, men valgte å prøve å kvalifisere seg til vinterOL i Oslo i 1952. Han ble tatt ut som reserve, men sykdom gjorde at han ikke kunne konkurrere. Han la opp 28 år gammel, men fire år senere var han tilbake i sporet, først og fremst for å gå turrenn. Men også veteranVM på ski ble en av Bjarnes arenaer. Utallige er de mesterskapene som han deltok i fra 1980 og utover, og enda tallrikere er de medaljene av alle valører som han sanket. På barmark var han heller ikke noen sinke. I godt voksen alder (50) ble han bitt av orienteringsbasillen, og som 55-åring løp han «Trekanten» i Trollheimen på 7 timer og 35 minutter med minimalt næringsinntak, en distanse vanlige turgåere bruker tre dager på («en må pin sæ sjøl litt»). Rekorden står fortsatt for denne årsklassen.

Likevel var ikke Bjarne noen sportsidiot. Han spilte trekkspill, sang og danset folkedans, både lokalt og på turistforeningens hytter. Han var også nynorskmann på sin hals. For sin store innsats på mange områder ble han i 1986 hedret med Skaun kommunes kulturpris.

ESPÅSEN nordre. Foto: Svein Olav Meistad

7

Espåsen

Slik kommer du dit:

Kjør til Eggkleiva, ta til høyre opp gjennom boligfeltet (retningskilt Rian) og følg deretter skilting til Eggen. Ved Eggen Nordre tar du av inn på Kvennsjøvegen til høyre frem til parkeringsplassen ved Kvennsjøen. Gå vegen som tar av halvt høyre til du kommer til en trimkasse. Vegen til Espåsen fortsetter rett opp til venstre.

Espåsen var opprinnelig ett bruk (markagård), men er siden 1850 to enheter. Gårdene ligger på ca. 310 m. med flott utsikt over store deler av gamle Skaun. Om du i tillegg vil ha en fin liten rundtur, kan du fortsette vegen videre oppover bakkene til høyre for den første gården til du passerer høyeste punkt (350 m). Der dreier turvegen til venstre ned bakkene forbi Besetsætra og nesten frem til et hyttetun. Rett før hyttetunet tar det av en sti til venstre nedover en lang gresslette. Nederst i gressletta går stien over i en litt utydelig traktorveg gjennom blandingskogen.

Etter hvert kommer stien/vegen inn på en noe tydeligere traktorveg. Ta til venstre og følg denne til du kommer til Yrtjønna og skogsveien og følg denne tilbake til parkeringen ved Kvennsjøen.

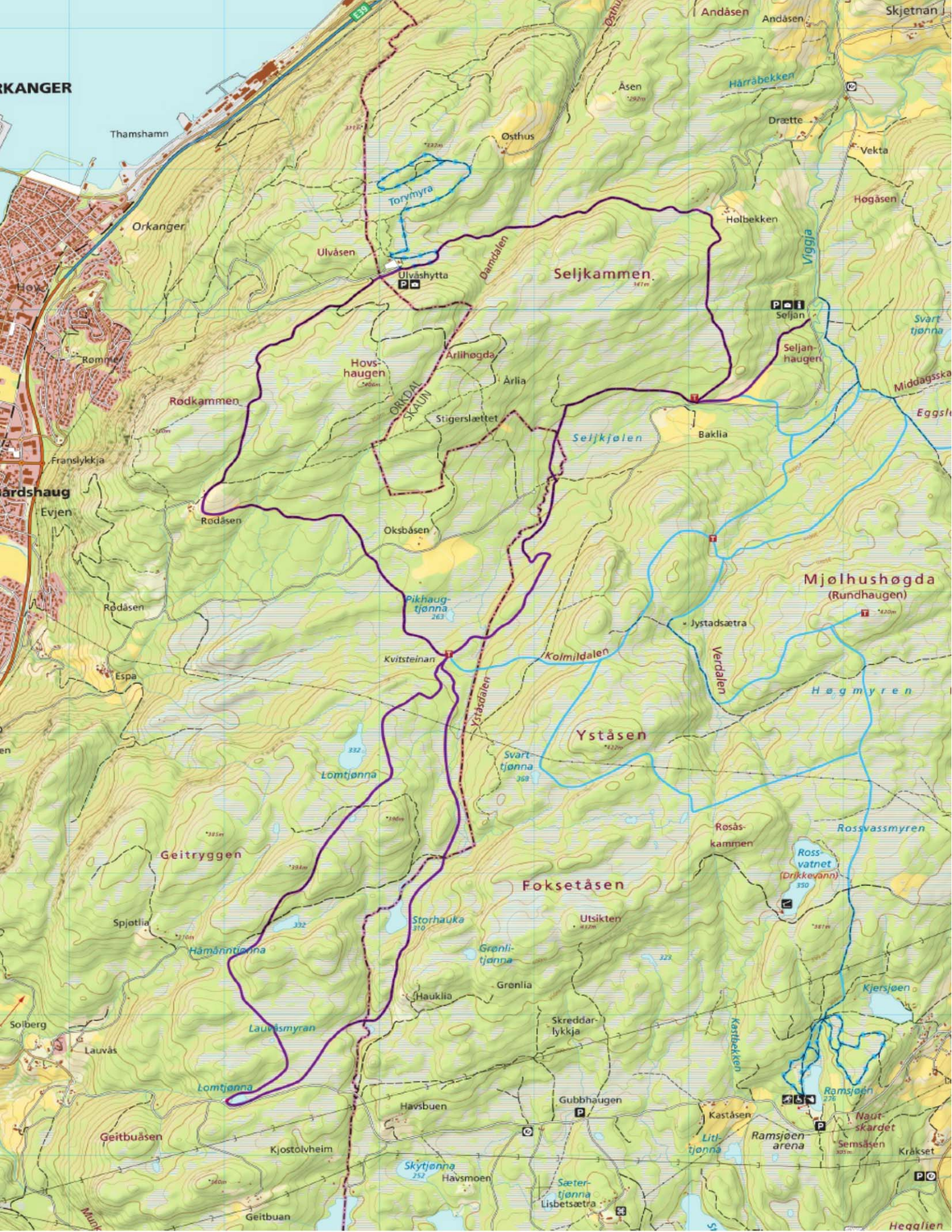
Fra Ribygda/Eggkleiva er det en fin tur å gå skogsvegen fra Utistu om Ritrøa, eller bomvegen som tar av oppover nærmere Beset. Disse to turvegene går sammen til én ca. en kilometer før Kvennsjøen og Espåsen.

Kort om turen:

Lengde: Kvennsjøen – Espåsen 1 km. Runden om Yrtjønna og Foksjøen er ca. 4 km

Høyeste punkt: 350 m (Espåsen ligger på 310 m)

Underlag: Skogsveg og sti

ULVÅSHYTTA. Foto: Sigrid Tiller

Evjenløypa fra Seljan

Mange muligheter for flotte skiturer i det store, lett kuperte terrenget i den vestlige delen av Skaun, mellom Skihytta på Seljan i nord og Lomtjønna (parkering) i sør.

Slik kommer du dit:

Kjør til Skjetnegårdene fra Viggja eller fra Børsa om Lyngstua og Megallen. Bomavgift betales ved Vekten. Så går ferden videre til parkering ved Skihytta ved Seljan. Vanligvis er det oppkjørte løyper både på østsida og vestsida av Viggjaelva.

På østsida henger løypenettet sammen med løypene fra Ramsjøen arena og Lyngstua. På vestsida går løypa til Sør-Seljan. Her finner du en trimkasse. Derfra kan du gå Evjenløypa (Sainnenløypa) til Ulvåshytta. Følg løypa videre til Kvitsteinan og

tilbake til Skihytta ved Seljan. Fra Kvitsteinan kan løypa forlenges med en ekstra sløyfe helt til Lomtjønna, hvor det er parkeringsplass, og tilbake til Kvitsteinan. Løypenettet er oppkalt etter den legendariske skiløperen Johan L. Evjen.

Kort om turen:

Dette er ingen bestemt tur fra A til B, men et område med mange muligheter til flotte skiturer der du selv kan velge hvor lang turen skal være og hvor den skal gå. Det oppkjørte løypenettet man tradisjonelt kaller Evjenløypa er om lag 22 km og ligger gjennomsnittlig på ca. 300 m. med Yståsen (422 m) og Mjølhushøgda (420 m) som to av de høyeste "toppene".

Johan Evjen eller "Sainen"

Evjenløypa, som passerer mellom Evjenslettet og Seljankjølen på Viggja, er oppkalt etter skiløperen Johan Evjen (1887–1971) fra Bårdshaug i Orkdal. Han ble også kalt «Sainen» etter heimlassen sin.

Han var den største femmilsløperen i Trøndelag før 1920. I tillegg var han en stor komiker, sosial brobygger og sprudlemaker. Latteren hans lignet visst mest på kaklinga til en orrhane. Selv under renn gikk «skravla», og han spøkte med både konkurrenter og tilskuere. Fikk han tilbud om snus, stoppet han opp og gliste stort. Snusklysene avslørte at han lå foran de andre.

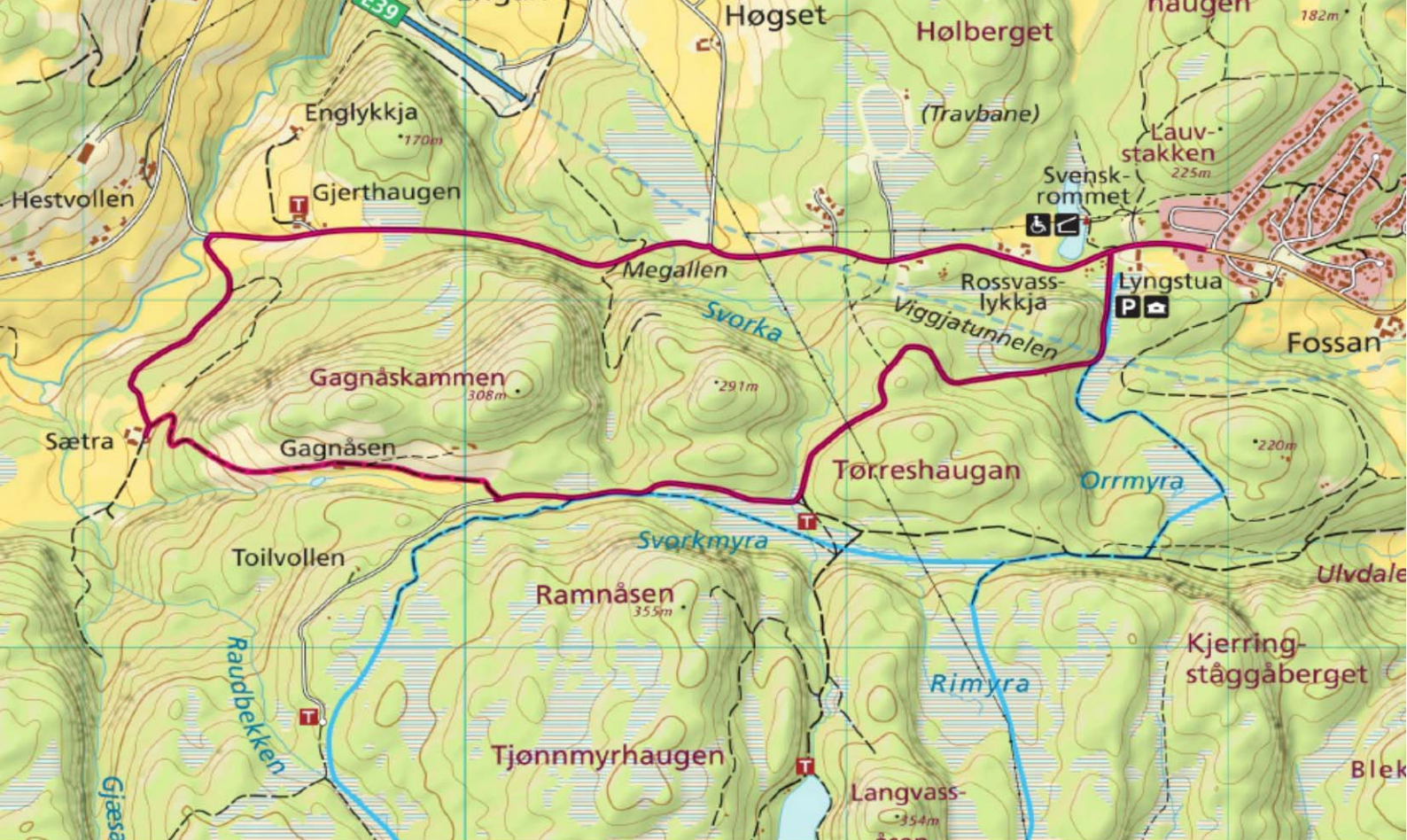
Det hendte også at han hjalp andre løpere med å smøre skiene deres, både før og under løp. Selv sverget han til skismøring fremstilt ved å smelte om gamle grammofonplater av bakelitt, særlig hvis de inneholdt «Kostervalsen». En gang han hjalp en konkurrent med å smøre ski både før og under et Holmenkollrenn tapte han med 37 sekunder, men var like blid. Som takk fikk han en stor tallerken kringle.

På en måte var han litt uheldig med tidsepoken, i og med at han måtte konkurrere med storløpere som Lauritz Bergendahl og Thorleif Haug. Hans beste prestasjoner i Holmenkollen var en 2. og en 3. plass. Til gjengjeld hadde han en rennkarriere som varte fra 1901 til 1969. Han hadde også en tendens til å «vinne» både i omkleddningsrommet, på premieutdelingen og under skifesten etterpå. Da han på sine eldre dager ble advart av legen mot mer trening og konkurranser, svarte han: «Æ ska itj slutt å gå på ski sjøl om hjertet hæng å dingle i ræva».

Traktene ved Seljan byr på flotte turmuligheter sommer som vinter. Foto: Hilde Kristin Vigen Rønneberg

Vår største kråkefugl

Ramnåsen er selvsagt oppkalt etter raven eller ramnen som noen også sier. Den er vår største kråkefugl, om lag 65 cm stor med et vingespenn på opp mot 130 cm, ikledd helsvart fjærdrakt med en viss "metallglans" i grønt og blått når lyset spiller på den.

Ravnen er en vanlig fugl, om enn ikke like vanlig som sin mindre slektning kråka. Den finnes fra kyst til høyfjell, har store revir som den jevnlig patruljerer og vokter. Paret lever i livsvarige forhold og holder sammen også utenfor hekketiden. De hekker tidlig og begynner allerede i februar å innfinne seg på hekkeplassen, som fortrinnsvis ligger i utilgjengelige bergvegger, skjønt av og til også i trær og andre steder (for eksempel i høyspentmaster!). Der de får være i fred kan det samme redet bli brukt år etter år, men paret har gjerne to-tre reder innenfor reviret som de veksler på å bruke. Ravnenes luftakrobatikk i parringstiden er fantastisk å se på, og er noe man bør ta seg tid til å betrakte dersom man på vårskituren får øye på to svarte prikker høyt oppe under himmelkuppelen.

VEIEN TIL GAGNÅSEN. Foto: Roald Killingbergtrø

9

Gagnåskammen rundt

Slik kommer du dit:

Parkering ved Lyngstua/Børsa. Gå hovedvegen forbi Rossvasslykkja og videre over Megallen. Deretter forbi Gjerthaugen og ned til brua over Viggjaelva. Rett før brua tar du gårdsvegen til venstre i retning Sætra. Når du har kommet opp bakkene til Sætra, tar du til venstre og følger den gamle gårdsvegen opp svingene og stigningene til Gagnåsen. Vegen er en slags «minitrollstig» og et godt eksempel på utmerket vegbyggingskunst i det gamle bondesamfunnet. Den er murt opp av gråstein og har fortsatt en forbausende god standard.

Oppe ved Gagnåsen ser du en grunnmur etter bebyggelsen og de langstrakte jordene og beiteområdene fra den gangen det var gårdsdrift der. Vegen fortsetter videre rett frem innover jordene/myrene til skogsvegen som går mellom Lyngstua og Raudbekken. I krysset tar du til venstre og følger skogsvegen over Svorkmyra til vegkrysset (rastebenk, retningsskilt og trimkasse). Der tar du på nytt til venstre og går bakkene ned til Lyngstua.

Kort om turen:

Lengde: 6 km

Høyeste punkt: 250 m

Underlag: Grusveg, traktorveg

HØSTTUR til Foksjøen. Foto: Svein Olav Meistad

10

Gåsvatnet/Julvollhytta fra Kvennsjøen

Slik kommer du dit:

Kjør til Eggkleiva, ta til høyre opp gjennom boligfeltet (retningsskilt Rian) og følg deretter skilting til Eggen. Der tar bomvegen av oppover lia mot skogen og går frem til parkeringsplassen ved Kvennsjøen. Ta skogsvegen til venstre langs vestsida av Kvennsjøen. Du passerer Foksjøen og Yrtjønna. Ved nordenden av Yrtjønna svinger stien til venstre (rastebenk). Følg traktorvegen videre, til høyre ved skilt LitjGåsvatnet og Gåsvatnet.

Tilbake kan du gå samme veg, eller du kan la det bli en rundtur ved å gå om Julvollhytta tilbake via Tiurleikmyra til Kvennsjøen. Turen kan også fortsette nordover til Lyngstua.

Kort om turen:

Lengde: 8 km t/r

Høyeste punkt: 310 m

Underlag: Skogsveg og sti

JULVOLLHYTTA. Foto: Berit Myren

GREVLING. Foto: Anders By

Grevling

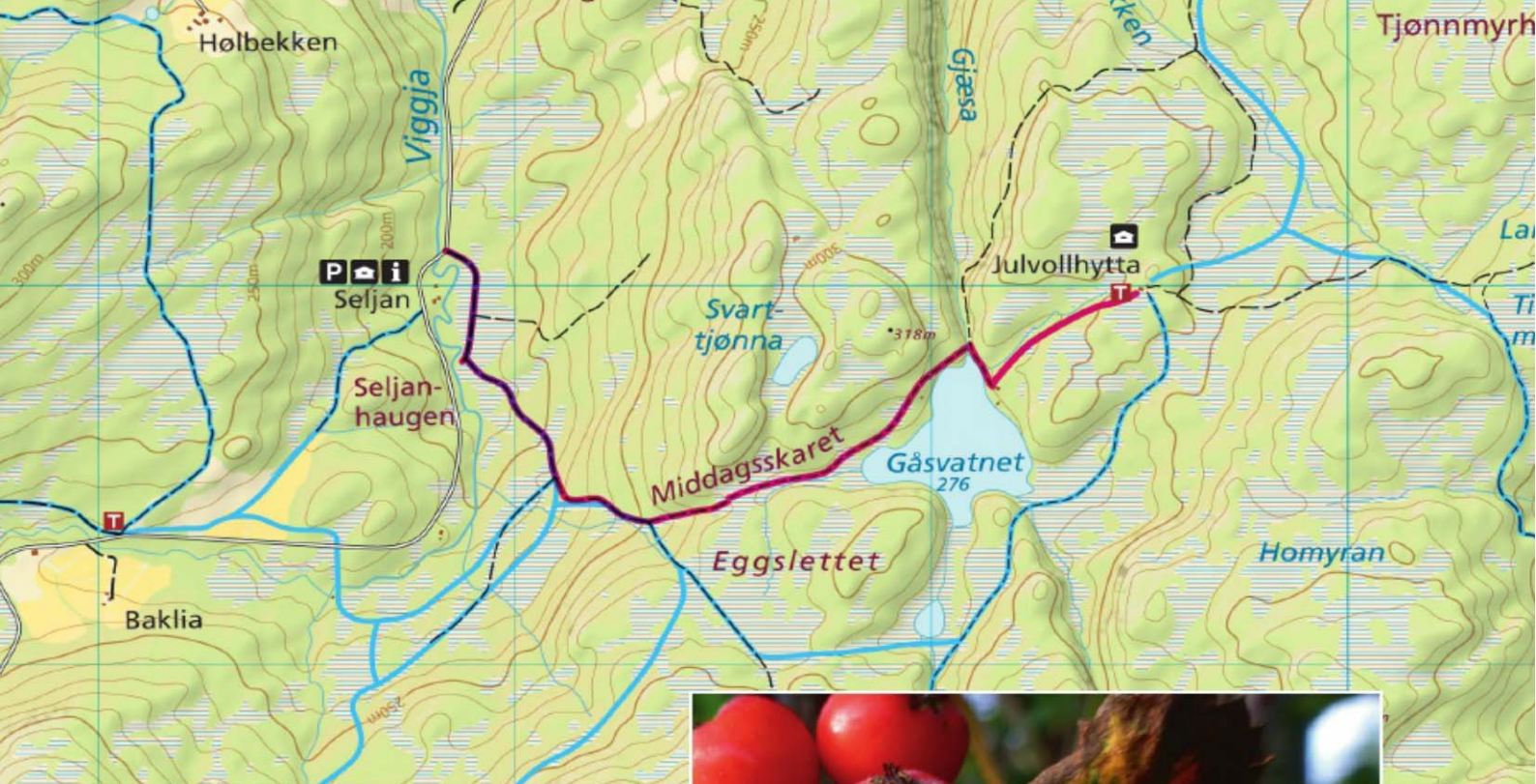
Selv om den egentlig ikke ser slik ut, tilhører grevlingen mårdyrene og er innen denne familien jevnstor med jerven. Med sitt litt snurrige utseende og egenartede hodetegninger og levevis, minner grevlingen mer om en slags gris enn om de rovdypene som vi ellers forbinder mårdyrene med. Mens dens slektninger iherdig jakter på bytter som mus, fisk, ekorn og til og med villrein, tusler

grevlingen nærmest litt distré omkring og leter etter meitemark, snegler, frosk, biller og andre insekter, til og med veps- og humlebol, som graves frem uten at grevlingen ser ut til å bry seg det minste om bolets rasende beboere. I tillegg spiser den også en del plantekost i form av bær, frukt og korn.

Grevlingen har lenge vært knyttet til den sørlige delen av landet, men observasjoner fra Trøndelag finnes også fra slutten av 1800-tallet da det i en beskrivelse heter at grevlingen forekommer "saaledes i Støren og Børsen, omkring Trondhjems by og i Orkedalen". I løpet av de siste 40-50 årene har grevlingen imidlertid, i likhet med beveren, utvidet utbredelsesområdet sitt betydelig og er i Skaun, som mange andre steder, nå et dyr som forekommer nær sagt over alt i og ved kulturlandskapet.

TELТ ved Gåsvatnet. Foto: Hilde Kristin Vigger Rønneberg

Rogn

På 1990-tallet foreslo Norsk Botanisk Forening at landets fylker og kommuner skulle velge seg hver sin fylkes- og kommuneblomst. I Sør-Trøndelag ble reinrose valgt til fylkesblomst, og i Skaun ble rogn i juni 2000 valgt til kommuneblomst.

Nå er rogn som kjent et tre som kan bli nærmere 20 meter høyt og dermed ikke det folk flest forbinder med "en blomst". Det kan derfor være at noen stusser litt over dette valget, men rogn tilfredsstillere flere av kriteriene som ble lagt til grunn for valg av kommuneblomster. Et av dem var at den valgte "blomsten" skulle være lett å identifisere, og dernest skulle den også "være lett å stilisere til illustrasjoner og logoer". Så er rogn dessuten nevnt i Skaunasongens andre vers med følgende linjer: "Når blomen drys i li av hegg og raun, då er det fagert her i gamle Skaun", noe som kan hende også hadde sitt å si for valget.

Og hva blomster angår bærer rogn i gode år sine nær sagt til overmål. Hele treet kan i mai - juni stå der i et gulhvitt flor og varsle om en rikholdig høst av rognebær, noe som ikke minst er til glede for bærespisende fugler som troster og sidensvans. Også for oss mennesker er rogn for øvrig til både glede og gagn. Bærene gir en utmerket gelé og i "gamle dager" ble både kvister og skav av barken brukt som fôr til dyrene i vårknipa når låven var tom og det ennå var for tidlig å slippe dyrene ut på beite.

ROGN. Foto: Sigrid Tiller

KVERNSJØLØYPA møter løypa fra Seljan ved Litjgåsvatnet. Foto: Svein Olav Meistad

11

Gåsvatnet/Julvollhytta fra Seljan

Slik kommer du dit:

Kjør fra Børsa eller Viggja til Skjetnegårdene og til parkering ved Skihytta på Seljan. Gå tilbake et kort stykke og ta til høyre inn på skogsvegen oppover mot Middagsskaret (stikryss Børsarunden) og over neste myr på toppen av skaret til Gåsvatnet. Her er det svært vakkert med rastemuligheter både på vestsida og østsida av vatnet. For å komme på østsida, følger du stien forbi berga og over Gjæsa. Ta stien til høyre forbi en hytte og et naust, og gå videre i skog-/vannkanten. Tilbake kan du gå samme veg, eller du kan legge til en runde om Julvollhytta (se kartet).

Kort om turen:

Lengde: 6 km t/r

Høyeste punkt:

Underlag: Grusveg, skogsveg og sti

Litt om geologien i Skaun kommune

Berggrunnen i Skaun tilhører det som geologene kaller Trondheimsfeltet. Dette strekker seg fra Trondheimsfjorden og sørover til de nordre delene av Østerdalen og Gudbrandsdalen og består for det meste av basiske bergarter som forvitrer lett og gir et næringsrikt jordsmonn.

Trondheimsfeltet ble til da to store kontinentale plater (den "amerikanske" og den "europæiske") for om lag 400 millioner år siden kolliderte og skapte en fjellkjede (den kaledonske, oppkalt etter det gamle navnet på Skottland, Kaledonia). Fjellkjeden hadde trolig dimensjoner som dagens Himalaya, men er i løpet av de millioner av år som er gått siden foldingen skjedde brutt ned igjen. De eroderte massene er ført til havs hvor de har skapt den forholdsvis grunne Nordsjøen og den norske kontinentalsokkelen.

Bergartene Trondheimsfeltet består av ble under fjellkjedefoldingen til under høyt trykk og høy temperatur nede i jordskorpen. Det dreier seg om kalkholdige glimmerskifre, fyllit, amfibolitt, sandstein, kalkstein og vulkansk grønnstein. Lavlandet er i stor grad dekket av marin leire som er oppdyrket. Storparten av jordbruksarealet i kommunen ligger under den marine grense ved ca. 175 meter over havet, altså den høyden som havet sto i ved avslutningen av siste istid for om lag 10 000 år siden.

VARDEN på høgberget. Foto: Roald Killingbergtrø

FIN utsikt fra Høgberget. Foto: Roald Killingbergtrø

12

Høgberget

Slik kommer du dit:

Parker under brua på nye E39 i Børsa sentrum. Deretter tar du vegen i retning Meistad og går til venstre i første kryss ved Einan. Følg veien gjennom boligfeltet og ta til høyre ved siste hus. Følg skogsvegen oppover lia til du kommer til et kryss der det tar av en sti til venstre. Korteste veg til toppen av Høgberget går etter denne stien.

Hvis du vil ha en noe lenger og litt slakere tur, kan du fortsette rett frem etter skogsvegen i krysset til du kommer til dyrket mark. Ta av til venstre og følg venstre kant av dyrkamarka til du kommer til en åpning i skogkanten. Gå stien nordvestover til toppen av Høgberget (varde, gapahuk og trimkasse).

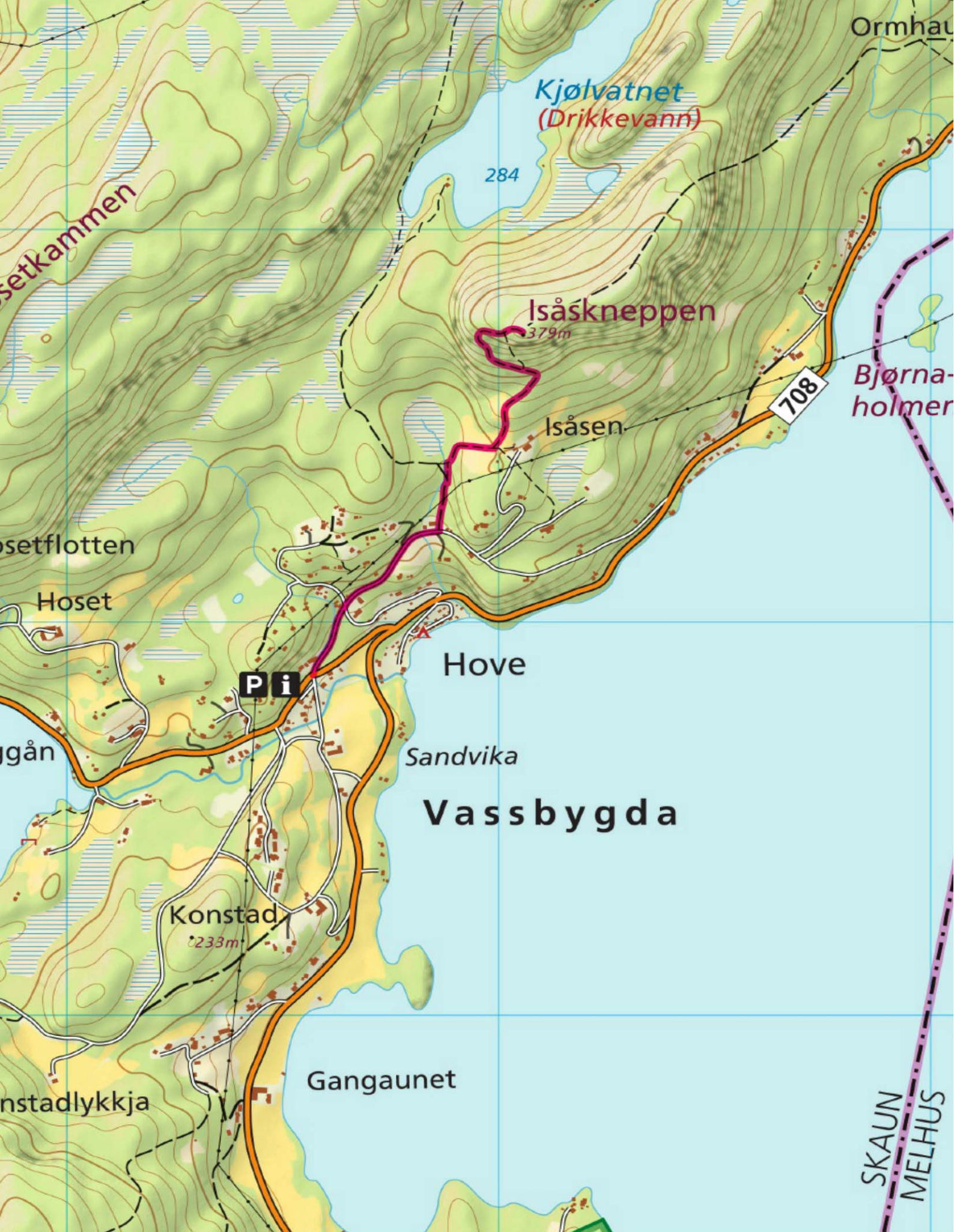
På veg ned kan du ta til høyre i stikrysset. Da kommer du fram på kanten av stupet og får en fantastisk utsikt over Børsa, Gaulosen og Byneset.

Kort om turen:

Lengde: 3 km

Høyeste punkt: 110 m

Underlag: Asfaltveg, grusveg, skogsveg, sti

NISTEN smaker godt når turmålet er nådd. Foto: Lill Sandra Steen

13 Isåskneppen

Slik kommer du dit:

Parkering ved Vassbygda grendahus (20 biler). I starten følger du gårdsvegen mot gården Isåsen ca. en kilometer. Ved stort postkassestativ svinger du til venstre og følger gammelvegen gjennom skogen og videre over dyrkamarka. Fra øverst på jordet tar stien bratt opp gjennom skogen. Dette er en av de få virkelig bratte turene i Skaun. I de bratteste partiene er det hengt opp tau for å holde seg fast.

Ved mye nedbør eller i årstid med fare for is, kan stien være glatt. Halveis opp det bratteste partiet har du to vegvalg, ett som er svært bratt og en liten omvei som er litt lettere (merket).

Fra toppen av Isåskneppen kan du i klarvær se Trollheimen i det fjerne mot vest. I nærmiljøet er det Ånøya og Malmsjøen som dominerer landskapet. Høydedraget bak Ånøya er Kregneskjølen i Melhus kommune. Aunbygda ser du rett over Malmsjøen.

Dersom du går denne turen tidlig om våren, kan du være heldig å få se tysbast i blomstring.

Advarsel: Vær varsom i fuktig vær når du er på toppen. Berget kan være glatt, og det er høyt og bratt utfor kanten.

Kort om turen:

Lengde: 2,7 km t/r

Høyeste punkt: 379 m

Underlag: Veg og sti.

Tysbast

En av plantene som finnes omkring Isåskneppen er tysbast. Det er en vakker plante, en 50 – 150 cm høy busk, som du gjerne må studere og beundre, men som du skal være meget forsiktig med, for dette er en av de giftigste plantene som finnes i Norge. Hele planten er giftig, de røde bærene ikke minst. Et gammelt ord sier at det bare trengs seks bær for å drepe en ulv, noe som godt kan stemme for ti eller tolv av dem regnes innen medisinen som dødelig for et voksent menneske. For et barn er to-tre bær nok. Ved mistanke om at noen har spist tysbast er legehjelp hurtigst mulig tvingende nødvendig.

Planten blomstrer tidlig, i Trøndelag gjerne i begynnelsen av april, og alltid på bar kvist, altså før bladene springer ut. Senere kommer de røde bærene (egentlig steinfrukter) der blomstene satt, grønne til å begynne med, men altså røde når de er modne.

TYSBAST. Foto: Sigrid Tiller

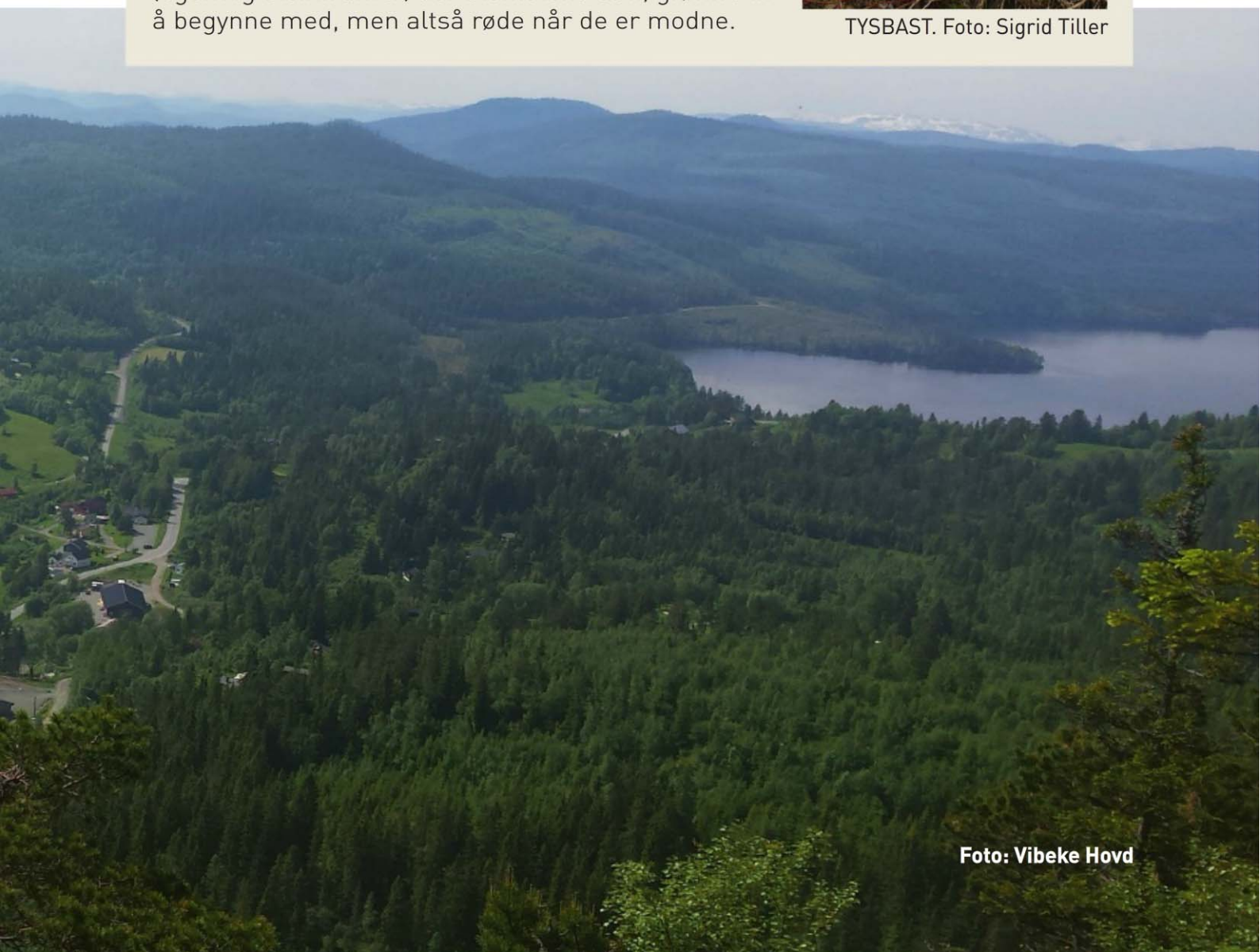

Foto: Vibeke Hovd

Kullmiler

Den som har øynene med seg kan på turene i marka oppdage spor etter gamle kullmiler. De er ofte tilgrodd med granskog, og ikke alltid lett å få øye på. Restene kan se ut som en ganske flat haug avgrenset av en ca. 30-40 cm høy rund vold med en diameter på ca. ti meter. Vollen er restene etter materialene som dekket mila mens den brant. Innom vollen, gjerne under mose og torv finnes rester etter aske og kull. Kullmilene er spor etter en ca. 200 år lang industriell periode som kommunene rundt smeltehytta på Svorkmo var en del av. Hytta trengte mye kull til masovnene der malmsmeltinga foregikk. Smeltehytta på Svorkmo ble tatt i bruk i 1656 og ble nedlagt i 1861. Alle skogeiere innenfor en radius på ca. 3 mil var pålagt å levere kull. Mengden ble fastsatt ut fra størrelsen på skogeiendommen. Felling av trær foregikk om vinteren, og reising/brenning av milene i sommerhalvåret. Transporten av kullet foregikk på vinterføre fra midten av januar til ut i februar. Bøndene i Skaun frakta kullet i koger som ble kjørt med hest og slede korteste vei over Skaunakjølen ned til Svorkmo.

Etter at smeltehytta var nedlagt fortsatte kullbrenninga til litt inn på 1900-tallet, men bare i liten målestokk til bruk i gårdssmiene, før det ble helt slutt.

GAMMEL kullmile. Foto: Bergljot Lefstad

BÅL ved Gåsvatnet. Foto: Hilde Kristin Rønneberg Viggen

14

Julvollhytta/Gåsvatnet fra Lyngstua

Slik kommer du dit:

Parkering ved Lyngstua. Følg skogsvegen forbi bommen og til høyre for Tørreshaugan oppover til Svorkmyra (rastebenk og trimkasse). I vegkrysset tar du til høyre i retning Gagnåsen, og følger skogsvegen om Toillvollen til Raudbekken. Derfra kan du dreie mot venstre til Julvollhytta eller gå rett frem til Gåsvatnet.

Tilbake kan du gå om Tiurleikmyra og Langvatnet eller samme veg som du kom.

Kort om turen:

Lengde: 9 km t/r

Høyeste punkt: 350 m

Underlag: Grusveg, skogsveg og sti

DAMER på tur til Kringlåt-haugen.
Foto: Bergljot Lefstad

Huggorm

Huggormen er vår eneste giftslange. Det er en liten slange som sjelden blir mer enn om lag 80 cm lang. Den er ikke aggressiv, men kan bite ("hugge") i selvforsvar. Men huggormens gifttenner er små, og vanlige tursko og -klær gir vanligvis god nok beskyttelse.

Mange av dem som blir bitt blir det i forbindelse med bærplukking, men dette kan lett unngås ved å ha med seg en kjepp som man med jevne mellomrom feier

over lyngen med og dermed skremmer eventuelle huggormer unna. Blir man bitt er det for øvrig ikke alltid at huggormen bruker av giften sin, men bare "tørrbiter" for å skremme. Brukes gift vil det for voksne, friske mennesker som regel ikke være farlig, men bare føre til ubehag i større eller mindre grad. Det finnes imidlertid tilfeller der konsekvensene er blitt langt større, så man bør uansett oppsøke lege så snart som mulig. Dødsfall som følge av huggorbitt er imidlertid sjeldne, gjennomsnittlig går det ti år mellom hver gang det skjer.

I Skaun finnes huggormen i hele kommunen, men antallet veksler og er blant annet avhengig av gode, frostfrie overvintringssteder som dyrene er avhengige av og sjelden beveger seg mer enn opptil en kilometer unna.

HOGGORM. Foto: Sigrid Titter

KRINGLÅTHAUGEN. Foto: Anders By

15

Kringlåthaugen

Slik kommer du dit:

Kjør til Aunbygda og følg bomvegen til parkeringsplassen på Krogstadsætren. Følg merket løype ned til venstre fra parkeringsplassen. Etter snaue 100 meter krysser du elva Mora over bru. Fra brua følger du merkingen og kommer etter hvert opp på en stor myr, og da ser du turmålet rett foran deg. Følg stien til venstre for høgda opp mot toppen.

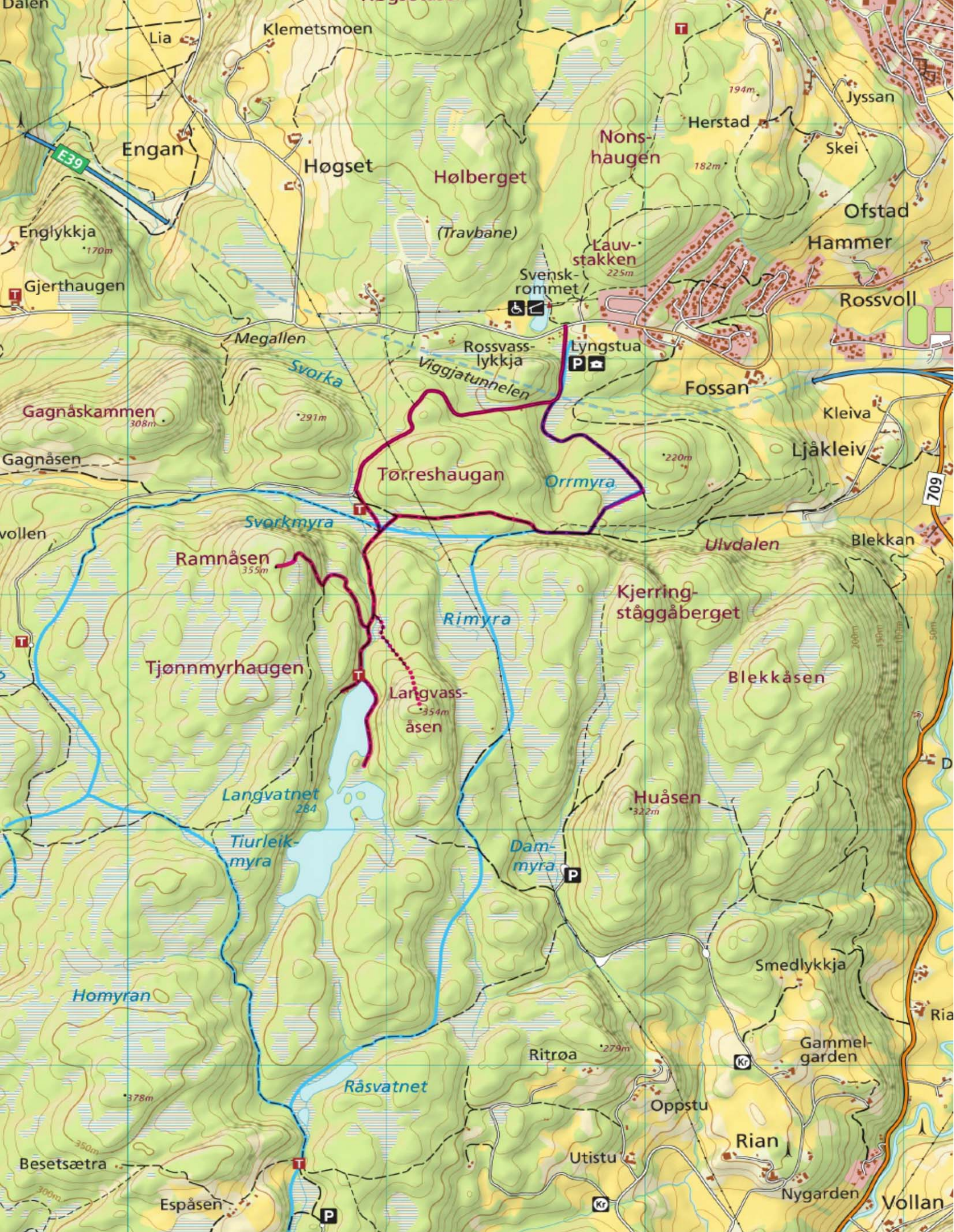
Kringlåthaugen er nabotoppen til Restadgrøtåsen, og er bare 2 meter lavere. Grensa mellom Skaun og Melhus går omtrent rett over høgda. Her er det flott utsikt over store deler av gamle Skaun med Laugen som et smørøye i midten. I tillegg ser du Børsa sentrum, Byneset og deler av fjorden på tre steder. Følg samme veg ned igjen.

Kort om turen:

Lengde: 2,5 km t/r

Høyeste punkt: 510 m

Underlag: Skogsti

UTSIKT fra Ramnåsen. Foto: Roald Killingbergtrø

16

Langvatnet og Ramnåsen fra Lyngstua

Slik kommer du dit:

Parkering ved Lyngstua. Gå grusvegen forbi bommen og til høyre for Tørreshaugan. Når du kommer opp på Svorkmyra (retningskilt, rastebenk og trimkasse), tar du stien halvt venstre bortover myra og følger traktorvegen oppover langs Svorka til Langvatnet (retningskilt, rastebenk og trimkasse). Det er også fint å gå videre på østsida av vatnet, langs foten av Langvassåsen. Fortsett så langt traktorvegen går, til en myr. Der dreier du halvt høyre bortover myra og kommer til et veldig fint nes som stikker ut i vatnet. Her er det fine raste- og fiskemuligheter. Samme vei tilbake.

Fra trimkassen ved nordenden av Langvatnet er det lett å ta en avstikker opp på Langvassåsen (354 moh) som ligger på østsida av vatnet. Det er delvis sti opp til toppen. Herfra er det flott utsikt over Gaulosen, Byneset, Fosen og Korsfjorden.

Også Ramnåsen (355 m) er et fint turmål når en først er ved Langvatnet.

Ca. 200 m før Langvatnet (når en kommer fra Lyngstua) tar det av en grasvokst traktorveg til høyre. Et stykke lenger opp tar det av en sti bratt oppover til høyre. Den ender mellom toppen av Ramnåsen (355 moh) og de bratte skrentene (Ramnberget) ned mot Svorkmyra på nordøstenden av åsen.

Kort om turen:

Lengde: 5 km t/r

Høyeste punkt: 284 m (Langvatnet), 355 m (Ramnåsen)

Underlag: Grusveg, traktorveg og sti.

BENK man må passere på tur fra Lyngstua til Svorkmyra. Foto Greta Hammer Onsøien

LANGVATNET. Foto: Greta Hammer Onsøien

GODT skiltet. Foto: Sigrid Tiller

Torvtaking

Tida mellom våronna og slåttonna ble ofte brukt til «småarbeid» som engrydding, gardgjerding og torvtaking. Torvtaking var vanligst i de deler av landet der det har vært dårlig med tilgang på ved, tømmer og trevirke. Men også andre steder var det vanlig å ta torv, først og fremst for å spare skog.

Hvert bruk eller hver husstand hadde som regel sin faste plass i torvmyra. Det ble ikke sett med blide øyne på en som drev å «hoppa»; en som ikke var fornøyd med torvlandet sitt og som prøvde å ta torv både her og der. For det var forskjell på torv kvaliteten. Dårligste sorten ble kalt «måssåtørv», var rødbrun og lett og blåste nesten bort når den var tørr. Den egnet seg nesten bare til strø i fjøset. «Steintørva» ble sett på som den beste sorten. Den var seig og svart som bek, og tung og hard som stein når den tørket. Brenselsverdien var høy.

Først ble det øverste moselaget fjernet. Det ble ofte brukt to spader til torvtakinga; «stekkarspade» til torvskjæringa og «kastarspade» for å få torvlompene opp fra «tørvhølet». En mann gjorde vertikale stikk for å lage høvelige «klosser», mens en annen foretok horisontale stikk for å frigjøre lompene og kaste dem opp på kanten. Så ble de av atter andre fraktet på bærebårer eller trillebårer dit de skulle tørkes og lagres.

Først ble de satt opp på høykant, på skrå mot hverandre, gjerne med en liggende på toppen. Dette ble kalt varde (vale). En kunne også tørke torva i egne permanente hesjer som sto ute året rundt. Når torva var tørr, ble den lagt i stakk (kjegle/pyramideformet) eller båret inn i et torvhus og lagret der til det ble vinter og sledeføre.

På gården ble den beste torva brukt til brensel, mens den dårligste ble kuttet opp til strø i piggmaskina.

Flere steder i Skaun kommune kan en se konturene av slike «tørvhøl» og rester etter torvhesjer og torvhus. Blant annet på Sildværmyra (Viggja) og Orrmyra (Børsa) vil en finne bra bevarte torvhus.

Der travbanen i dag ligger, ved Megallen, er det ei myr som i sin tid ble kalt Fabrikkmyra. Navnet kommer av at det lå en torvstrøfabrikk der, med maskiner drevet av mekanisk kraft (wire) fra et vasshjul i Svorka. Fabrikken leverte strø til for eksempel utedassene i Trondheim.

TORVHUS. Foto: Sigrid Tiller

TORVTAKING. Foto: Sigrid Tiller

LANGVATNET. Foto: Sigrid Tiller

17

Langvatnet fra Kvennsjøen

Slik kommer du dit:

Parkering ved Lyngstua. Gå grusvegen forbi bommen og til Kjør til Eggkleiva og ta vegen opp gjennom boligfeltet i retning Rian. Hold til venstre i det første vegkrysset etter boligfeltet (retningskilt Eggen) og kjør helt opp på toppen til Eggen Nordre. Der tar bomvegen av oppover lia mot skogen. Da kommer du etter hvert til parkeringsplassen ved Kvennsjøen (infotavle).

Ta av halvt høyre etter skogsvegen til du når trimkassen. Gå rett fram til Råsvatnet og følg skogsvegen og stien videre oppover. Første delen går gjennom et heller trolsk landskap med fantasifulle formasjoner i både stein og tre. Etter hvert

kommer du til Tiurleikmyra (trimkasse, retningskilt og rastebenk). Følg skilting videre rett frem forbi Ramnåsen og ned til nordenden av Langvatnet (også der retningskilt, trimkasse og rastebenk).

Samme vei tilbake, eller ta en lengre tur om Julvollhytta når du er kommet tilbake til Tiurleikmyra. Fra Julvollhytta følger du turstien på østsida av Gåsvatnet og LitjGåsvatnet. Rett før Stavtjønna dreier stien/vegen til venstre og går rundt Yrtjønna og Foksjøen tilbake til parkeringsplassen ved Kvennsjøen.

Kort om turen:

Lengde: 5 km t/r (8 km om du også tar med runden om Gåsvatnet)

Høyeste punkt: 350 m

Underlag: Skogsveg og sti

Storfugl

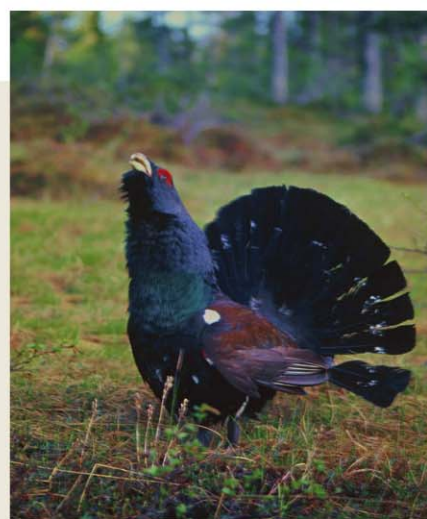
Tiuren er vår største hønsefugl og er for alle som opplever den et imponerende skue. Hannen, tiuren, måler nærmere 90 cm og også hunnen, røya, er med sine omkring 60 cm en stor fugl. Røya kan nok forveksles med den rett nok langt mindre orrhøna, men tiuren er umiskjennelig.

Storfuglen er knyttet til gammel og litt åpen furubarskog med et visst innslag av gran og løvtrær. Den livnærer seg i sommerhalvåret hovedsakelig av urter og bær og vinterstid av furubar. Viktige predatorer (foruten mennesket) er rødrev, mår og hønsehauk.

Skogbruk har mange steder hatt en negativ effekt på bestandene av storfugl ved at spillplasser er blitt ødelagt av flatehogster og bygging av skogsbilveier. I senere år har imidlertid skogbruket endret driftsformene slik at skogshønsenes (storfugl og orrfugl) behov i større grad blir ivaretatt. Dette innebærer blant annet et mer forsiktig uttak av gammelskog, at viktige beitefuruer blir spart og at færre myrer dreneres.

Formeringen skjer gjennom den såkalte tiurleiken, et urgammelt, spektakulært vårspill. Spillet sørger for at den sterkeste tiuren på spillplassen får føre sine gener videre ved at seierherren får pare seg med alle røyene som er på spillplassen.

Stedsnavnet Tiurleikmyra vest for Langvatnet tyder på at det her er – eller har vært – en tiurleik.

TIUR. Foto: Anders By

LANGVATNET. Foto: Greta Hammer Onsøien

LAUGEN kan by på allsidige turopplevelser. Foto: Anders By

Laugen rundt

Slik kommer du dit:

Laugen er Skauns største vatn, med et vell av muligheter til opplevelser av forskjellig slag. Kan kombineres med en tur opp på Stensåsen i tillegg (tur 27).

Rundt innsjøen Laugen er det mulighet for turer av varierende lengde:

10 kilometer: Ta av i Husbykrysset, retning Melby og stopp i bunnen av bakken. Parkering ved Skaun samfunnshus, eventuelt ved Skaun kirke. Gå eller sykle grusvegen ned til Laugen. Ved første vegkryss (før Mormyran naturreservat) tar du til høyre, videre over Morbrua og opp Byhåggån. Ved Bygårdene kommer du inn på asfaltvegen (ta

18

til høyre) til Eggkleiva. I Eggkleiva tar du til høyre og følger hovedvegen til Husbykrysset og Skaun samfunnshus.

16 kilometer: Følg grusvegen fra Skaun samfunnshus forbi Laugen helt til Melbykrysset (Råbygda). Ta til høyre over elva i retning Svorkland/Foksetkrysset. Videre til høyre til Eggkleiva og Husby.

19 kilometer: Parkering ved Skaun kirke. Følg vegen mellom skolen og kirka i retning Melby. Du passerer Skålvollen, Syrstadmyrene, Kufåssætra og Melbykrysset. Videre slik som forrige rute til du kommer til Husbykrysset. Da tar du vegen rett frem til Skaun kirke.

Kort om turen:

Lengde: Tre alternativer – 10, 16 eller 19 km.

Høyeste punkt: 180 m

Underlag: Asfalt- og grusveg

SNIPEN. Foto: Anders By

VEGENE rundt Laugen egner seg godt til sykkelturer. Foto: Bergljot Lefstad

BÅT på Laugen. Foto: Anders By

Laugen

Innsjøen Laugen ligger som et smørøye midt i Skaun kommune. Terrenget heller ned mot sjøen på alle kanter, og veldrevne gårder lyser mot en. I godvær og med blikkstilte vatn kan en knapt skue noe vakrere, samme hvor en er i verden.

I sør flyter elva Mora inn i Laugen, og i nord renner Børselva ut. I tillegg er det tilførsel av vann fra et utall små og store bekker. Av fiskeslag finnes ørret, røye og ål, og i uminnelige tider er det blitt fisket med både garn, oter, stang og ruser. Helt opp til vår tid har Laugen gitt solid matauk, ja, enkelte har faktisk vært i stand til å levere fangster til restauranter i Trondheim. Også i dag er det mulighet for å kjøpe fiskekort og leie robåt av grunneierlaget (se oppslag på utvalgte plasser ved vatnet).

I og rundt Laugen er det et rikt utvalg av vannplanter, blomster, busker og trær. Dyre- og fuglelivet er også rikt med innslag av elg, hjort, rådyr, rev, oter, bever, grevling, røyskatt, nøtteskrike, hegre, trane, ravn, ender, vadere og sothøne. Med lydløs ferdsel i robåt, kano eller kajakk kan du møte dyre og fuglelivet på nært hold og få sterke opplevelser for resten av livet. Der Mora renner inn i Laugen i sør, ble det på grunn av naturkvalitetene i desember 1990 opprettet et 164 dekar stort naturreservat – Mormyra naturreservat. Reservatet er opprettet for å bevare en av de gjenværende høgmyrene i Sør-Trøndelag, med det plante-, dyre- og fugleliv som finnes og opptrer innen verneområdet.

Fra gammelt av er Laugen og tilstøtende elver og bekker blitt brukt i ulike sammenhenger. Sager, kverner og stamphus er blitt drevet med vannkraft for å skaffe til veie mat, klær og byggematerialer. I nyere tid er vannkrafta også blitt brukt til å produsere elektrisitet, først og fremst i Simsfossen Kraftverk (1921) i Eggkleiva.

Da det skulle legges rist over tunnelinntaket, måtte en tappe ned vatnet. Det førte til at over 50 dekar pluss vegen til Venn raste ut mellom Sim og Skåra. På den andre siden raste det ut mye ved Egghåggåbekken, og deler av Jåravegen forsvant. I Eggkleiva var det i eldre tider også kruttverk og i nyere tid båtbyggeri, postkontor, skole og butikk.

På selve Laugen har det også foregått mye interessant. Tømmeret som ble fløtet ned elva Mora på vårflommen, måtte slepes over hele sjøen til Eggkleiva før ny fløting ned Børselva. Når isen la seg en gang før jul, ble det muligheter til både skøyteløping og travkjøring. Det går mange historier om travkjørarhelger med skarpe konkurranser – og ikke minst festen etterpå.

Isskjæring var også en aktivitet som bøndene drev med, før kjøleteknikken kom til bygda. Store blokker ble saget ut av isen og kjørt til ishuset ved meieriet, først ved Husbyeggen, senere i Eggkleiva.

Historien om sjøormen i Laugen er et kapittel for seg. Den skapte nok både spenning og forferdelse, ikke minst da den forsvant ned Børselva med dunder og brak og ødela flere kvernbruk. Kanskje det hele skriver seg fra ålen i LitjLaugen som vandrer ned Børselva, ut fjorden og drar helt til Sargassohavet for å formere seg? Som en god erstatning for sjøormen har vi nå Stensåsen bygdeborg!

ROSSVATNET. Foto: Roald Killingbergtrø

19

Lauvstakken

Slik kommer du dit:

Parkering ved Lyngstua. Gå over på den andre sida av hovedveien til Svenskrommet (Hammersmoen). Følg stien oppover til Lauvstakken (Russland). Derfra går det an å ta en avstikker til Hølberget (se tur 28 og rammesak her).

Fra Lauvstakken går stien forbi Nonshaugen og videre til Rossmovegen. Ta til høyre og gå ca. 100 meter etter vegen. Ta til høyre en gang til og følg gårdsveien til Herstad. Fantastisk utsikt fra det høyeste punktet på veien! Ved Herstad tar du til venstre ned den gamle gårdsvegen. Når du kommer til huset nederst i bakken, før Skei, tar du stien til høyre, i kanten av dyrkajorda. Denne stien følger vannledningstraseen

opp gjennom blandingskogen og stopper i enden av Fjellhaugvegen. Følg denne til veien forbi Lyngstua, eller bruk stien i kanten av Lyngmyra til Svenskrommet. Mulig med en ekstra tur til Rossvatnet. Stien dit er tilrettelagt for rullestolbrukere. Gapahuk og flytebrygge ved vatnet.

Det er også mulig å ta denne runden fra Fredly/Elistrand-området. En følger da "Kjærlighetsstien" som starter ved det nord-vestre hjørnet av håndballbanen bak internatene på Fredly folkehøgskole. Derfra går stien forbi Hårresdalen (gammel hoppbakke) og oppover i retning Rossmo og Herstadkrysset. Mellom Rossmo og Herstadkrysset tar stien til Svenskrommet av (se retningskilt).

Kort om turen:

Lengde: 3,5 km

Høyeste punkt: 230 m

Underlag: Veg og skogsti

HULA til Per i Hølberget. Foto: Liv Gravdal

Per i Hølberget

I Hølberget bodde det frem til 1870-årene en huleboer. Det var Per, eller Per Hølberget som han ble kalt. Han kom rekende langveis fra, og slo seg ned i dette berghølet. Per var en mann som skjebnen hadde fart ille med, og som søkte gjemsel og glemsel. Hvor han kom fra er det ingen som vet, men det fortelles at Per var blitt narret av et kvinnfolk, og at han hadde stukket av fra dette.

Per var stor og sterk. Han var noen år med børsværing på sildefiske som «låttekår», det vil si en arbeider som fikk lønn bare når de fikk fisk, og da etter hvor stor fangsten ble. Senere var han løsarbeider på gårdene nede i bygda, for maten pluss en fleskebit, en melpose og kaffe. Folk syntes synd på han, men det nyttet ikke å få han bort fra berghølet.

Han ble mer og mer rar med årene. Han snakket med Rakel, som han innbilte seg var hos ham. En dag noen nærmet seg Hølberget, så de at han sto og tok omkring et tre, som om det var et kvinnfolk.

Folk hjalp ham som nevnt med mat og brensel og besøkte ham av og til. En morgen fant to gutter ham død på brisken inne i hula. Han var da over hele kroppen innsmurt med tjære, noe som på den tiden var ansett som et legemiddel mot blant annet lungebetennelse.

DEN glade vandrer Foto: Ståle Onsøien

MALMSJØEN. Foto: Bergljot Lefstad

Malmsjøen rundt

Slik kommer du dit:

Kjør til Venn og videre i retning Korsvegen/Hølonda/Melhus. Når du er nesten på toppen av første bakke, tar du til høyre og følger skilting til Solstad. Parkering ved Bjørkhaugen skotthyllbane, eventuelt ved Våddån. Gå eller sykle dit hvis du har parkert ved Bjørkhaugen. Følg vegen (forbi Vika) på vestsida av Malmsjøen og videre forbi Tømmerlunnsvika til vegen ender på en snuplass (parkering) ved Sjuttumyra. Herfra går turen langs merkete skogsveger og stier til du kommer inn på Konstadvegen. Undervegs er det mulig å ta en tur ned til en tømmerkoie ved Malmsjøen (se artikkel side ?? – sidetall inn ifm brekking). Her er det en beverkoloni og et rikt fugleliv. Følg den nye skogsvegen til Vassbygda og hovedvegen derifra i retning Skaun kirke til Solstadkrysset og Solstad/Bjørkhaugen.

Turen rundt Malmsjøen kan også ha Vassbygda som utgangspunkt, i så fall med parkering ved Vassbygda grendahus.

Kort om turen:

Lengde: 11 km

Høyeste punkt: 210 m

Underlag: Veg og sti

Tømmerkoia i Sjuttumyra

På en liten avstikker fra turstien, skjult mellom gamle trær, finner du den grå tømmerkoia ved "Sjuttumyra".

Det ble som regel tidlig kveld i bua og karene fant fort sin velfortjente søvn etter en lang dags slit i skogen. I andre enden av huset kvilte hestene ut etter dagens tøffe tak med tømmerlassene. På den lille ventilen over et vindu i oppholdsrommet har en skøyer skrevet med bred tømmerblyant: Nødutgang!

Koia, slik den står der i dag, ble oppført rundt 1950, og de som sto for laftinga var Jørgen O. Aunan sen., Helge Skjellum og Olav Lyngstad. Lafte- og snekkerarbeidet er godt utført og huset står seg godt, til tross for at det nå har stått så å si ubrukt i mange år. Det ble lagt nytt tak og drenert rundt koia en gang mens Anders Solstad på Berget var eier, noe som nok har vært viktig for koias tilstand. Eieren av Solstadberget overtok som eier av koia etter at drifta var slutt. Dagens eier er Kristin Øye Løkås, en slektning av Anders. Nå er dette den eneste skogskoia i Skaun kommune som fortsatt er intakt og i forholdsvis bra stand.

Det var grunneiere fra Solstadgårdene som gikk sammen og dannet et andelslag. De så behovet for en ny skogsbu da de store tømmerdriftene kom i gang for fullt etter andre verdenskrig. Det sto også tidligere en bu her, kalt Stenbergstua. Den var oppkalt etter arbeidsformannen Stenberg, som sørget for at den ble bygd. Han kom fra Sverige og styrte stort sett skogsdrifta i distriktet først på forrige århundre ved å bygge veier og legge til rette for en mer effektiv tømmerdrift. Ingen husker lenger fornavnet hans – han ble bare kalt Stenberg, men han satte spor etter seg. Navnet hans blir ofte brukt ennå i dag om den nåværende koia.

I årene etter krigen var det øks, barkspade og "tigersvans" som var arbeidsredskapene. Etter hvert kom den første motorsaga – JoBu senior. Han som var først ute med den, må ha vært kry som en hane da han dro i gang saga for første gang. Det var nok ikke fritt for mer eller mindre saklige kommentarer fra de som sto omkring. Litt om senn måtte alle legge fra seg "svansen" og gå over til den motoriserte tid. En ny epoke i skogen var i gang.

Tømmeret ble kjørt med hest og lagt på isen på Malmsjøen. Når det ble vår og isen forsvant, tok fløtinga innover sjøen til. Det måtte være gunstig vindretning når de store tømmerflåtene skulle fraktes til Konstadsaga for å skjæres. (Saga står fortsatt og det går an å ta en avstikker dit når du passerer utløpet av Konstadbekken ved enden av Malmsjøen. Men forsiktig! Bare se, ikke røre; saga er ikke i topp stand.)

Mange av dem som hadde deltatt i tømmerkogen om vinteren, fortsatte nå som sagbruksarbeidere. Etter at materialene var målt opp av tømmermålerne Jonas og Kåre Myhr fra Hølonda, ble de kjørt med lastebil til Samson fabrikk på Melhus, der det ble produsert dører, vinduer og trapper m.m. Marius Oustad hadde som arbeidsformann ved Samson et slags overordnet ansvar både for driften i skogen, fløting, skjæring og lastebiltransporten. Innenfor bransjen var han nærmest en institusjon i sin tid. Alle visste hvem han var.

Den driften som er beskrevet her, og som Oustad var ansvarlig for, gjaldt tømmer som var tatt ut i den såkalte Øyskogen, der grunneierne er fra Øysand. De lokale grunneierne leverte storparten av sine materialer til Sør-Trøndelag skogeierlag på Heimdal. Når det gjaldt fløting av tømmeret, lot Oustad flåten bokstavelig talt seile sin egen sjø, mens skauningene rodde med de store flåtene på slep.

Så er det noen aktører til som må nevnes – kokkedamene. To navn er nevnt: Klara Myren fra Hølonda og Edel Lerånn (senere gift Mo) fra Skaun. Det var damer som greide å sette seg i respekt hos tøffe skogsarbeidere, men som også sørget for dem.

Den formen for skogsdrift som er beskrevet her og bruken av koia, hører 1950-tallet til. Den tok slutt mot 1960-tallet.

TØMMERKOIA Stenbergstu. Foto: Bergljot Lefstad

Fjellvåk

Fjellvåken er en av våre vanligste rovfugler, og i hvert fall en av dem som det er lettest å få øye på og komme i kontakt med. Den holder som navnet sier til i fjellet, men ikke bare der – også i skogstraktene finner den seg godt til rette med reir først og fremst i bratte og utilgjengelige bergskrenter, men av og til også i trær.

Når den er lett å få øye på, skyldes dette ikke minst fjellvåkens måte å drive matjakt på. På stive vinger seiler den ofte høyt til værs over territoriet mens den speider etter smågnagere (mus og lemen) som den for det meste lever av.

Kommer vi inn på dens enemerker røper den seg gjerne med et litt langtrukket, engstelig og klagende rop: "piiijæh". Til tross for den betydelige størrelsesforskjellen, tas fjellvåken ofte for å være en kongeørn, ganske enkelt fordi kan være vanskelig å bedømme størrelsen på en fugl som svever i silhuett under himmelkuppelen.

FJELLVÅK. Foto: Anders By

MJØLHUSHØGDA. Foto: Sigrid Tiller

21

Mjølhushøgda

Slik kommer du dit:

Ta av ved Byafeltet på Jåren og følg veien i retning Mjølnhus. Ta til venstre og følg bomvei til Rossmyra (parkering for ca. 15 biler). Når du kjører rett frem på plassen står skilt merket "Mjølhushøgda 3 km" til høyre. Følg gammel veiled til du kommer til et nytt skilt som viser til "Mjølhushøgda 1 km". Ta av fra veien og gå til høyre over myra. Løypa videre følger sti opp en liten stigning gjennom småkratt. Følg stien til du kommer til trimposten. Samme trasé tilbake.

Kort om turen:

Lengde: 3,5 km t/r

Høyeste punkt: 420 m

Underlag: Traktorvei og sti

MODEN multe. Foto: Sigrid Tiller

FRA Restadgrøtåsen kan man se Korsvegen. Foto: Sigrid Tiller

Restadgrøtåsen

Slik kommer du dit:

Kjør til Aunbygda og fortsett forbi siste gården på høyre hånd. Ta av til venstre opp bakken 100 meter etter en grind. Parkering på lunningsplassen på Sillkleiva.

Gå 150 meter og ta til høyre ved veiskille. Nå følger du den gamle ferdselsvegen mellom Skaun og Hølonda. Etter at du har passert Gåstjønna stiger det litt for så å flate ut mot Aunsætra til høyre for stien. Fortsett til Følføttet (om navnet, se Sønnøvsætervollen, tur 29).

Der passerer du grensa mellom Skaun og Melhus.

Fra Følføttet følger du stien til du kommer inn på vegen fra Klefstad og følger den til høyre 300 meter

oppover. Her tar løypa av fra vegen ned mot venstre. Etter at du har krysset en liten bekk tar du fatt på stigningen opp gjennom skogen. Du passerer en myr før du tar fatt på den siste bratte stigningen opp mot toppen. Utsikten derfra er det verdt å ta seg tid til å nyte. Gå gjerne en runde rundt hele toppen, for her har du som på Ølshøgda bokstavelig talt utsikt i alle himmelretninger! Grunneiere på Hølonda har satt opp en lavvo på toppen.

Kort om turen:**Lengde:** 9 km t/r**Høyeste punkt:** 512 m**Underlag:** Veg, sti

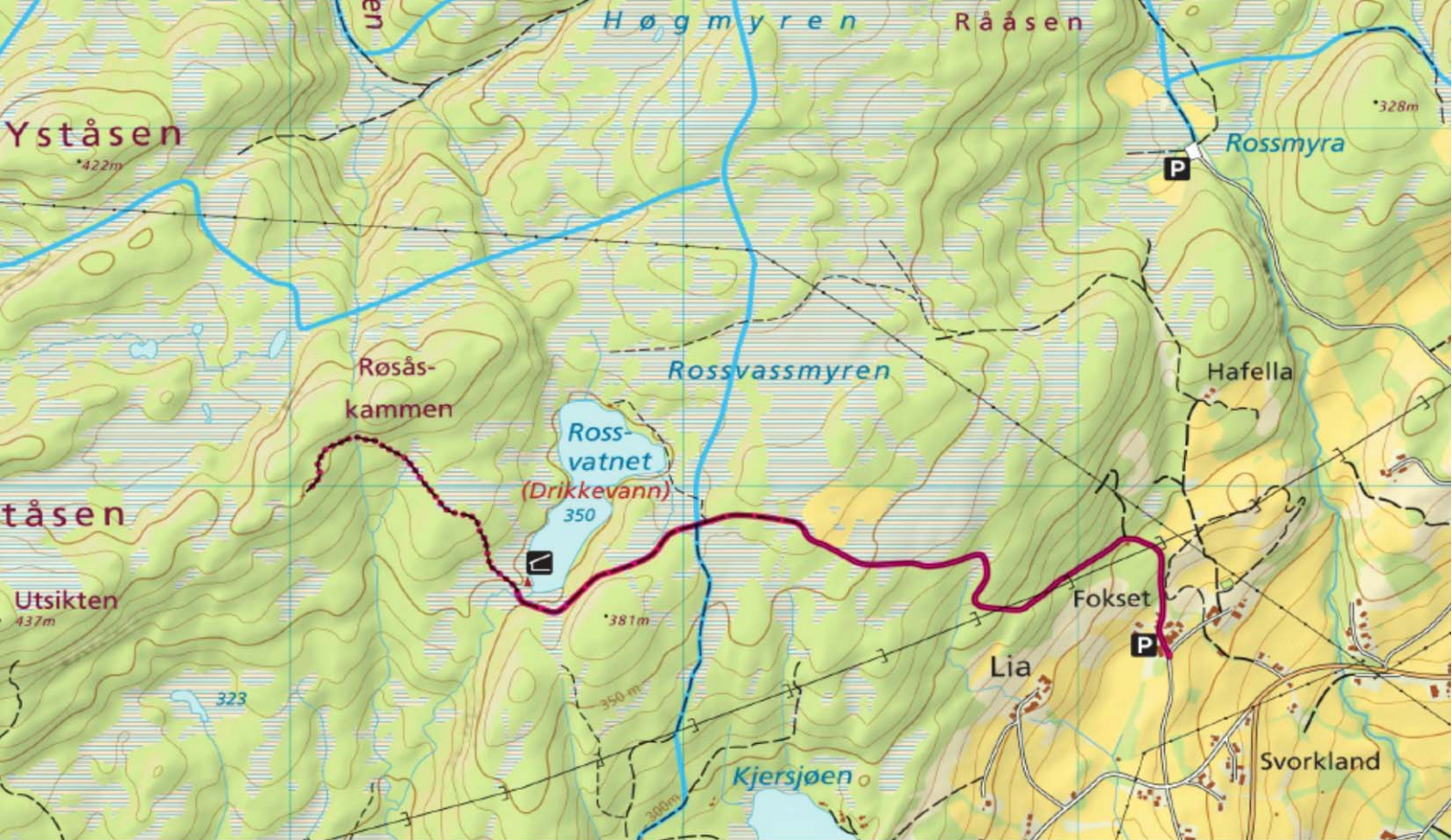
På toppen av Restadgrøtåsen. Foto: Sigrid Tiller

GAMME på Restadgrøtåsen. Foto: Sigrid Tiller

RESTADGRØTÅSEN. Foto: Sigrid Tiller

Fiske i Skaun

Rossvatnet er et av de 46 fiskevatna som Skaun kommune har å by på. Ørret er det vanligste fiskeslaget, men det finnes også røye og ål.

Skaun Grunneierlag selger fiskekort for Laugen og Våddån samt en mengde mindre vann som kan gi fine turopplevelser. Fiskekort kan også kjøpes via Internett. Laugen er med sin størrelse et populært vann for fiske fra båt.

Vinterstid er det en rekke muligheter for fiske på isen. Laugen er også i så måte viden kjent blant entusiaster. Sesongen starter ved juletider, og varer utover våren så lenge isen ligger. Isfiske er også mulig på flere andre vann. Fiskemetoden er som regel pilking med maggot eller mark som agn. Størrelsen på fisken kan variere, men gjennomsnittet ligger på 200-300 gram.

Ånøya har en god bestand av ørret, røye og ål. Sportsfiske kan utøves både i sommer- og vintersesongen. Fiskekort, som gjelder for stangfiske og oter, kan kjøpes via SMS eller ved å bruke Ånøya Grunneierlags side på inatur. Mobakken camping leier ut båter. Egen båt med motor med maks 10 hk kan settes ut og benyttes etter avtale med grunneier. Husk at fiskeravgift skal betales av alle over 16 år. Videre informasjon finnes på Internett.

Trondheimsfjorden er fiskerik, og man kan få god fangst av de fleste fiskearter. Tråsåvika camping leier ut båt med motor. De har også filetbenk og brygger for utleiebåtene. Så har Skaun også to elver – Vigda og Børselva – med smålaks og sjørørret, og ikke langt unna ligger to av Norges beste lakselver, Orkla og Gaula. Sesongen i de store trønderske elvene varer fra 1. juni til 31. august.

Foto: Anders By

ROSSVATNET, Fokset. Foto: Sigrid Tiller

Rossvatnet fra Fokset

Slik kommer du dit:

Ta av fra Jåravegen mot Fannrem. Følg den ca. 400 m til stort postkassestativ og sving til høyre. Kjør rett fram mot gården Fokset og parker der. Følg svingete og bratt skogsveg. Veggen flater ut når du kommer opp til et område med dyrkamark. Du krysser etter hvert et langt, slakt myrområde, der skiløypa krysser om vinteren. Veggen fører deg videre til du ser Rossvatnet på høyre side. Du krysser en bekk og kommer til gapahuken som ligger vakkert til ved vatnet. Her er det lagt fint til rette for en god kafferast. Gode fiskemuligheter i vatnet etter kultivering. Følg samme veg tilbake. Hvis du ønsker en litt lengre tur, kan du følge traktorvegen videre opp til Røsåskammen (ca. 1,5 km t/r)

Kort om turen:

Lengde: 4,5 km t/r

Høyeste punkt: 350 m

Underlag: Skogsveg

23

GAPAHUKEN ved Skrømthølet. Foto: Sigrid Tiller

Skrømthølet og Grandalen

Slik kommer du dit:

Parker ved Viggja skole. Gå Hesthåggåvegen til Gammelvegen og så vestover gjennom Kleivan til du kommer til et postkassestativ med navnet «Skrømthølet». Navnet skal komme av at ungene i nabolaget syntes det var litt mørkt og skummelt der stien starter oppover.

Fortsett videre oppover på Brattstien, hvor det er en avstikker opp til en gapahuk som er hyppig brukt av barnehage- og skolebarn. Brattstien fortsetter til Sildværmyra. Der passer det fint med en liten avstikker til venstre opp på Hogsåsen (trimkasse). Herfra er det flott utsikt over Orkdalsfjorden, Korsfjorden, Byneset, Geitastranda og Stadsbygda.

Tilbake på Sildværmyra fortsetter stien rett sørover, der den passerer et torvhus i god stand. Når du kommer til Helbekkdammen (se ramme), kan du ta til venstre ned til Helbekken og følge bygdevegen ned til Viggja og skolen. Dette blir en tur på 3,5 km.

Hvis du i stedet går stien rett frem ved Helbekkdammen, kommer du opp på Stormyra (trimkasse). Følg stien videre i sørkanten av myra til Grandalen. Da kan du ta til venstre og gå skogsvegen ned forbi Andåsen. Da kommer du inn på bygdevegen ned til Viggja og skolen. Enda et alternativ er å ta til høyre oppe i Grandalen og følge skogsvegen nordover til lunningsplassen og stien videre til Teiomyra (trimkasse). Stien fortsetter rett nordover mellom Sandkammen og Løften. Deretter dreier den halvt høyre i retning Viggjahåggån og Gammelveien. Følg Gammelveien østover forbi Skrømthølet og Kleivan til Viggja skole.

Kort om turen:

Lengde: 9 km

Høyeste punkt: 220 m

Underlag: Grusveg, skogsveg, sti

Helbekkdammen

var en kunstig anlagt dam på Gilmyra, midtveis mellom Skrømthølet og Grandalen. Fra Sildværmyra er det ca. 400 meter til dammen. Det er også kort vei opp fra Helbekken.

Helbekkdammen ble også kalt Isdammen, fordi det ble skåret ut isblokker her om vinteren. De ble fraktet ned til ishuset ved meieriet på Viggja.

Meieriet lå der hvor det eldste samvirkelaget, og senere det siste bedehuset, var plassert. I dag heter tomta Meierigården. Helbekkdammen var også et yndet tilholdssted for den yngre garde når skøyteisen la seg før jul.

I dag er det lite vatn og is å se i Helbekkdammen. Dammen og Lykkebekken, som før skaffet drikkevatt til husdyra, er i dag redusert til et minimum, sammenlignet med storhetstiden.

Det sies at storparten av vannet forsvant da Storsandtunnelen på nye E39 ble sprengt ut rett under Helbekkdammen. Kanskje har vi her et lokalt forsvinningsnummer a la det som skjedde med Nordre Puttjern i forbindelse med byggingen av den 14,5 km lange jernbanetunnelen Romeriksporten på Gardermobanen i 1997?

SILDVÆRMYRA. Foto: Sigrid Tiller

HER skal ingen gå seg bort!
Foto: Sigrid Tiller

HØGSTÅSEN. Foto: Svein Roar Killingbergtrø

HORNUGLEUNGE. Foto: Bjørn Egil Granaas

25

Spannskletten

Slik kommer du dit:

Parker ved travbanen nord for Ilhaugen. Følg skogsvegen fra "Travbanen" på Kammarommet. Ved Lisbetrommet er turstien merket – der kan du velge hvilken retning du vil gå. Følger du vegen rett frem kommer du til Olstad, før du fortsetter opp til Spannskletten, for å komme tilbake til Lisbetrommet.

Velger du å gå mot Olstad passerer du en trimkasse før bakken ned til Ølsholmhåggån. Herfra god utsikt østover mot Kvernberget, Leinstrand og Gaulosen.

Før Olstad passeres grensen mellom de tidligere kommunene Buvik og Børsa, som i 1965 ble slått sammen med Skaun til én kommune.

Fra Olstad fortsetter turstien rett sørover et par hundre meter før den svinger vestover opp langs en traktorveg gjennom skogen; her passerer du stedsnavn som Bjønnhølet og Varghaugen. På toppen av Varghaugen, ved dyrkamarka, tar du til venstre og følger skogsvegen sørover mot Spannskletten. Før Spannskletten deler vegen seg et par ganger – vær oppmerksom og følg merkingen som leder gjennom krattskogen og til skogsvegen ned til Ølsholmhåggån. Halveis nede i skogsvegen tar turstien av til høyre og ned i dalen; ved siden av stien kan du se restene etter noe som muligens kan være en gammel hulveg. Herfra følger du en skogsveg frem til Lisbetrommet og videre tilbake til Ilhaugen.

Kort om turen:

Lengde: 4,5 km

Høyeste punkt: 280 m

Underlag: Traktorveg og sti

GRAVFUNN fra vikingtiden,
Foto: Svein Olav Meistad

Gravfunn fra vikingtiden

I august 2014 fikk Vitenskapsmuseet melding om at det var gjort et metallsøkerfunn av en øks og et sverd fra vikingtid på Olstad i Skaun. Finneren lot gjenstandene ligge i jorda slik at de kunne undersøkes av fagfolk. I oktober 2014 ble gjenstandene gravd opp.

Funnstedet ligger på toppen av Mannsfjellet på Olstad, i et område som viste seg å skjule et overpløyd gravfelt. Da arkeologer kom til stedet ble øksa funnet rett under torva om lag en meter nedenfor sverdet i bakkehellingen. Den så ut til å være pløyd opp fra en grav og så transportert nedover bakkehellingen ved jordbearbeiding. Sverdet lå nesten helt bevart 25–30 cm under torva, og så ikke ut til å ha blitt forstyrret av plogen.

De arkeologiske undersøkelsene avdekket at det på stedet fantes flere gjenstander av jern, blant annet en pilspiss og en skjoldbule. Jerngjenstandene var svært korrodert, og kunne ikke løftes ut før de var blitt gipset inn for å stabilisere dem.

Kontrollerte søk med metalledetektor bekreftet at det er et større gravfelt på Mannsfjellet. Flere av gravene ser ut til å være forstyrret ved pløying. I pløyelaget kom det frem to likearmete spenner av bronse, som trolig stammer fra en overpløyd og forstyrret grav. Området er automatisk fredet, og det er ikke tillatt for privatpersoner å søke etter gjenstander med metalledetektor her.

OMRÅDET har rik elgbestand. Foto: Bjørn Egil Granaas.

BLÅBÆRTUR ved Spannskletten. Foto: Svein Olav Meistad

Myrinstangen

Laugen

63

Skorabukta

Skora

Stensåsen
(Bygdeborg)

Bjørnlund

Skaun
grasbane

Myrlykkja

Husbylykkja

Navisberget

(Maskinstasjon)

Husbyegga

Nordlia

P
(Samfunnshus)

Skjellmarka

Nerstu

Skjellflotten

Oppstu

Skjellhaugen

HUSABY

Skjellan

Rena

Larstu

Lia

STENSÅSEN. Foto: Bergljot Lefstad

26

Stensåsen

Slik kommer du dit:

Ta av fra fylkesveg 709 på Husbykorsen, følg fylkesveg 754 til Skaun samfunnshus og parker der. Følg vegen til Idretts-plassen, gå langs venstre side av fotballbanen og kryss over plassen mellom de to banene. Derfra følger du merking opp mot platået på toppen og har det sørligste murverket i bygdeborgen rett fram.

Oppdaget tilfeldig

Ruinene etter bygdeborgen ble oppdaget nærmest ved en tilfeldighet. At det skulle finnes en bygdeborg i Skaun var det ingen tvil om. Men hvor den hadde vært, visste ingen før bygdeborg-entusiastene Kjell André Brevik og Marius Larsen

Rindal i april 2014 dro på søndagstur til Skaun og til Stensåsen. Brevik forteller at de på forhånd hadde kikket på kart over Skaun og hadde zoomet seg inn mot et nes med en ås, som var avgrenset av ganske bratte kanter. Et passende sted for en bygdeborg.

- Stedsnavnet Stensåsen ga en pekepinn om at vi kunne være på sporet. Da vi kom dit, stemte terrenget godt med kartet. Stein som så ut til å være fra nedraste murer ga enda flere svar, forteller Brevik, som har god trening i å avdekke bygdeborger.

Han var derfor rimelig sikker på hva som var funnet da han kontaktet arkeologen Ingrid Ystgaard ved Vitenskapsmuseet. For fagfolk er tegnene tydelige. Men for menigmann er det ikke enkelt å se at det skjuler seg en historisk ruin i den tette granskogen som preger Stensåsen i dag.

- For oss er det åpenbart. Vi kan se ruinen av en mur langs den naturlige terrassen i terrenget. Ruinen følger terrenget, og muren strekker seg over hele åsen, før den stanser mot et stup, forklarer Ystgaard, som nå har foretatt en oppmåling av borgruinen.

Bygdeborgen er foreløpig ikke datert, men Ingrid Ystgaard antyder at den muligens kan tidfestes til begynnelsen av vår tidsregning, eller århundrene like før, dvs. at den er fra det som kalles yngre jernalder. Borgen ligger sentralt i bygda, og er lett tilgjengelig. Fra kommunens side vil det bli lagt vekt på å få formidlet kunnskap til både innbyggere og besøkende om så vel bygdeborgen som andre kulturminner i Skaun.

Kort om turen:

Lengde: 1,5 km t/r

Høyeste punkt: 115 meter

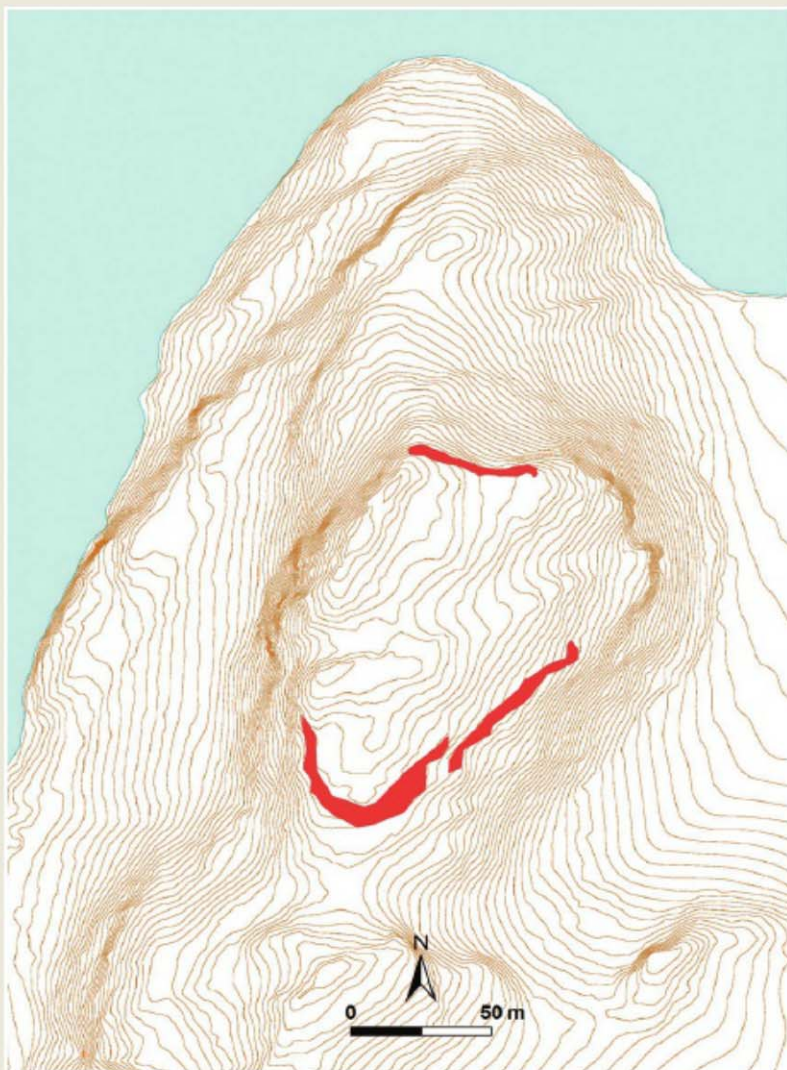
Underlag: Grusvei, sti og gress

DEL av Stensåsen bygdeborg. Foto: Bergljot Lefstad

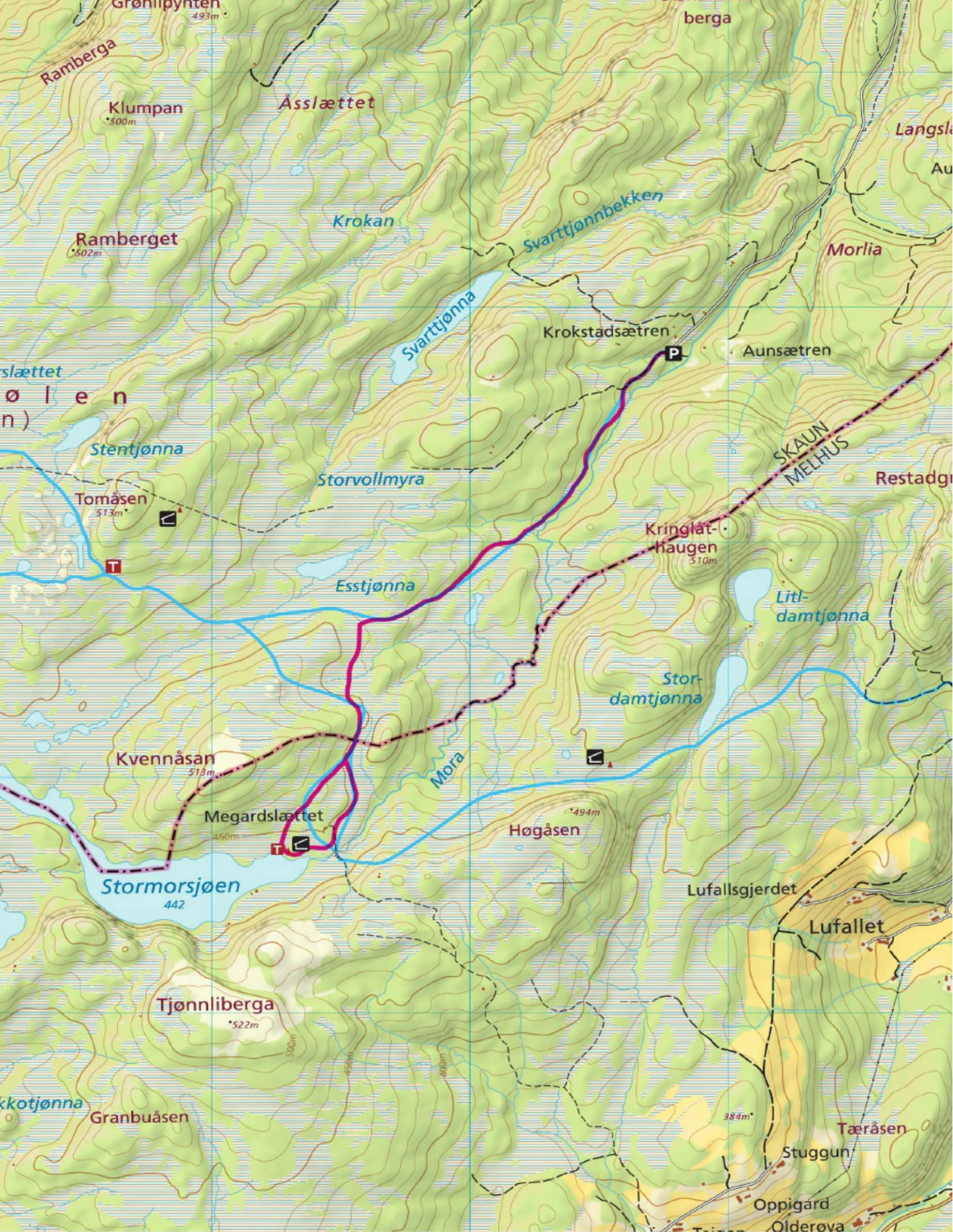
Hva er en bygdeborg?

Det vi kjenner som bygdeborg er oppmurte borganlegg fra førhistorisk tid. Tilsvarende anlegg er kjent fra hele Europa. De om lag 400 bygdeborgene som er funnet i Norge (ca. 35 i Trøndelag) kan for det meste dateres til jernalderen, men enkelte er også fra bronsealderen. Ingen av de norske anleggene har vært i bruk etter 600 e.Kr. Bygdeborgene har til felles at de ligger på vanskelig tilgjengelige steder med god utsikt. De ligger med andre ord på høyder, knauser eller berg med bratte skrenter som gjør området tilgjengelig fra bare én kant. Der det var lettest å komme seg opp ble det bygget murer. Arealet innenfor murene er som oftest forholdsvis flatt og spor av hustufter er funnet i enkelte av borgene.

Inntegning av murverk på Stensåsen.
Kart: Rut Nilsen, Sør-Trøndelag fylkeskommune

Det er blant arkeologene uenighet om bygdeborgenes funksjon. Enkelte mener at borgene var forsvarsanlegg og tilfluktssteder som ble brukt i urolige tider. Andre hevder at borgene ble brukt i mer kultisk øyemed, at de kan ha vært steder for ofring eller utøvelse av andre religiøse handlinger. Muligens har bygdeborgene vært brukt til begge disse formålene. Forskning på bygdeborgene i Norge er forholdsvis begrenset.

STORMORSJØEN. Foto: Sigrid Tiller

27

Stormorsjøen

Slik kommer du dit:

Kjør til Skaun kirke og ta av i retning mot Melby. Følg deretter skilting til Aunan. Derfra er det 4,5 kilometer til parkering ved Krokstadsætren.

Gå (til fots eller på ski) rett frem gjennom skogen og følg løypetraseen til skilt mot Stormorsjøen. Ta der til venstre og fortsett videre etter løypetraseen fram til Megardsbua hvor idrettslaget Leik har servering i helgene vinterstid. Du finner også en gapahuk og trimkasse i det samme området. Stien/skiløypa går videre til Klefstad på Hølonda. Retur langs samme trasé. Alternativ returrute: Følg Stormorsjøen nordover til Vaula og derfra stien/skiløypa østover til Tomåsen og så videre østover til Krokstadsætren.

Kort om turen:**Lengde:** 6 km t/r (8 km dersom retur via Vaula og Tomåsen velges)**Høyeste punkt:** 460 m**Underlag:** På barmark for det meste på sti, vinterstid oppkjørte løyper

SMÅLOM. Foto: Anders By

Storlom og smålom

Lommene er store fugler som mange forbinder med villmarker og ødslige skogstrakter, hvor deres klagende rop kan virke skremmende og nærmest trolske.

Vi har i Norge to hekkende arter – storlom og smålom. Storlommen hekker ved større, fiskerike vatn og sjøer mens smålommen foretrekker mindre vatn og tjern som forbausende nok ofte kan være fisketomme. Lommen må da fly til andre vatn, større elver eller ut til kysten hvor det er fisk for å finne føde, av og til ganske langt unna. I tillegg til fisk spiser begge artene også en del muslinger, krepsdyr og andre former for animalsk føde.

Fordi føttene sitter langt bak på kroppen, har lommene problemer med å bevege seg på land. De legger derfor redet nær vatnet, slik at fuglen kan åle seg inn på det for å legge egg og ruge.

GAPAHUK ved Stormorsjøen. Foto: Steinar Haugen

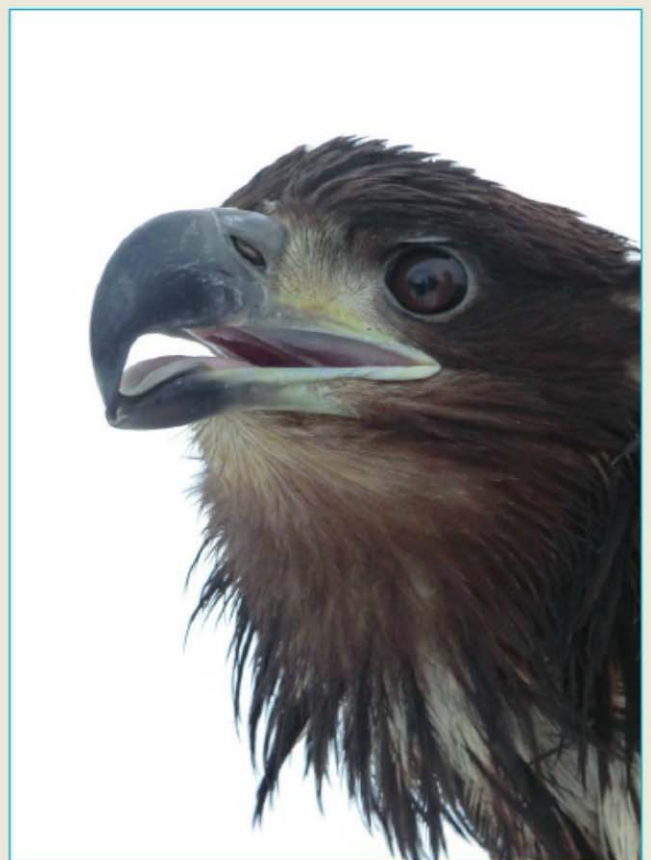
"TA av deg skorna". Foto: Bergljot Lefstad

Havørn

Havørna, vår største rovfugl med et vingespenn på opp mot 2,5 meter, hekker både i Stykkeskammen og Øyberget og kan dermed oppleves på turer i disse områdene. Begge steder er trolig eldgamle tilholdssteder for ørna, men den var som følge av etterstrebelse lenge fraværende både her og ved andre tradisjonelle hekkeplasser langs Trondheimsfjorden. Etter totalfredningen i 1968 har imidlertid bestanden langsomt tatt seg opp igjen og gamle revir er på nytt blitt tatt i bruk.

En havørn i flukt er et majestetisk syn. Den kan, der den seiler av sted på sine lange og brede vinger med sprikende håndsvingfjær ytterst, bare forveksles med den litt mindre kongeørna. Hovednæringen er fisk og sjøfugler, særlig ærfugl og andre ender, men den spiser også åtsler, ofte i form av rester etter oterens måltider. De gamle og kjønnsmodne fuglene er gjerne knyttet til territoriet sitt hele året, mens de unge ørnene streifer mer omkring.

HAVØRN. Foto: Anders By

VIGGJA sett fra fra Stykkeskammen. Foto: Anders By

Stykkeskammen

Slik kommer du dit:

Start fra parkeringsplassen ved Lyngstua. Derfra går du over veien til Svenskrommet (Hammersmoen). Ved oppslagstavla der tar du stien i retning Rossvatnet (skilt mot Hølberget). På høyde med enden av vatnet kommer du til et stikryss og svinger til venstre (skilt mot Hølberget). Når du kommer til et myrsøkk, ser du en hule (heller) ved Hølberget (se rammesak til tur 19). Følg myrsøkket nordover til dyrket mark. Gå helt i venstre kant av dyrkamarka til du kommer inn på avlingsveien fra Rossmo. I første veikryss går du rett frem. Når du kommer til andre veikryss tar du til venstre opp Høgsetåsen til myra på toppen. Stien fortsetter i høyre kant av myra frem på Stykkeskammen (skarp sving til venstre mot trimkassen). Herfra er det flott utsikt utover Viggja, mot Korsfjorden, over mot Byneset og mot Fosenhalvøya i det fjerne.

Retur skjer etter samme trasé eller om Rossmo og langs østsiden av Nonshaugen (skilt mot Svenskrommet), Herstad eller Skei til Lauvstakken (Russland) og derfra til Svenskrommet/Lyngstua.

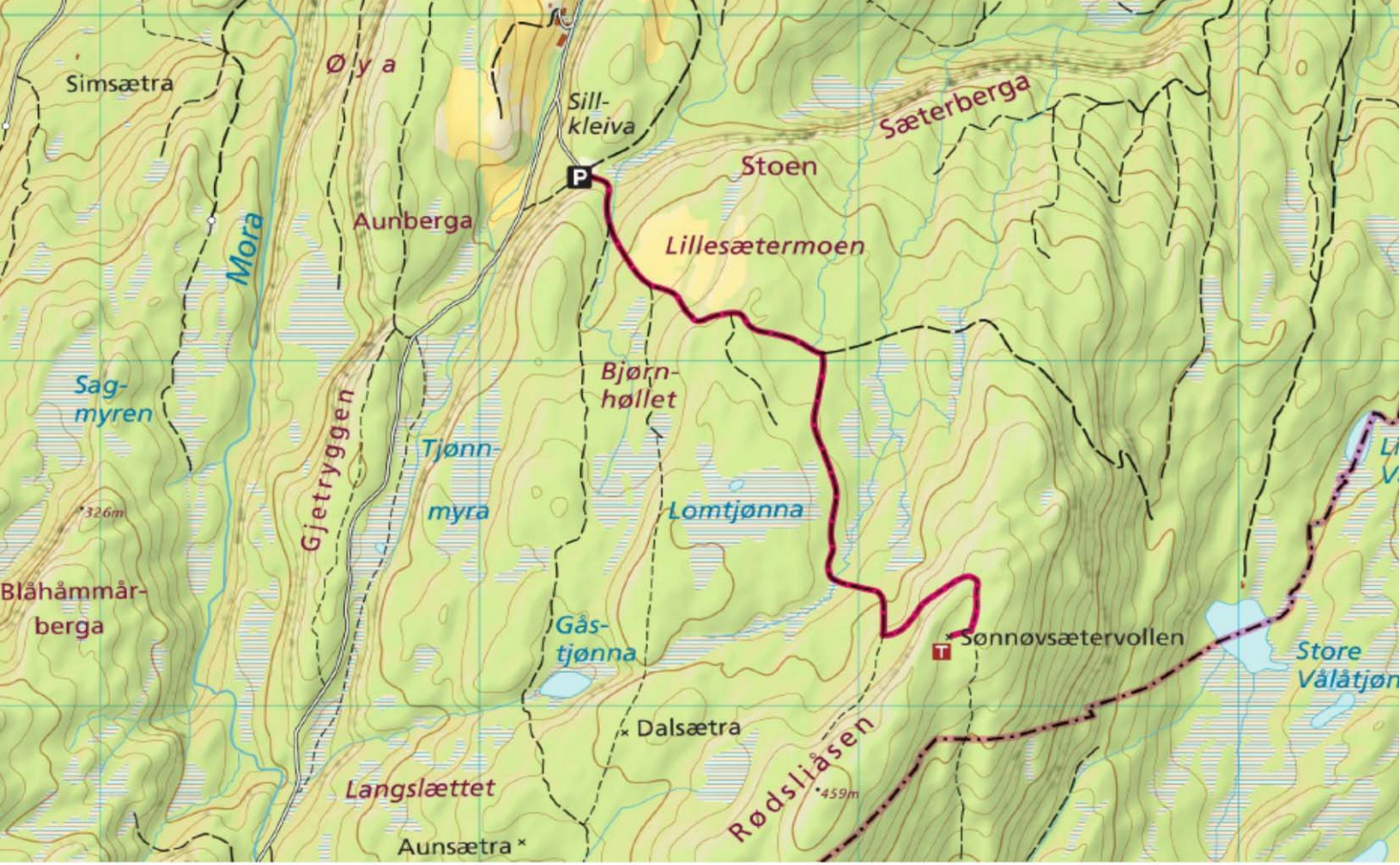
Kort om turen:

Lengde: Fra Lyngstua 5 km t/r, fra Rossmo ca. 2 km t/r

Høyeste punkt: 252 m

Underlag: Sti og avlingsveg

28

ORDFØREREN forteller om historien bak navnet Følftøtten. Foto: Sigrid Tiller

SØNNØVSÆTERVOLLEN. Foto: Sigrid Tiller

Sønnøvsætervollen

Slik kommer du dit:

Følg vegen til Aunbygda – vegavgift betales etter passering av Synner-Aunan. Etter at du har passert siste gård på høyre hånd, kjører du gjennom en grind. Ta til venstre opp en bratt bakke ca. 100 meter etter grinda og til parkering på lunningsplassen på Sillkleiva.

Kort om turen:

Lengde: 5 km t/r

Høyeste punkt: 445 m

Underlag: Gammel traktorveg

29

Hvem var Sønnøv?

Sønnøvsetervollen skal omkring 1670 ha vært boplassen til Sønnøv Kolbrandstad. Ifølge tradisjonen var Sønnøv en søster av Lisbet Nypan, som ble dømt til døden og i september 1670 henrettet ved "bål og brann" for sammen med sin mann Ole Nypan å ha drevet med hekseri (Ole Nypan, født i 1602, ble også henrettet, men ved halshugging).

At de to kvinnene var søstre og vokste opp sammen på Hølonda er ikke usannsynlig. Lisbet Nypans fulle navn før hun giftet seg var i hvert fall Elisabet Pedersdatter Kolbrandstad. Hjemgården skal ha vært Nergård, den ene av tre gårder som den opprinnelige gården Kolbrandstad allerede på den tid var delt i. Etter giftermålet flyttet hun til mannens gård på Leinstrand og ble der kjent som en "klok kone" som helbredet både folk og husdyr med en blanding av kristentro, svartekunster og tradisjonell naturmedisin. I en tid med mye overtro og mistenksomhet, førte rykter og sladder etter hvert til at Lisbet og Ole ble anklaget for å dyrke Satan fremfor Gud, og til at begge to altså ble henrettet. De som vil vite mer om Lisbet og Ole Nypan finner informasjon om dem både på internett og i flere bøker.

Sønnøv kom i voksen alder til Skaun som kokke for skogsarbeidere som drev med hogst i Dalsmarka. Senere var hun også kokke for et arbeidslag som først lette etter og senere brøt ut marmor i Rødslåsen. Dette kan også godt stemme, for det finnes en gruve nederst i Vakkerlian og det er dokumentert at det ble sendt marmor herfra til København i 1757.

Sønnøv skal som sin søster ha evnet å helbrede folk for forskjellige sykdommer og plager, noe som trolig ble en viktig inntektskilde for henne etter at tømmerhugsten og forsøket på utvinning av marmor tok slutt. Dette, og slektskapet til Lisbet Nypan, førte til at også Sønnøv ble utsatt for rykter og mistenksomhet. Ryktene ville blant annet ha det til at hun, i likhet med søsteren, også evnet å sette sykdommer på folk. Blod i melka på en gård og at en unghest fikk satt foten fast i en bergsprekk skulle skyldes Sønnøvs hekseri, og eieren av hesten, bonden Arn Dalen, skal av bygdefolket ha blitt presset til å ta livet av henne. En søndag da Sønnøv var på veg til kirken lå Arn, slik saken fremstilles i bygda, i skjul med munnladningsbørse ladet med en kule laget

FLØYTESPILL i musikkspillet om Sønnøv. Foto: Bergljot Lefstad

av en sølvknapp – sølv måtte nemlig til dersom man skulle få has på en heks eller trollkjerring. Ifølge folketradisjonen ble liket gravet ned i en myr like ved drapsstedet i Sillkleiva, men skal senere ha blitt gravet opp, ført til kirka på Venn og der gravlagt på nytt like utenfor kirkegårdsmuren. Som lokal storbonde skal Arn Dalen ha begått drapet uten å bli anmeldt og straffet – ingen turde angivelig å anmelde ham for det han hadde gjort.

Historiker og førstebibliotekar Ellen Alm ved Gunnerusbiblioteket i Trondheim stiller seg imidlertid sterkt tvilende til dette og til hele historien om drapet. Alm, som i 2014 utga boken *Trondheims siste heksebrenning. Trolldomsprosessen mot Finn-Kirsten* (Kirsten Iversdatter, som ble brent på bålet 16. oktober 1674), finner det ganske usannsynlig at et drap – selv om offeret altså var ansett for å være en "heks" – kan ha blitt begått uten at saken ble etterforsket og gjerningsmannen stilt for retten. Å holde en slik hendelse hemmelig, slik at den ikke før eller siden kom myndighetene for øre, var ifølge Alm selv på 1600-tallet ganske utenkelig, og lagmannen i Trondheim på denne tiden, Peter Carstensen Drejer (1628 – 1703, lagmann fra 1671) var en meget rettferdig person som ikke lot ting skje uten å ta affære. En fogd var for eksempel blitt frikjent for å ha slått i hjel en tjenestedreng, men Drejer godtok ikke frifinnelsen og beordret ny rettsak som førte til at fogden ble funnet skyldig, dømt til døden og henrettet.

Sønnøv Kolbrandstads historie og det eventuelle drapet på henne, er trolig aldri blitt undersøkt grundig av historikere eller andre med tilgang til aktuelle kilder. Forfatteren av et musikkspill om Sønnøv, Geir Nergaard, sier at han ikke har gjennomført grundigere studier, men bare bygget stykket på det som finnes av folkelig tradisjon om hennes liv og skjebne. Aktuelle kilder for å komme til bunns i saken er for eksempel Trondhjems lagtingsprotokoll eller fogdregnskapet, hvor utgiftene til en eventuell rettsak vil komme frem. Man kan også i regnskap og dokumenter lete etter informasjon og/eller regnskapstall som viser om nattmannen eller bondelensmannen har fått utbetalt penger for å grave opp og flytte på Sønnøvs jordiske levninger.

Sønnøv skal etter hvert ha skaffet seg et bosted på det som i dag kalles Sønnøvsætervollen, og holdt der en ku og noen sauer. Stedet der hesten ifølge sagnet satte fast foten ligger på sørsiden av den 459 meter høye Rødslåsen og heter den dag i dag Følføttet. I vår nøkterne, moderne tid er det nok få som tror at hendelsen skyldtes Sønnøvs hekseri – de fleste vil nok peke på den langt mer jordnære forklaringen som forteller at gropaen i berget er laget av vann og is.

KVITVEIS. Foto: Øystein Sandgren

UTSIKTEN. Foto: Anders By

Utsikten

Slik kommer du dit:

Ta av fra Jåravegen over Skaunaskogen. Stopp der vegen til Lisbetsæter tar av. Parkering på høyre side med plass for 2–3 biler. Fin traktorveg/sti langs "Kraftvegen" opp mot toppen gjennom myr- og åpent skogsterreng – lett i starten, men med litt stigning etter hvert.

Begrepet Kraftveien stammer fra da dr. Eivind Kraft drev Lisbetsætra som rekreasjonssted for tuberkulosepasienter. Som et ledd i behandlingen ble pasientene kjørt med hest og vogn fra sanatoriet til Utsikten.

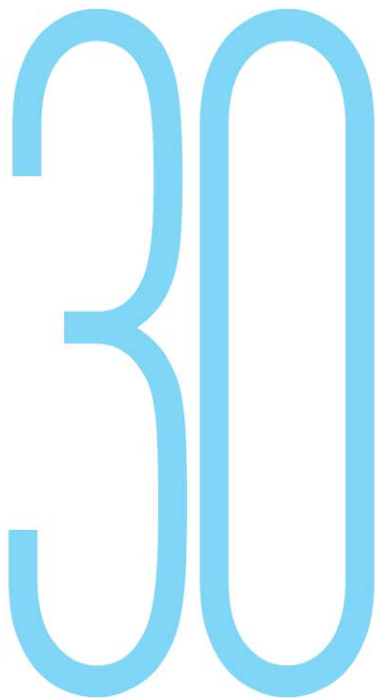
Siste bit av dagens sti før toppen følger ikke den opprinnelige traseen da denne nå er nesten gjenvokst.

Kort om turen:

Lengde: 3,5 km t/r

Høyeste punkt: 437 m

Underlag: Traktorveg, sti

Lisbetsæter

Lisbetsætra var opprinnelig en av de to Byasætrene. Plassen fikk navn etter en kone som satt som enke i lang tid (1623–1646). Folkefantasien gjorde Lisbet Byasæteren til tema i dikt og segner.

Først på 1700tallet stod Lisbetsæterfolket høgt på rangstigen, men mot slutten av århundret døde oppsitterne ut som følge av at de unge flyttet. 1792–1819 drev Lars Larsson bruket. Han døde etter å ha kommet i slåsskamp med en bjørn. Kona Berit skal da ha tatt øksa og drept bjørnen. 1820–1865 var Ola Olsson ("Setermannen"), som var blitt gift med enda Berit, bruker på Lisbetsætra. Ola flytta etter hvert til Fokset, og i 1875 ble Lisbetsætra avlsbruk.

På 1880tallet solgte sønnen Ingebrigt Olsson bruket til doktor Eyvind Kraft i Orkdal. Han var da kommet tilbake fra opphold på Hawaii og i MidtVesten i USA. Nå bygde han opp *Lisbetsæter Luft og Vandkuranstalt* og drev sanatorium for tuberkulosepasienter. Rundt hovedbygningen ble det satt opp små hus der pasienter og deres familier kunne bo under oppholdet. Det ble også bygd naust og badehus ved Vinåsvatnet.

Lisbetsæter ble drevet som helse og sommerhotell fram til dr. Kraft døde i 1900. Kona hans, Anna Katharina Birch, fortsatte driften noen år til, men solgte til brødrene Solem i 1907. Den ene av dem, Olaf Solem, drev deretter sommerhotell på Lisbetsætra med mange langveisfarende og internasjonale gjester, men i 1918 var det slutt. Da ble stedet kjøpt av Yngre Handelsstands Forening i Trondheim (nå Trondheim Handel og Kontor), som etablerte hotell/feriested for medlemmene. Ressursene strakk imidlertid ikke til for en fagforening og Lisbetsæter ble i 1938 overtatt av syv personer med røtter i foreninga. De kjøpte eiendommen på ca. 250 mål med bygninger, skog og utmark og startet Lisbetsæter AS for å starte et overnattings- og serveringssted. Publikum stilte imidlertid som følge av økende velstandsvekst større krav til komfort enn det stedet kunne tilby, og driften gikk dårlig. Fire av eierne solgte seg ut, men tre av dem fortsatte. Det er arvinger etter disse tre som er eiere i dag.

Noen av villaene er i løpet av årene fra 1960 og frem til i dag blitt solgt og fjernet mens andre er leid bort.

Renoveringsarbeider på 1980tallet førte til at restauranten kom i drift igjen fra 1990 til 2007 som Lisbetsæter Gjestehus AS – en velrenommert reiselivsbedrift med Karl Åge Wikstrøm som driver, men virksomheten har deretter ligget nede igjen.

Stedet er svært naturskjønt. Fra hovedhuset heller terrenget til alle kanter. Slemsjøene, Vinåsvatnet, Tortåsvatnet, Rossvatnet og Byavatnet ligger like ved. Det er også turveier til Alvåsen/Storlia og Grønlia/Utsikten (Kraft-vegen).

LISBETSÆTER. Foto: Anders By

MED sykkel til Litj-Grevsjøen. Foto: Bergljot Lefstad

31

Venn – Sillkleiva – Vassbygda

Turen starter på Venn:

Sykle til Aunbygda og fortsett forbi siste gården på høyre hånd. Ta av til venstre 100 meter etter grinda. Følg beskrivelsen for fotturen Sillkleiva – Restadgrøtåsen til du har kommet ned på vegen fra Klefstad. Sving ned til venstre og fortsett til en vegbom og videre forbi noen småbruk som ligger på venstresida. Nederst i bakken er det et vegkryss hvor du svinger skarpt til venstre rundt et hus. Vegen er merket med skilt mot Vassbygda. Fortsett rett frem til Gurisvatnet som ligger til venstre. Hold til venstre i neste vegskille og fortsett langs og forbi vatnet. Etter hvert kommer du til en snuplass og fortsetter rett frem til der vegen fra Hogstra kommer inn fra høyre. Denne vegen fra Klefstadhogstret er et annet alternativ enn langs Gurisvatnet og var den gamle "byvegen" fra Hølonde som tidligere gikk om Vassbygda.

Fortsett bratt nedover til du krysser Grevsjøbekken (skiltet), som er en del av kommunegrensa mellom Skaun og Melhus. Fortsett stien øst for Litjgrevsjøen til nordenden, hvor det er et par trimkasser på et tre. Ta til høyre og fortsett videre til Malmsjøen, til en snuplass. Turen videre går etter Konstadvegen til fylkesveg 709. Sving til venstre og sykle videre til Venn, ca. 4 km.

Kort om turen:

Lengde: 25 km

Høyeste punkt: 410 m

Underlag: Asfaltveg, grusveg, sti

Rådyr

Det er på mange av turene rundt om i Skaun gode muligheter for å støte på rådyr, som er det minste av våre hjortedyr. Traktene omkring Lauvstakken er ikke noe unntak i så måte, men skal man få se dem bør man helst ut i grålysningen eller når det tar til å skumre mot kveld. Der rådyrene føler seg trygge kan de imidlertid også vise seg midt på dagen og opptre helt inn mot bebyggelsen. Det er til og med fullt mulig å vende dem til å komme helt inntil husveggen for å forsyne seg av utlagt mat. Som oftest ferdes de i små familiegrupper.

Råbukken er opptil 130 cm lang og veier rundt 30 kilo. Hunndyrene, råene, er en del mindre. Sommerpelsen er korthåret og rødbrun, vinterpelsen mer langhåret og gråaktig. Et hvitt halespeil er godt synlig når man ser dyrene bakfra.

Etterstrebelser førte mot slutten av 1800-tallet til at rådyret var så å si utryddet fra Norge, men tiltak førte til at bestanden tok til å øke, særlig etter 1930-tallet. I dag finnes rådyret over så godt som hele landet, og tidens klimaendringer med milde vintre med mindre snø, vil utvilsomt bedre dyrenes livsbetingelser.

Rådyret har mange fiender som rødrev (kan ta kalver og syke dyr), gaupe og kongeørn. En del blir også drept av løshunder og ikke så få blir påkjørt av biler.

RÅDYR. Foto: Gunhild Saltnes

TYTTEBÆR. Foto: Anders By

KONSTADSAGA. Foto: Sigrid Tiller

VIGDA. Foto: Lars Espen Bøkseth

32

Vigda

Slik kommer du hit:

Turen kan starte fra flere steder, fra Dråggåskogen ved Lereggen, parkeringsplassen ved Buvik skole eller Buvikrysset.

Fra skolen går du ned til elva like sør for brua til fylkesveg 800 og følger asfaltert sti til første veiskille. Ta til venstre over gangbrua. Den asfalterte stien slutter under brua til E39, men stien fortsetter med grusdekke på østsiden av Vigda til du kommer inn på vegen Pundslibakken ved Valset bru. Ta først til venstre og følg veien til første kryss til høyre. Fortsett etter grusvegen videre til den går over til traktorveg over dyrka mark, til du kommer til Lerånda. Her tar du til høyre og følger fylkesveg 802 tilbake

til Valset bru og inn på stien tilbake langs Vigda. Du kan også snu og gå samme vei tilbake fra Lerånda.

Fra Dråggåskogen følger du fylkesveg 802 til Leråndagårdene og tar av til høyre og følger traktorvegen over dyrket mark ned til Pundslibakken og Vigdal bru. Ta til høyre før brua og følg elva tilbake til Buvik sentrum.

Kort om turen

Lengde: 10 km rundtur fra Buvik sentrum

Høyeste punkt: 110 m

Underlag: Asfaltert sti, grusveg, traktorveg og sti

RETT agn, godt fiske. Foto: Anders By

STOLT fisker. Foto: Lars Espen Bøkseth

KYR ved Saltnesberga. Foto: Gunhild Saltnes

Skaun har ansvar for horndykkeren

I 2008 mottok ordføreren i Skaun følgende brev:

Kjære ordfører Jon P. Husby i Skaun kommune!

Horndykker, som du ser avbildet på dette kortet, er en truet art og den står derfor i Norsk Rødliste. Horndykker har leveområder i din kommune. Takk for innsatsen for å bevare naturmangfoldet i kommunen din så langt!

Verden mister plante- og dyrearter raskere enn noen gang. Rundt 2000 arter står i fare for å forsvinne fra norsk natur, blant annet fordi vi ødelegger leveområdene deres. Norge har som mål å stanse tapet av naturens mangfold innen 2010. Å bevare arter og naturtyper er ikke en jobb jeg kan gjøre alene – jeg trenger din og kommunens hjelp for å nå målet.

I den forbindelse har jeg valgt en art for hver kommune som jeg håper dere vil være spesielt oppmerksomme på. Arten jeg har valgt kan stå som eksempel på kommunens naturmangfold. Den er en representant for det rike naturmangfoldet vi må stå sammen om for å bevare.

På www.dirnat.no/kommunearter finner du mer informasjon om din kommunes spesielle art, og tips om hvordan dere kan ta vare på den.

Med vennlig hilsen

Erik Solheim

Miljø- og utviklingsminister

Horndykkeren *Podiceps auritus* er mest tallrik i nordlige Nordland og i Troms, men har i nyere tid spredt seg i deler av Sør-Norge, og hekker nå bl.a. på det indre av Østlandet og flere steder i Trøndelag, deriblant i Malmsjøen i Skaun. På flere av de viktigste hekkeområdene i Nord-Norge har det imidlertid vært en markert tilbakegang de siste årene. Årsakene til tilbakegangen er lite kjent. Som andre dykkere plasserer horndykkeren reiret flytende i vannvegetasjonen. Horndykkeren er oppført i rødlista som "sterkt truet" og er altså av miljøvernministeren utpekt som Skaun kommunes spesielle "ansvarsart". Det betyr at Skaun har et spesielt ansvar for å ta vare på den delen av bestanden som finnes i kommunen.

HORNDYKKERPAR. Foto: Gunhild Saltnes

TROLSK landskap etter stormen. Foto: Bergljot Lefstad

33

Vikarunden

Slik kommer du dit:

Kort tur:

Kjør vegen forbi Venn (i retning Korsvegen), og følg skilting til Solstad. Parkering ved Bjørkhaugen skotthyllbane. Gå grusvegen til Våddån eller stien Såttån – Groagroven og fra den inn på grusvegen til Våddån. Følg vegen videre til Vika. Ta av til venstre og følg traktorvegen til Vika (åpen slette med en hytte og rastebenk øverst). Ta stien/traktorvegen fra rastebenken til Innstulykkja og videre til et sti/vegkryss med en trimkasse. Gå til venstre og følg vegen til Såttån og tilbake til Bjørkhaugen/Solstad.

Lang tur:

En lengre tur får du hvis du parkerer ved Skaun kirke og går vegen i retning Melby. På Skålvollen tar du til venstre mot Aunan, først gjennom Krogstadgrenda. Ta av til venstre hundre meter etter at du har passert to små hus på hver sin side av vegen og følg stien gjennom Krogstadhåggån til Vennabekken og Våddån. Ta til venstre over bekken, forbi en hytte og over et sauegjerde. Da kommer du inn på vegen til Malmsjøen og Vika, og derfra følges samme trasé som kort tur.

Kort om turen:

Lengde: Kort tur 4 km, lang tur 7 km

Høyeste punkt: 220 m

Underlag: Grusveg, sti og traktorveg

Rikt kulturlandskap

Skaun er i stor grad en jord- og skogbrukskommune. Store arealer i de nordlige og sentrale delene er dyrket og består av et til dels eldgammelt kulturlandskap rikt på opplevelser med planter, dyr og fugler.

Elver er flere steder viktige elementer i kulturlandskapet og setter sitt preg på det. Vigda og Børselva fører både smålaks og sjørørret og har en til tider god oppgang av fisk. Å følge elvene over kortere eller lengre distanser kan ofte gi interessante opplevelser. Vigda er for eksempel 9 km lang og kommer fra nedslagsfeltet til Gaustadvatnet på Korsvegen i Melhus kommune og renner gjennom Ånøya. Ved utløpet av Ånøya ligger Sagbergfossen kraftverk som er regulant av elva. I forbindelse med anlegget av E39 ble det utført omfattende sikringsarbeid i elva. Anleggsvegen langs elveløpet ble etterpå omgjort til en tursti som grunneierne i dag holder i stand.

VÅDDÅN. Foto: Sigrid Tiller

FRA trimkassen ved Korsen. Foto: Bergljot Lefstad

INNSTULYKKJA. Foto: Bergljot Lefstad

Tiltak må til for storsalamanderen

Storsalamanderen er en sårbar art. Den er funnet på over 50 lokaliteter i Sør-Trøndelag, men er i nyere tid forsvunnet fra 8 av dem. Det er dessverre stor mulighet for at den vil forsvinne fra enda flere og på litt sikt forsvinne. Det arbeides derfor for å få kartlagt eventuelle ukjente lokaliteter, og alle som vet om steder hvor storsalamander (og for den saks skyld også liten salamander) forekommer oppfordres til å rapportere dette til fylkets miljøvernavdeling.

Malvik og Trondheim er de kommunene i Sør-Trøndelag som har flest forekomster med henholdsvis 20 og 14 kjente lokaliteter. I tillegg finnes storsalamanderen i noen få andre kommuner, deriblant i Skaun, men her er det nå bare to kjente lokaliteter igjen.

Storsalamanderen lever i dammer og tjern i skog og myrområder. For å sikre at salamanderen skal overleve i Norge bør dammene den lever i om sommeren og resten av leveområdet ikke ødelegges. Om vinteren bruker salamanderen områdene rundt dammen og overvintrer på land i råttent treverk. Gammel skog og råtnende tre er derfor viktig for arten. Det bør tas hensyn til salamanderen i en sone på minst 300 meter rundt en salamanderdam.

En av grunnene til at storsalamanderen forsvinner, er at den ikke kan leve i vann hvor det er fisk, fordi den da blir spist. Utsetting av fisk er en viktig årsak til at storsalamanderen forsvinner. Det kan derfor bli aktuelt å grave opp nye dammer, restaurere gamle gjennom å fjerne fisk og gjenskape dammer som er grøftet for å sikre storsalamanderen leveområder.

STORSALAMANDER. Foto: Eva Tilseth

STORKJELEN. Foto: Sigrid Tiller

34

Vinåsvatnet rundt

Slik kommer du dit:

Kjør fra Jåren til Hegglien, parkering ved kassen for betaling av bomavgift. Derfra følges skogsvegen til Vinåsvatnet. Følg merking til Lisbetsætra og langs sti vestover fra tunet til du møter en grusveg og ta til venstre langs denne ned til Vuddulåsen hyttefelt. Der går vegen over til sti langs sørsiden av Vinåsvatnet og tilbake til skogsvegen og Hegglien. Alternativt kan du parkere ved innkjørselen til Lisbetsæter og følge vegen inn dit. Derfra følger du sti ned til høyre for et rødt uthus. Gå rett fram til du kommer inn på grusvegen til Vinåsvatnet og Tortåsvatnet.

Kort om turen:

Lengde: 4,5 km, alternativt 7,5 km med start fra Slemsjøveien

Høyeste punkt: 290 m

Underlag: Grusveg og sti med bløte partier

Våttåbrenning

En våttå er en vete, vedvarde eller ildvarde (norrønt: viti; «tegn, merke, varde»), et signal eller varselbål som inngår i et nasjonalt eller lokalt varslingsystem basert på lys og røyksignaler. En vete eller vott(e) er et utsiktspunkt i terrenget og en forberedt bål plass som ble brukt for å varsle ufred over et større område. Når krig truet ble vetene (vardene) bemannet, og ved et eventuelt angrep ble de ferdige bålkonstruksjonene tent, slik at melding om mobilisering av alle våpenføre menn til forsvar av landet, kunne sendes over store avstander.

Våttåbrenning har blitt brukt helt siden eldre jernalder (500 f.Kr. 550 e.Kr.). I stamnettet langs kysten var det 23 mil mellom hver vete (våttå), mens det i det lokale nettet innover i fjordene kunne være 47 km mellom hver. Disse bål plassene måtte vedlikeholdes, skogen rundt ryddes og fyringsved skaffes til veie. Å ta vare på bål plassene og vetehyttene (til vaktene) ble i gammel tid betegnet som å vøle eller vårda (derav ordet varde).

Veter er blitt omtalt som varder, men varder er steiner lagt i haug eller brukt som grensemerker, veimerker eller sjømerker. Ordet vete/våttå har gitt navn til for eksempel Vettakollen (Oslo), Våttån (Skaun), Våttåkammen (Trondheim), Våttahaugen (Leksvik) og Vattafjellet (Namsos). Ølshøgda (av øl/ild) i Skaun har kanskje også vært ei «Våttåhøgda»?

VED "STALLEN". Foto: Roald Killingbergtrø

35

Våttån fra Ilhaugen

Slik kommer du dit:

Følg skilting til Ilhaugen fra Buvik sentrum eller skilting Åsbygda/Ilhaugen fra Eggkleiva til parkering ved Nydammen. Derfra følges vegen mot Åsbygda til merking mot Våttån. Følg skogsvegen oppover til den ender i et noe åpnere landskap kalt "Stallen" med utsikt ned på Monsmyra. Der fortsetter ferden rett frem og noe til høyre mot en kjempehøy furu. Gå til høyre for furua og langs merking til du kommer til et sted som kalles Kjerringkjeften, og så videre til du kommer inn på Meimyrvegen. Gå rett ovenfor lunnings-/snuplassen inn på skogsvegen som dreier seg oppover lia og går sammen med skogsvegen fra Kjærem. Ta til venstre og følg denne vegen oppover i retning Våttån. Vegen/stien går vekselvis gjennom hogst/plantefelt og korte skogspartier til du er på platået rett nedafor toppen. Herfra er det flere alternative ruter de siste meterne opp til Våttån (445 m). På toppen er det navneskilt, rastebenk og trimkasse. Panoramautsikt i alle himmelretninger, særlig mot nord og øst: Børsa, Buvik, Øysand, Gaulosen, Byneset, Geitastranda, Korsfjorden og Fosen. Samme rute tilbake til Ilhaugen.

Kort om turen:

Lengde: 6 km t/r

Høyeste punkt: 445 m

Underlag: Skogsveg og sti

HJORT. Foto: Sigrid Tiller

Hjorten har erobret Skaun

Hjorten er Norges nest største hjortedyr, bare elgen er større. En voksen hann (kronhjort) har en kroppslengde på om lag 2,3 meter og kan veie opp mot 240 kilo. Fargen på pelsen er i sommerhalvåret rødbrun mens den tykkere og tettere vinterpelsen er gråaktig. Hos kronhjort danner for øvrig vinterpelsen en man om halsen. Denne hårpylden (og gevir) mangler hos hunddyrene (hindene) og unge dyr.

Hjorten er i utgangspunktet meget sky og forsiktig og er som regel i aktivitet først og fremst tidlig på morgenen og i skumringen. Der den føler seg trygg kan den være aktiv også på dagtid.

Tilholdsstedet i Norge har tradisjonelt vært langs kysten. De siste 30-40 årene har hjorten spredt seg også innover i landet, og det er i dag hjort å se i de aller fleste av landets kommuner, også i Skaun, hvor det er hjort å se

en rekke steder. Dyrene holder imidlertid helst til i bratt, litt bortgjemt og vanskelig terreng, slik at de ikke er så lett å få øye på, men i områdene omkring Våttån har de som ferdes stille og forsiktig en reell mulighet til å få et glimt av disse flotte dyrene.

BRATT opp de siste metrene. Foto: Roald Killingbergtrø

36

Våttån fra Kjærem

Slik kommer du dit:

Følg fylkesveg 757 Naustan – Eggkleiva og parker på merket parkeringsplass. Ta til høyre i det første krysset etter Kjærem og du er inne på den bratte ruta opp til Våttån. Denne bratte stien er veldig tydelig helt til du kommer opp til de siste stigningene mot toppen. Terrenget flater litt ut før det siste litt utfordrende partiet opp gjennom de bratte bergskortene til venstre for skrentene/stupene på vestsida av Våttån. Helt oppe på toppen er det både navneskilt, rastebenk og trimkasse. Obs: Denne ruta anbefales kun om sommeren (kan være glatt i perioder).

En slakkere veg får du ved å ta avlingsvegen sørøstover fra Kjærem og så inn på en skogsveg som fører deg oppover mot toppen. Om du har valgt den bratte ruta oppover, kan du gjerne ta den slakke ruta nedover igjen.

Kort om turen:

Lengde: 7 km t/r

Høyeste punkt: 445 m

Underlag: Avlingsveg, skogsveg, sti

Gaupa

Med de store utmarkene og skogstrekningene som finnes i Skaun, er det liten tvil om at gaupa, vårt eneste villlevende kattedyr (om vi da ser bort fra de mange forvillede huskattene) har tilhold flere steder i kommunen. Biologen Kjetil Bevanger, tidligere forskningssjef ved Norsk institutt for naturforskning, skriver i sin bok "Norske rovdyr" (2012) at gaupa er et typisk skogsdyr som aller best trives i "gaupterreng", det vil si bratte og ulendte områder med tett vegetasjon. "Radiomerkede dyr har imidlertid avslørt at de ofte drar på besøk til kulturmark og tettbygde strøk da det ofte er der rådyrene står om vinteren." Dagene tilbringes helst på utvalgte steder med god utsikt.

Områder i Skaun som kan tenkes å huse gauper, er blant annet traktene omkring Våtålia og mer fjerntliggende steder som Mjølhushøgda, men det er sjelden at turgåere får øye på dem.

Gaupa har lenge vært oppført på den norske rødlista som en sårbar art, men i den oppdaterte rødlista som ble offentliggjort i november 2015 ble statusen endret til sterkt truet. Dette ble gjort uten at det var registrert en større nedgang i den norske bestanden. Artsdatabanken begrunnet endringen i status med at bestanden i Sverige er gått tilbake, og at dette trolig vil virke negativt inn på den norske gaupebestanden på grunn av mindre innvandring til Norge av svenske gauper.

ORDFØRERTUR til Våttån med utsyn over store deler av Skaun. Foto: Sigrid Tiller

37

Våttån fra Skagset

Slik kommer du dit:

Kjør til Eggkleiva og følg skilting videre til Åsbygda, hvor det er parkering på gårdstunet på Skagset. Gå avlingsvegen og skogsvegen videre til du kommer til ei hytte. Derfra er stien merket.

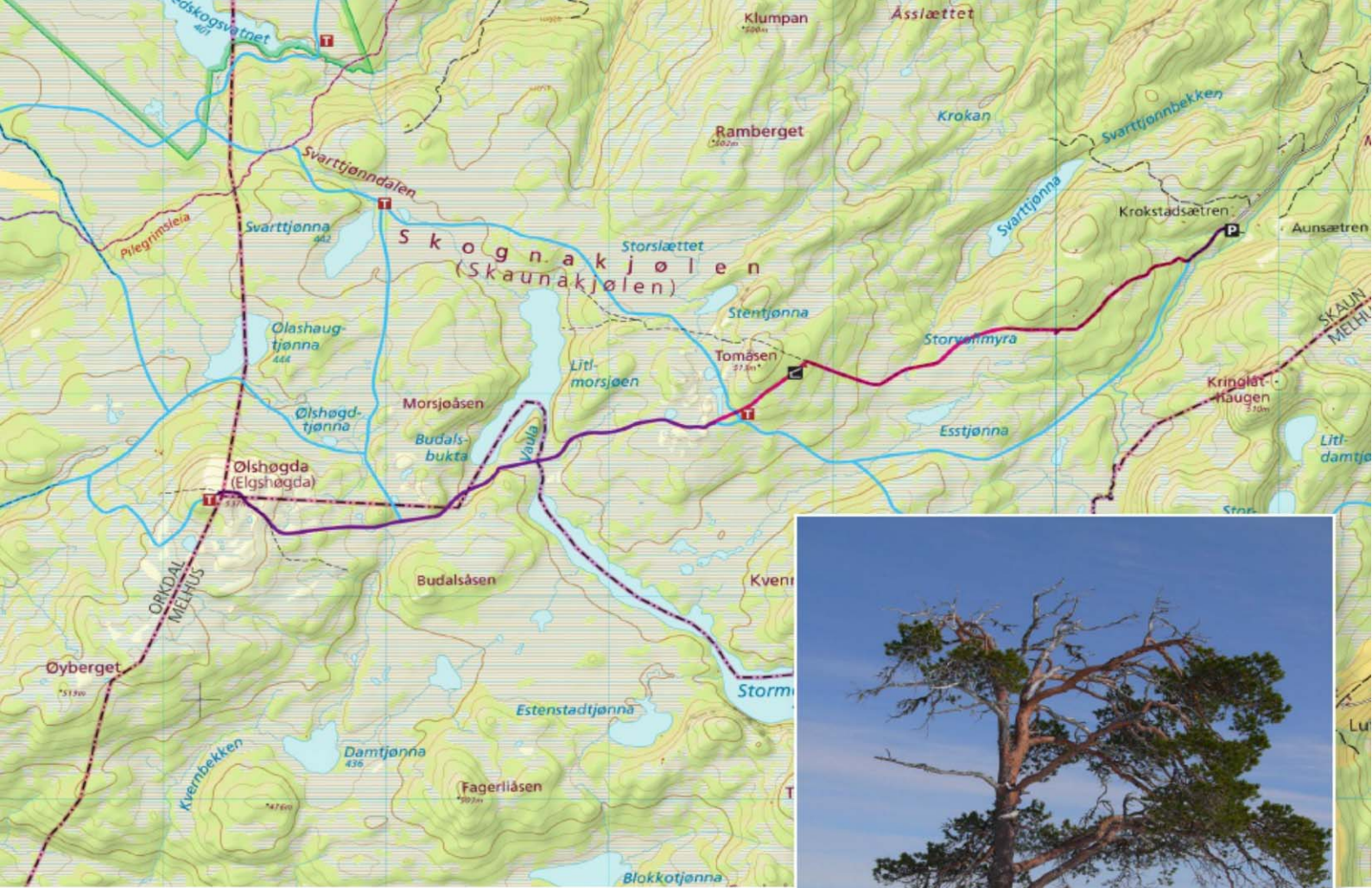
Stien går vekselvis på traktorveg og sti gjennom skogen. Ta til venstre etter en hytte du kommer til og du er straks på toppen av Våttån. Samme vei tilbake eller ta vegen til venstre ved hytta ned til nabogården (Skagset). Følg vegen mellom gårdene det lille stykket til gården der du parkerte.

Kort om turen:

Lengde: 3 km

Høyeste punkt: 445 m

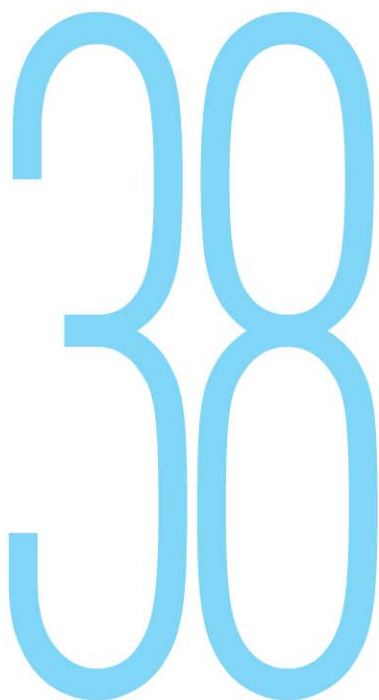
Underlag: Skogsveg og sti

SVARTTJØNNKASSEN. Foto: Sigrid Tiller

FRA Elgshøgda. Foto: Ingrid Gaustad

Ølshøgda (Elgshøgda) fra Krokstadsætren

Slik kommer du dit:

Kjør til Skaun kirke og ta av i retning Melby. Følg skilting til Aunan. Derfra er det ca. 4,5 km til parkering ved Krokstadsætren.

Sommerruta går opp den første kneika og et lite stykke innover flata. Så tar den av til høyre opp en ny kneik, gjennom skogen forbi Søgardsætra og Mehlumbua. Videre over Storvollmyra i retning Tomåsen.

Vinterruta går også opp den første kneika og videre rett frem etter stien/skiløypetraseen gjennom skogen, langs noen myrstrekninger og frem til løypekrysset mellom Esstjønnå og Kvennåsen og til Tomåsen (513 m) med trimkasse, rastebenk og grillhytte. Der tar du til venstre videre til Vaula, mellom LitjMorsjøen og Stormorsjøen. Deretter forbi Budalsbukta (LitjMorsjøen), gjennom Storbudalen og opp de slakke stigningene til Ølshøgda (537 m).

Ølshøgda ligger ikke så høyt, men du har vid utsikt i alle retninger. Starter du med å vende deg mot sør og så dreier deg rundt 360°, har du i denne rekkefølge Igelfjellet, mot vest Trollheimen med Resfjellet i front (den mest markante toppen er Snota som ruver majestetisk i bakgrunnen til høyre), videre Ruten i Hemne og Søvasskjølen med Omnsfjellet, mot nord Gråkallen, mot øst tydalsfjella, og i sør/sørøst Gauldalsvidda med Forollhogna som en pyramide i det fjerne. Toppen på Ølshøgda med varde og trimkasse er grensepunkt mellom Skaun, Orkdal og Melhus kommuner, og turfolk fra alle tre kommunene er godt representert her, spesielt om vinteren.

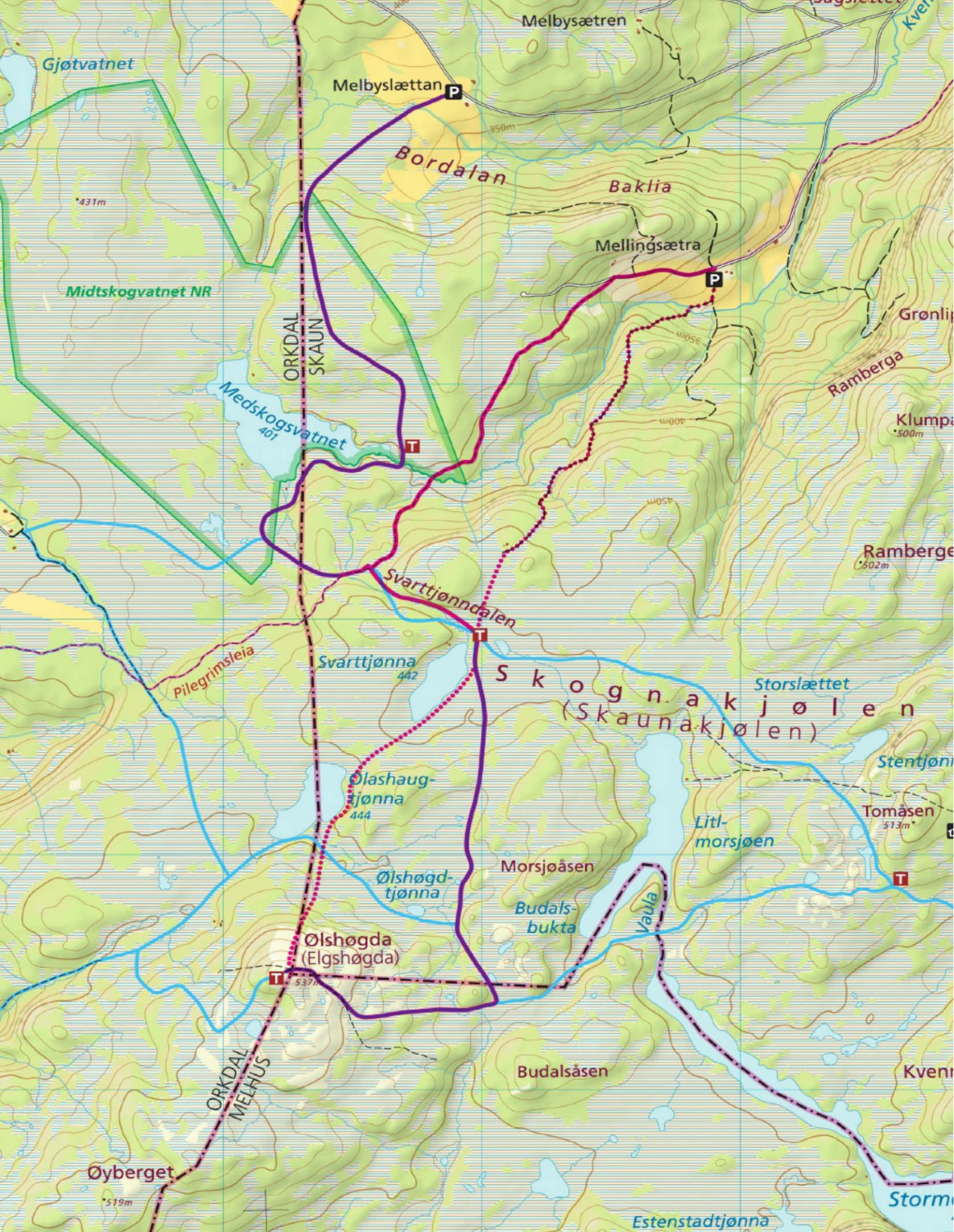
Retur skjer enten langs samme trasé eller legges om Svarttjønnå rett nord for Ølshøgda, hvor det også er en trimkasse. Etter runden om Svarttjønnå kommer du ned til "hovedløypa" igjen ved Tomåsen. Derfra følges stien tilbake til Krokstadsætren og parkeringsplassen.

Kort om turen:

Lengde: 10 km t/r – 14 km dersom returen legges om Svarttjønnå.

Høyeste punkt: 537 m

Underlag: På barmark for det meste sti, på snø oppkjørte løyper.

MEDSKOGSVATNET. Foto: Sigrid Tiller

39

Ølshøgda fra Mellingsætra

Slik kommer du dit:

Både denne løypa og den som kommer fra Krogstadsætren (tur 38) ligger midt i hjertet av Skaunakjølen.

Ta av hovedveien fra Råbygda, kjør vei merka Melbylykkja og følg bomvei mot Alvåsen. Etter ca. 3,5 km ta av til venstre mot Mellingsætra. Du passerer 2 grunder før du kommer til parkeringsplassen i Mellingsætra. Her er det plass til 15-20 biler. Gå gjennom grinda og følg skogsbilvei oppover lia. Turtraseen følger Pilegrimsleia fra Svorkmo i starten.

Etter ca. en halv times gange dukker "kvilsteinen" opp. Den ligger nesten midt i løypa. Her satt etter sigende

gjetergutter og -jenter og rissa inn initialene sine for å få tida til å gå mens de gjette dyra. Den glatte, runde flekken midt på steinen skyldes monogrammet som Märtha og Ari rissa inn da de dro forbi her. Det ble effektivt fjerna en tid etterpå.

For den som har lyst til å oppleve naturperlen Medskogsvatnet, går det an å ta en avstikker dit ved å følge Kvennåa til vatnet. Vis hensyn, dette er et naturreservat. Området har en meget rik flora med blant annet en rekke orkidéarter som nattfiol, stortveblad, rødflangre, breiflangre, flekkmarihand, brudespore m.fl.

Fra Medskogsvatnet tar du inn på Pilegrimsleia igjen og følger den en liten km i retning Snøtonsætra. Her forlater du Pilegrimsleia, svinger til venstre og følger merka løype gjennom Svarttjønndalen, passerer en trimpost ved Svarttjønnna og fortsetter videre til høyre over myrene etter merkinga til du kommer inn på løypa fra Krogstadsætren. Følg den videre opp mot toppen.

Alternativ retur: Gå i nordlig retning bratt ned mot Olashaugtjønnna. Passer vatnet på austsida og fortsett mot Svarttjønnna som også passeres på austsida. Fortsett rett fram oppover et myrdrag etter at du har passert tjønna. Det ligger ei hytte på toppen av myra.

Du følger skogkanten til høyre for myra når du får øye på hytta. Ganske snart kommer du inn på en sti som fører deg inn på traktorvei. Følg den ned til Mellingsætra og parkeringsplassen.

Vinterløypa

Fra Melbyslettet i Alvåsen går det merka skiløype til Ølshøgda som kommer inn på sommertraséen fra Mellingsætra i starten av Svarttjønndalen. Løypa starter fra parkeringsplassen (plass til 10 biler) mot Midtskogsvatnet og dreier til høyre langs Midtskogsvatnet ca. 700 m, tar opp en kneik hvor den kommer sammen med en løype som kommer fra fellesbeitet i Solsjøbygda. Velger du traséen til venstre, kommer du straks til Svarttjønndalen og følger den til trimkassen ved Svarttjønnna. Her har du to valgmuligheter. Løypa til høyre fører til Ølshøgda og løype til venstre til Tomåsen. Området har ellers en rekke alternative løyper.

Kort om turen:

Lengde: 12 km t/r

Høyeste punkt: 537 m

Underlag: Veg og sti

LAPPMARIHÅND. Foto: Sigrid Tiller

ORDENSDAME ved Medskogsvatnet. Foto: Bergljot Lefstad

HØYLØE ved Medskogsvatnet. Foto: Sigrid Tiller

Mellingsætra

Per O. Rød skriver i bygdaboka for Skaun om Mellingsætra at det kan ha vært en middelaldergård her som ble lagt øde i nedgangstida etter svartedauen. Senere har den blitt seter eller avlsgård under Mellingan, derav navnet. I 1610 finner vi denne gården i lensregnskapet med to bruk, som senere ble Oppigard og Nergard, og med Reinsklosteret som eier. I 1703 gikk Mellingsætra over på private hender, da Mikkel Olsson og Ola Ivarsson kjøpte henholdsvis Oppigard og Nergard. Det fortsatte med to bruk til 1846, da begge ble delt i to. Fra da av fortsatte det å være 4 bruk.

I 1861 kom en hølonding med familie og flyttelass over Kjølén og slo seg ned som husmann under Oppigard. Hølondingen var en slektning av folket på Oppigard, og de dro alt de eide med seg på en kjelke. På toppen av lasset satt de to yngste barna, og det sies at han i tillegg bar en gris i en sekk på ryggen.

I 1645 bodde det til sammen 11 personer i Mellingsætra, mens folketallet var på topp i 1900 med 41 personer.

Etter datidens målestokk var det stor velstand i Mellingsætra, og hva var grunnlaget for den?

Svaret på det er nok sammensatt, men først og fremst var de som bodde her, som folk ellers, arbeidsomme og flinke til å utnytte de mulighetene som fantes. Det var lange arbeidsdager og ingen ferie. Husdyrhold var hovednæringa, og som eksempel på velstanden kan nevnes at en av gårdene i 1711 hadde 3 hester, 16 kyr, 2 okser, 6 sauer og 5 geiter, en stor besetning etter datidens forhold. For å skaffe nok fôr til dyra, utnyttet de alt som var av det gode beitelandet og engslåtten mot Midtskogsvatnet, og i sør innover Kjølén. Fisk fra vatn og bekker i tillegg til bær, fugl og vilt, ga både mat og inntekt.

Et par eksempel på velstanden i Mellingsætra: Det sies at brudekrona var den største og fineste i hele bygda. Den er borte, og ingen kan gjøre rede for hvor den har tatt vegen. Videre var det to søstre som ble gift i Hukkelåsen på Geitastrand som hadde med seg 18 flyttelass da de dro.

Korndyrking var et sjansespill, for det er sen vår og tidlig høst i Mellingsætra, så det hendte ofte at kornet frøs.

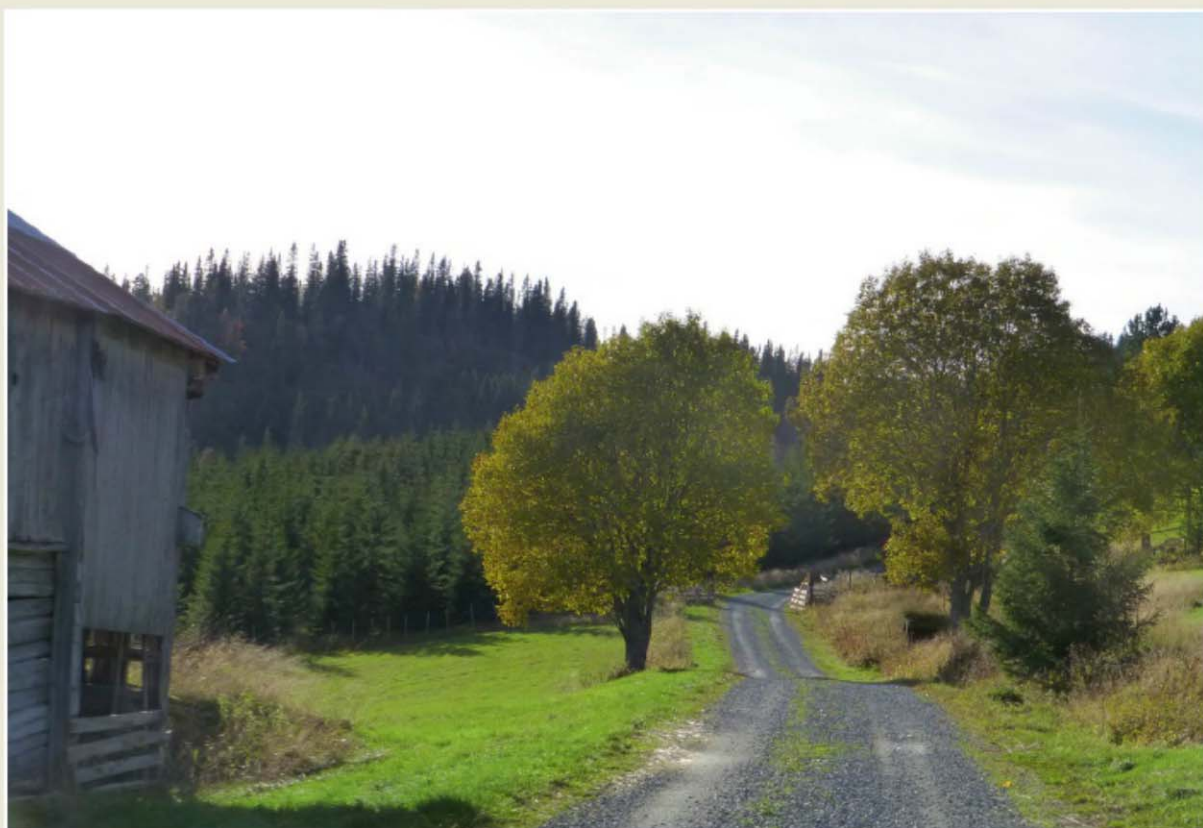
De utnyttet fossekrafta i bekken, og allerede i 1611 er det opplyst at de to bøndene hadde kvern i Kvennåa, sannsynligvis kun til eget bruk. Sagbruk er også nevnt omtrent fra 1630 da fogdene Otto Lorch og Jens Friis etablerte et sagbruk her. Trelast hadde blitt en etterspurt eksportvare til Holland og England, så tømmer måtte hugges. Embetsmenn og handelsmenn i Trondheim skaffa seg kongelig rettighet til næringsdrift i distriktet og satte i gang en storstilt skogsdrift, også i Mellingsætra.

I 1651 ble nesten hele Trondheim ødelagt av brann, og dette fikk store følger for hogst og sagbruksvirksomhet rundt byen. Samme år som det brant, ble all skogen i Mellingsætra uthogd og utbytterne trakk seg tilbake. Saga ble nedlagt få år senere.

Folket som bodde her var vel som folk flest på godt og vondt. Utmarkslåtten i grenselandet mot Orkdal førte til grensestrid i første halvdel av 1700-tallet, og Peder Mellingseter ble stevnet inn for tinget for å ha slått gras på en eiendom som hørte til på gården Grø på vestsida av Midtskogsvatnet. Han tapte saken mot bøndene i vest og fikk store økonomiske utlegg som følge av det.

Vi får inntrykk av at det var mange nevenyttige og flinke folk som holdt til her, først og fremst svært habile treskjærere, som har hatt arvtagere helt opp mot vår tid. De var kulturdyrkere på flere områder, og musikken sto høyt i hevd. Flere av mennene var gode hornblåsere og ble tatt inn som lønna musikere i det militære.

Fraflyttinga i Mellingsetra tok gradvis til på slutten av 1800-tallet og fortsatte videre inn i 1900-tallet. De modigste dro til Amerika, noen kjøpte gårder i hovedbygda mens andre slo seg ned andre steder. Familien Berge var de siste som flytta fram til bygda i 1925-26. Det hadde skjedd ei utvikling over tid, og folk hadde begynt å ønske seg gårder som lå mer sentralt og derfor var enklere i drift og ikke minst hadde litt mildere klima.

PARTI fra Mellingsætra. Foto: Sigrid Tiller

ØYBERGET er et populært turområde. Foto: Sigrid Tiller

Øyberget

Slik kommer du dit:

Kjør til Buvik kirke og ta av langs vegen mot Kvernberget øst for kirken. Etter om lag to kilometer svinger du til høyre ved det første huset du kommer til og inn på en parkeringsplass med plass til 10-15 biler. Haugarommet er en gammel husmannsplass. Følg vegen inn til p-plassen et lite stykke tilbake til du finner stien som går i en om lag 3,5 kilometer lang sløyfe rundt Kvenberget og det 279 meter høye Øyberget. Stien passerer Haugarommet, som er en gammel husmannsplass med trimkasse, benker og bål plass. Lengst nord fantastisk utsikt ut over Øysand, mot Gaulosen og Leinstrand. Det er satt opp en trimkasse og benk på utsiktspunktet.

40

En annen mulighet er å starte turer til Øyberget fra Brekka. Pilegrimsleia gjennom Skaun svinger seg opp dit og det er øverst i boligfeltet en parkeringsplass tett inntil turstien. Det kommer dessuten stier opp til området også fra Melhus-siden.

Kort om turen:

Lengde: Ca. 4 km

Høyeste punkt: 279 m

Underlag: Veg og sti

HARE. Foto: Sigrid Tiller

Vandrefalk

Vandrefalken er en fantastisk fugl, en fugleverdenens "Formel 1", som når den stuper ned gjennom luften på jakt etter bytte kan oppnå en hastighet på om lag 300 km/t! Da skal den due eller trost som er utsett som bytte enten ha en ualminnelig god manøvreringsevne eller mer enn normal flaks for å unngå å bli tatt.

Vandrefalken er en stor falk, bare litt mindre enn en kråke. Den kan bare forveksles med den enda større jaktfalken, som imidlertid er en ren fjellfugl.

Bruken av DDT innen landbruket forårsaket på 1960- og 1970-tallet en dramatisk bestandsnedgang for flere av våre rovfugler, vandrefalken inkludert. Etter at DDT ble forbudt, har antallet vandrefalk tatt seg opp igjen og tidligere hekkeplasser er på nytt tatt i bruk, deriblant i Øyberget. Der vakte det i 2003 adskillig oppstuss da et hekkende par ble oppdaget samtidig som sprengningsarbeider foregikk like ved i forbindelse med byggingen av den nye E39 idet man var redd for at fuglen ville bli skremt bort. Det gikk imidlertid bra, og det er antatt at det nå er mer enn 50 hekkende par vandrefalk i Sør-Trøndelag. Tilsvarende økning er også registrert i andre deler av landet og vandrefalken er derfor nå tatt ut av rødlista over truede arter i Norge.

KVERNBERG. Foto: Roald Killingbergtrø

VANDREFALK. Foto: Anders By

GRØNLANDSSKJÆRET. Foto: Per Arnt Tødaas

SYKLISTER på Viggja. Foto: Roald Killingbergtrø

4

Øysand – Thamshamn langs fjorden

Strekningen egner seg svært godt for både padling og sykling, sammenhengende eller stykkevis og delt, ferden langs fjorden lar seg fint dele i flere etapper. Det er kanskje en fordel også, for her er det mye interessant å oppleve.

Øysand – Brekka:

Under krigen planla tyskerne å bygge en storby på Øysand. Trondheim skulle bli fremtidens største tyske krigshavn (jfr ubåtbasen Dora I og II), og da måtte det bygges en ny by i nærheten. Den skulle ligge på Øysand og ved Gaulosen.

Det skulle også bygges en firefelts motorvei mellom Trondheim ("Neu Drontheim" ved Gaulosen) og Klagenfurt. En flyplass og flere fangeleire var det som ble realisert før krigslykken snudde for tyskerne. Spuntveggene og hull i berget som i dag synes i sjøkanten utenfor de siste svingene før Brekka/Buvika, er rester etter det forberedende arbeidet med anleggene.

Brekka – Mølla:

Pilegrimsleia følger her strandsonen og Gamle Kongevei over Brekka til Øysand. Her er det også fine bademuligheter. Ved utløpet av elva Vigda ligger Tangen som eies av Buvik pensjonistforening. Foreningen leier

ut selskaps og møtelokaler. Tangen har naturskjønne omgivelser og et vakkert uteområde med benker og plener, riktig en perle i strandkanten. Utløpet viser et yrende fugleliv, og det er fiskemuligheter fra elvestien som går oppover fra Saltnesøra. På den andre siden av Vigda er det en fin strandpromenade med tilhørende grøntareal. Der står også minnestøtta over to britiske flysoldater som omkom under luftkamper utenfor mølla og fikk sine graver i fjorden.

Mølla – Lykkjneset:

I.C. Piene (1832-1912) var en stor industrireiser i Trøndelag på 1800-tallet. Han etablerte et grossistfirma og kjøpte møllebruket i Ila i 1866. Da han fant et egnet sted for ei ny mølle i Buvika, startet han Hammerstrand mølle i 1878 (nå Norgesmøllene AS). Streiken ved mølla i 1913-14 ble løst med forhandlinger, men da en skulle starte opp arbeidet, ville ikke arbeidsgiver ta inn igjen alle streikende. Samtidig beholdt han noen av streikebryterne. Da ble det ny konflikt.

Streikebryterne fikk våpen av møllemesteren, og sekretæren i fagforeninga, Marius Folstad, ble skutt og drept av en streikebryter. Musikkteateret «Skottet i Buvika» fra 2008 dramatiserer det hele.

Før Lykkjneset passeres Ølsholmneset friluftsområde og noen bedrifter.

Lykkjneset – Svalnestangen:

Først passeres en Mannsfjellet som kaster seg stupbratt ned i fjorden. På toppen av fjellet ligger Olstadvikingens grav som ble oppdaget og undersøkt i 2014 (se tur 25). Der fylkesveg 800 (gamle E39) bare gjør et lite innhugg i berget, «borer» nye E39 seg rett igjennom fjellet. I tunnelen finnes en (for Staten) svært inntektsbringende Foto:boks. Slike problemer slipper en å bli utsatt for i kano eller kajakk langs stranda eller på sykkel etter fylkesvegen. Vel forbi Furuvika passeres en vakker hytteidyll.

Svalnestangen – Børsøra:

Bakløkkkaia på Langtangen nedenfor Ramberget ble bygd av Martin Bakløkk i mellomkrigstida. Herfra ble det skipet ut kvarts til smelteverket på Thamshamn. Martin brøt ut kvarts også andre steder i Børsaberga og bygde flere kaier. Under siste krig ble kaia brukt av tyskerne til bl.a. lossing av jernbaneskiner. Senere brukte Børsa Samvirkelag kaia til

lossing av sement og lasting av høy, noe som førte til at kaia også fikk navnet "Samlagskaia". Også vegvesenet har nyttet kaia, da til grus og asfalttransport. I dag ser en ofte hobbyfiskere og fritidsdykkere bruke kaia som utgangspunkt.

Videre går ferden gjennom (eller forbi) Pynten tunnel til Børsa. Der ligger flere bedrifter og bautasteinene som danner motiv i Skauns kommunevåpen og Børsa kirke fra 1857.

Børsøra – Æleslykkja:

Den idylliske halvøya Børsøra ligger ved utløpet av Børselva. Midt på 1600tallet var det bare 34 hus her, men rundt 1800 hadde øra utviklet seg til et fiskevær med ca. 65 beboere. De eldste husene i dag er fra 1700tallet. Fisket var den viktigste næringa, men noen hadde også litt jord og et par husdyr. Enkelte livnærte seg som gårdsarbeidere. På sjøsiden kan en ennå se pålerester etter den gamle kaia. Rutebåter som «Gulos» og «Orkla» la til her. De gikk mellom Orkedalsøren, Børsen og Trondhjem. I dag er mange av husene (ca. 20 i alt) fritidsboliger, men det finnes også en del fastboende. Den vakre og særpregete øra fikk i 1983 status som bevaringsområde. Dermed vil myndighetene ha et ord med i laget ved restaurering.

Neste stopp på turen er ikke langt unna, nemlig svært aktive Børsa båtklubb (fra 1972) og meget attraktive Børsa båthavn (over 300 båtplasser).

Æleslykkja – Lundneset:

Fra 1945 til 2004 var Eliløkken bruk i drift på Æleslykkja. Bedriften begynte som et båtbyggeri på Besetgjerdet i Eggkleiva. Jon P. Kjøren (1874) lærte båtbyggerkunsten i Åfjorden i 1892. Han var først ved Piene mølle i Buvika, men kom til Eggkleiva i 1906. Sønnen Martin J. Kjøren (1912) kopierte en sagbenk fra Selbu i 1938 og startet Eliløkken bruk i 1945. Mellom 1938 og 1952 ble det produsert 94 sjarker/motorbåter, noen av dem var opp imot 40 fot. Fra 1952 ble Eliløkken bruk drevet som sagbruk og høvleri. Harald M. Kjøren (1943) overtok etter sin far igjen. Fullt utbygd hadde bruket verksted, trelastlager, sorteringsanlegg, tørkeri, byggvarebutikk, tømmerbiler og egen transport. Manko på råstoff gjorde at driften måtte innstilles – tømmertilgangen varierte for mye fra år til år. I dag er det to boligprosjekter med i alt 400 enheter som har overtatt området. Midt imellom ligger salgshallen som nå er blitt fotballhall under navnet Orkdalsbanken Indoor.

På en høyde ovenfor Æleslykkja og Haukvik vil en kunne se Fredly folkehøgskole (fra 1968). Ved Lund/Laberget har det også vært et båtbyggeri.

Lundneset – Viggja:

Fra Lundneset bærer det videre forbi Lundteigen, Tinden, Stykkjan/Lundan, Merket, Nygård og Brødrene Viggaklev Karosserifabrikk til Viggja.

Opprinnelig var Vigg eller Viggja navn på både elva og stedet (gno. vega – bære, føre). Viggja er en av de eldste gardene ved Trondheimsfjorden og var svært sentral i middelalderen. Ved det første vegkrysset ligger rester etter hjørnet av en gammel husmur fra 1100tallet. Dette ble avdekt under arbeidet med gang og sykkelvegen (se infoplate på stedet).

Kirka som sto på Viggja var fra 1814 hovedkirke i Børsa prestegjeld, til den ble revet i 1857. Like ved vegen står bautasteinen over Viggjaætta der kirka sto. Her leser vi om en Torgeir som flyttet til Island og om Viggja-slaget i 1095. Videre finner vi navnene Lodin Viggjarskalle (Olav Haraldssons mann), Rut fra Viggja (var med og felte Olav Haraldsson) og Sigurd Ullstreng Stallare (var lendmann til Magnus Berrføtt og bygde Nidarholm kloster i 1105). I 1567 ble Viggjagarden lagt til Reins klostres gods og på 1700tallet så den ut som en liten landsby. Fisket har alltid vært viktig, og helt opp til vår tid var Aarvik båtbyggeri i drift.

Viggja – Tråsåvika:

Vel forbi Viggja passerer Sildværtangen og Kvitskjæret, før en kommer til Tråsåvika Camping. Her er det helårsutleie av høystandard hytter og plasser med strøm for bil, caravan og telt. Videre finnes sanitæranlegg og kafe, flott badestrand med flytebrygge og båtplass. Det er også gode fiskemuligheter fra land og båt – og fint turterreng.

Tråsåvika – Thamshamn:

Etter å ha dratt forbi Viggjakleiva og Rian, kommer man til Grønlandsskjæret. Ivrige entusiaster i Grønlandsskjærets venner har i mange år sørget for at dette området har vært et yndet utfartssted. Kritthvit korallsand er blitt tilkjørt og fordelt utover badestranda, noe som gjør at en får en smak av «sydenfølelse». Turen i strandsonen og langs fylkesveg 800 fra Øysand fortsetter forbi Storsand og Litjsand til den avsluttes ved Thamshamn.

BAKLØKKAIA. Foto: Bertil Sletta

Turer jeg har gått

Kryss av her, så har du oversikt over hvilke løyper du har gått

Nr	Navn på toppen	Dato for turen
☐ 1	Pilegrimsleia	.....
☐ 2	Grønneset	.....
☐ 3	Alvåsen	.....
☐ 4	Aunberga	.....
☐ 5	Djupsjøen	.....
☐ 6	Esmoen rundt	.....
☐ 7	Espåsen	.....
☐ 8	Evjenløypa fra Seljan	.....
☐ 9	Gagnåskammen rundt	.....
☐ 10	Gåsvatnet/Julvollhytta fra Kvennsjøen	.....
☐ 11	Gåsvatnet/Julvollhytta fra Seljan	.....
☐ 12	Høgberget	.....
☐ 13	Isåskneppen	.....
☐ 14	Julvollhytta/Gåsvatnet fra Lyngstua	.....
☐ 15	Kringlåthaugen	.....
☐ 16	Langvatnet og Ramnåsen fra Lyngstua	.....
☐ 17	Langvatnet fra Kvennsjøen	.....
☐ 18	Laugen rundt	.....
☐ 19	Lauvstakken	.....
☐ 20	Malmsjøen rundt	.....
☐ 21	Mjølhushøgda	.....
☐ 22	Restadgrøtåsen	.....
☐ 23	Rossvatnet fra Fokset	.....
☐ 24	Skrømthølet og Grandalen	.....
☐ 25	Spannskletten	.....
☐ 26	Stensåsen	.....

Nr	Navn på toppen	Dato for turen
☐ 27	Stormorsjøen	.....
☐ 28	Stykkeskammen	.....
☐ 29	Sønnøvsætervollen	.....
☐ 30	Utsikten	.....
☐ 31	Venn – Sillkleiva – Vassbygda	.....
☐ 32	Vigda	.....
☐ 33	Vikarunden	.....
☐ 34	Vinåsvatnet rundt	.....
☐ 35	Våttån fra Ilhaugen	.....
☐ 36	Våttån fra Kjærem	.....
☐ 37	Våttån fra Skagset	.....
☐ 38	Ølshøgda (Elgshøgda) Krokstadsætren	.....
☐ 39	Ølshøgda fra Mellingsætra	.....
☐ 40	Øyberget	.....
☐ 41	Øysand – Thamshamn langs fjorden	.....

Topp 10 i Skaun

Nr	Navn på toppen	Moh	Område	Dato for turen
☐ 1	Ølshøgda	537	Skaunakjølen	.....
☐ 2	Tomåsen	513	Skaunakjølen	.....
☐ 3	Marsten	512	Alvåsen	.....
☐ 4	Kringlåthaugen	510	Krogstadsætren	.....
☐ 5	Grønlipynten	493	Syrstadmarka	.....
☐ 6	Storlia	493	Alvåsen	.....
☐ 7	Rødslåsen	459	Aunbygda	.....
☐ 8	Våttån	445	Åsbygda	.....
☐ 9	Foksetåsen	437	Jåren	.....
☐ 10	Hosetkammen	432	Vassbygda	.....

VÅTTÅN mot Laugen. Foto: Roald Klillingbergtrø

Skaun kommune er en av medlemskommunene i Trondheimsregionens friluftsråd. Friluftsrådet er et interkommunalt samarbeidsorgan som har som formål å fremme friluftsliv og god folkehelse i sine 6 medlemskommuner, - Klæbu, Malvik, Melhus, Selbu, Trondheim og Skaun kommuner. I Trondheimsregionen har det vært et interkommunalt samarbeid om tilrettelegging og ivaretaking innenfor friluftssektoren siden 1936, og en av de viktigste sakene friluftsrådet arbeider med er å ivareta arealer til rekreasjon, friluftsliv og livskvalitet for alle. Friluftsliv for alle er også friluftsrådets visjon.

Det er bedre å
komme beriket hjem
enn hurtig frem
– god tur!

MÅNE VED SALTNESBERGA. Foto: Gunhild Saltnes

SKAUN KOMMUNE

AKTIV & ATTRAKTIV

www.designtrykk.no
Miljømerket trykksak 241 781